

T.C

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK BASININDA ÇAVUŞESKU ROMANYASI

(1967-1989)

ÖMER TURAN KEPOĞLU

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul-2021

T.C.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK BASININDA ÇAVUŞESKU ROMANYASI

(1967-1989)

ÖMER TURAN KEPOĞLU

DANIŞMAN

PROF.DR. Ş. CAN ERDEM

Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul-2021

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

07 /01/2021

Ad-Soyadı

İmza

Ömer Turan KEPOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. Türkiye-Romanya İlişkilerinin Kısa Tarihçesi.....	1
2.Nikolay Çavuşesku'nun Hayatı.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASININDA ÇAVUŞESKU ROMANYASI (1967-1980)

1.1.1967-1980 ARASI TÜRKİYE-ROMANYA İLİŞKİLERİ.....	11
1.1.1. Romanya Devlet Konseyi Başkanı Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'yi Ziyareti.....	12
1.1.2. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Romanya'yı Ziyareti.....	17
1.1.3. Ticari Mübadelenin Geliştirilmesine Yönelik Uzun Vadeli Anlaşma.....	18
1.1.4. Romanya Dışişleri Bakanı Cornelius Manescu'nun Türkiye'yi Ziyareti.....	19
1.1.5. Romanya Büyükelçisi Dr. George Martin'in Türkiye'yi Ziyareti.....	20
1.1.6. Konsolosluk Anlaşması.....	21
1.1.7. Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in Romanya'yı Ziyareti.....	21
1.1.8. Romanya Devlet Başkanı Mircea Malitsa'nın Türkiye'yi Ziyareti.....	23
1.1.9. Bülent Ecevit'in C.H.P Genel Başkanı Olarak Romanya'yı Ziyareti.....	23
1.1.10. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal'ın Romanya'yı Ziyareti.....	27
1.1.11. Başbakan Süleyman Demirel'in Romanya'yı Ziyareti.....	27

1.1.12. Nikolay Çavuşesku'nun Romanya Cumhurbaşkanı Olarak Türkiye'yi Ziyareti.....	30
1.1.13. Romanya Başbakanı Manea Manescu'nun Türkiye'yi Ziyareti.....	34
1.1.14. Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler'in Romanya'yı Ziyareti.....	36
1.1.15. Bülent Ecevit'in Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Olarak Romanya'yı Ziyareti.....	37
1.1.16. Deniz Araçlarına Bağlı Olarak Gerçekleşen Kazalar.....	41
1.1.17. Dini İlişkiler, Belediyecilik ve Tıp.....	43
1.1.18. Kültür, Sanat ve Spor.....	44

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASININDA ÇAVUŞESKU ROMANYASI (1980-1989)

2.1. 1980-1989 ARASINDA TÜRKİYE-ROMANYA İLİŞKİLERİ.....	53
2.1.1. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya'yı Ziyareti.....	53
2.1.2. Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'yi Dördüncü Ziyareti.....	61
2.1.3. Başbakan Bülent Ulusu'nun Romanya'yı Ziyareti.....	64
2.1.4. Romanya Başbakanı Constantin Dascalescu'nun Türkiye'yi Ziyareti.....	66
2.1.5. Romanya Turizm Bakanı Nicola Gavrilesu'nun Türkiye'yi Ziyareti.....	67
2.1.6. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya'yı İkinci Ziyareti.....	68
2.1.7. Başbakan Turgut Özal'ın Romanya'yı Ziyareti.....	72
2.1.8. Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'yi Beşinci Ziyareti.....	74
2.1.9. Deniz Araçlarına Bağlı Olarak Gerçekleşen Kazalar.....	77
2.1.10. Ödül, Belediyecilik ve Tıp.....	78
2.1.11. Kültür, Sanat ve Spor.....	80

SONUÇ.....	85
KAYNAKLAR.....	87
EKLER.....	90

ÖNSÖZ

Türk Basınında Çavuşesku Romanyası (1967-1989) adlı yüksek lisans tezi olarak hazırlanan çalışmanın konusu, Türkiye ile Çavuşesku yönetimindeki Romanya ile kurduğu siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerdir. Bu ilişkilerin akademik bir çalışma içerisinde anlatılabilmesi amacıyla 1967-1989 yılları arası dönem hakkında gazete, kitap, makale, tez ve arşiv kaynakları taranmıştır. Ulaşılan bilgiler neticesinde çalışma 1967-1980 ve 1980-1989 olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümün 1967-1980 olarak ayrılmasının nedeni, Nikolay Çavuşesku'nun 1967'de Romanya'nın Devlet Konseyi Başkanı olması ve 1969'da Türkiye'yi bu sıfatla ziyaret etmesidir. 12 Eylül 1980'de Türkiye'de yapılan darbe sonucunda, bu tarihe kadar Romanya'yla yürütülen diplomaside, Türkiye'yi temsil eden siyasetçiler değişmiştir. Bu yüzden birinci bölüm 1980 yılıyla sonlandırılmıştır. 1980 yılının ifade ettiği anlam ve Nikolay Çavuşesku'nun sürdürdüğü cumhurbaşkanlığı görevinin 1989'da bitmesi sebebiyle, 1980-1989 yıllarını kapsayan bir zaman dilimi için ikinci bir bölüm oluşturulmuştur.

Türk Basınında Çavuşesku Romanya'sını 1967 ve 1989 aralığı dahilinde, yüksek lisans tezi olmak üzere ortaya koymam amacıyla bana veren, değerli danışmanım ve hocam Prof. Dr. Şerafettin Can Erdem'e; tezim için taramam gereken gazeteleri bana temin ettikleri için Beyazıt Devlet Kütüphanesi Çalışanlarına; yine çalışmam için gerekli olan Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde var olan belgeleri bana temin eden Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve elinde bulunan belgeleri bana ulaştıran Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nin çalışanlarına en içten teşekkürlerimi iletmekten mutluluk duyuyorum.

ÖZET

1967-1989 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye-Romanya ilişkileri, siyasi ve ekonomik açıdan gelişme göstermiştir. Bu gelişmeler Türkiye'deki iktidar değişikliğine rağmen aynı kalmıştır. Sosyal ve kültürel ilişkilerdeyse, diplomatik girişimlerin ağırlık teşkil etmemekle beraber, pek çok alanda iki ülkenin iş birliği yaptığı veya karşı karşıya geldiği görülmüştür. Türk Basınıysa iki ülke arasındaki ilişkilerde tarafsız bir rol oynayarak, Çavuşesku dönemindeki Türkiye-Romanya ilişkilerini kamuoyuyla paylaşmıştır.

ABSTRACT

In the 1967-1989, Turkey and Romania relations developed politically, economically, socially and culturally. Although managers changed in Turkey, this relations didn't change. Thirdly, diplomacy had rarely effects on social and cultural relations. However, they cooperated with each other or came across in many areas. Turkish Press explained that examine relations with Turkey which Ceausescu's Romania.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: adı geçen eser :
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.t.	: adı geçen tez
BCA	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
CA	: Cumhurbaşkanlığı Arşivi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
COMECON	: Council for Mutual Economic Assistance
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DİSK	: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları
DSİ	: Devlet Su İşleri
DW	: Deadweight
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
MTA	: Maden Tetkik ve Araştırma
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SEKA	: Selüloz ve Kağıt Fabrikaları Anonim Şirketi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM

: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TPAO

: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı

TÜBİTAK

: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

GİRİŞ

Çavuşesku Romanya'sı, Türk Basınına Türkiye ve Romanya arasındaki siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin gösterdiği gelişmeyle yansımıştır. Bu yüzden, söz konusu gelişmelerin mahiyetini anlayabilmek adına Türkiye-Romanya ilişkilerinin izlediği tarihsel sürece kısaca değinmek gerekir.

1. Türkiye-Romanya İlişkilerinin Kısa Tarihçesi

Türkiye, Anadolu Türkleri'nin kurduğu Osmanlı Devleti'nin; Romanya'da, Eflak ve Boğdan Prenslikleri'nin devamıdır. Bu nedenle Türkiye ve Romanya arasındaki ilişkilerin temeli, Osmanlı Devleti'yle, Eflak ve Boğdan Prenslikleri arasında yaşanan askeri ve siyasi sürece dayanmaktadır. Bu sürecin başlangıç noktasını 1364'teki Sırp Sındığı Savaşı oluşturur. Çünkü bu savaşta Osmanlı Devleti'yle Eflak Prensligi, ilk kez askeri anlamda karşı karşıya gelmiştir.¹ 1373'teyse I. Murat ve Vlaciü arasında imzalanan dostluk anlaşmasıyla ilk kez siyasal anlamda ilişki kurulmuştur.²Bunu 1462'de, II. Mehmet'in Vlad Tepeş'le yaptığı savaş sonucunda Eflak'ın,³II. Bayezit dönemine gelindiğinde, 1484'te Boğdan'ın alınması izlemiştir.⁴Osmanlı Devleti ilerleyen yıllarda bu iki prensliği memleketeyn⁵ olarak adlandırmıştır.⁶

Eflak ve Boğdan, Osmanlı egemenliği altında kaldığı süre boyunca askeri ve ekonomik yönden katkı sağlayan bir bölge konumunda olmuştur. Bunu Kanuni Sultan Süleyman devrinde bölgenin askeri açıdan sağladığı katkıdan anlayabilmek mümkündür. Askeri açıdan sağladığı katkıdan hareketle güvenli olması gerektiği düşünülerek, 1526'da Macaristan üzerine yapılan sefer yapılmıştır. Seferin başarılı olmasıyla Macaristan Osmanlı hakimiyetine girince, Eflak ve Boğdan'a karşı diğer Avrupa devletlerinden gelebilecek askeri tehditlerin önüne geçilmiştir. Böylelikle bölgenin güvenliği sağlanmıştır. Bu duruma kanıt oluşturabilecek bir başka örneğe Boğdan Voyvodası Stefan'ın sözlerinde rastlanmaktadır. Stefan Boğdan'ın Macaristan ve Lehistan'a karşı duvar vazifesi gördüğünü söylemiştir.⁷Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı Devleti'ne ekonomik anlamda bulunduğu katkısıya iki türlü olmuştur. İlki voyvodaların gönderdiği vergi

¹ Yaşar Yücel ve Ali Sevim, *Türkiye Tarihi* 2, Anlara 1990, S.28

² M. Alaaddin Yalçinkaya, "Osmanlılar Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn), *Balkanlar El Kitabı*, Der. Osman Karatay ve Bilgehan A. Gökdağ, Karam Vadi, 2006, S. 386.

³ Yücel ve Sevim, *a.g.e*; 165,167.

⁴ Yalçinkaya, *a.g.m*; 387.

⁵ Memleketeyn, Arapça'da iki anlamına gelmektedir.

⁶ Kemal Karpat, "Eflak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul 1994, s. 466.

⁷ Yalçinkaya, *a.g.m*; 389-388.

ve hediyedir. İkincisi bölgenin İstanbul'a yönelik gıda ihtiyacını karşılamasıdır. XVII. Yüzyılda Eflak'ın Osmanlı'ya ödediği vergi 260 kese altındır. Boğdan ise 120 kese altını vergi olarak öderken, aynı şekilde sadrazama 10 kese altın ve kethüda, defterdar ve onun vekiline de birer keselik altını vergi olarak göndermektedir. Eflak ayrıca ödediği kese miktarının yanında kızlar ağası gibi devletin önemli görevlerinde yer alan kişilere hediye de göndermektedir. Voyvodaların Osmanlı padişahlarına yönelik verdiği vergiler ve Eflak Prenslığı'nın gönderdiği hediyelerden başka, söz konusu iki prenslik İstanbul'un gıda ihtiyacını karşılamaktadır. Bal, peynir⁸, sığır, buğday, arpa, darı ve yulaf her sene İstanbul'a gönderilen ürünler arasındadır.⁹ Eflak ve Boğdan bu yüzyılda ayrıca Osmanlı Devleti'nin Kazak ve Lehistan üzerine seferlerle birlikte ekonomik yardımda bulunmuş, hatta karargah vazifesi dahi görmüştür. Bunun amacı askeri olmamakla birlikte, askerlerin yiyecek ve içecek ihtiyacını daha düşük fiyatla veya tamamen ücretsiz karşılayabilmektir.¹⁰ 1683 yılına gelindiğinde Kara Mustafa Paşa'nın Viyana'ya saldırmaya karar vermesi üzerine¹¹ Boğdan Voyvodası Ghorge Duka, askeri açıdan destek sağlar.¹²

Osmanlı Devleti'nin Romen coğrafyasında egemenliği altına aldığı bir başka toprak ise Dobruca'dır. Osmanlı Devleti'nin Dobruca üzerinde kurduğu egemenlik, 1444 Varna Savaşı¹³, Eflak'a sefer düzenlendiği sırada buradaki kalelerin alınması ve uygulanan iskan politikaları sonucu Müslüman Türk nüfusunu buraya yerleştirdikten sonra varlık göstermiştir. Dobruca Osmanlı Devleti'ne askeri, siyasi ve ekonomik bakımdan olanaklar sağlamıştır. Askeri bakımdan sağladığı olanaklar, Lehistan'la Rusya'ya karşı gerçekleştirilen seferler için stratejik bir nokta görevini görmesi ve burada yaşayan halkın askeri sınıflara ayrılarak Osmanlı Ordusu'nda görev almasıdır. Bunun yanında şehrin kuzeyi, seferlerin gerçekleştiği bölgeler olarak da anılmıştır. Şehrin siyasi açıdan stratejik önem arz etmesinin nedeni, Osmanlı'nın Kırım Hanlığı ile temasını kolaylaştırmasıdır. Dobruca'nın ekonomik hayata yönelik sağladığı

⁸ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Nilüfer Epçeli, C. 4, İstanbul 2009, s. 153.

⁹ Mihail Maxim, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Buğdan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na Karşı İktisadî ve Malî Mükellefiyetleri Hakkında Bazı Düşünceler", *VII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. 2, Ankara 1973, s. 561.

¹⁰ Jorga, a.g.e; 151.

¹¹ Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Çev. Özdemir Çobanoğlu, C. 2, İstanbul 1999, S. 621.

¹² Abdülkadir Özcan, "Boğdan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1992, s. 270.

¹³ Mete Yusuf Ustabulut ve Kürşad Kara, "Romanya'da Türk Dili Tarihi ve Dobruca'daki (Köstence) Türkoloji Eğitimi", *Aydın Tömer*, C. 1, S. 2, 2016, s. 7.

faydalar ise buğday, tuz ve keçe gibi ürünlerin elde edilmesi olmuştur. Ayrıca kölelik için esirler dahi Dobruca'dan alınmıştır.¹⁴

Osmanlı Devleti'nin 1699'da imzaladığı, hem maddi, hem de manevi açıdan büyük kayıplarla sonuçlanan Karlofça Anlaşması'ndan sonra Eflak Voyvodası Brankovan, Rusya'yla gizlice anlaşarak ona otuz bin asker vermeyi kabul eder. Aynı şekilde Boğdan'a 1710'da Voyvoda olarak atanan Dimitri Kantemir'de, Rusya'yla anlaşır. Buna göre Kantemir, Rus askerleri Boğdan'a girdiği takdirde, onlara yardım ederek Osmanlı Devleti'ne karşı savaşıacaktır.¹⁵ Osmanlı, tüm bu yaşananlar karşısında her iki prenslik üzerinde kurmuş olduğu hakimiyeti tehlikeye atabilecek gelişmelerin önüne geçmek ister. Buradan hareketle voyvodaları İstanbul'un Fener semtinde yaşayan ailelerden seçmeye karar verir.¹⁶ Bu amaçla 1711'de Boğdan'a ve 1715'te Eflak'a Rum asıllı Fenerli ailelerden voyvodalar atanır. Batı kaynaklarında "Hospodar" ve Türkler tarafından "Babiali'nin Avrupa'ya çevrilmiş iki gözü" şeklinde tanımlanan yöneticilerin idaresi bölge halkını hoşnut etmemiştir. Çünkü İstanbul'dan atanan voyvodaların yönetimi altında, rüşvet, entrika, adam kayırma gibi ahlaki çöküntüye sebebiyet veren durumlar baş göstermiştir. Osmanlı ajanı olarak nitelendirilen voyvodalar, para karşılığı memuriyet dahi satmıştır. Nitekim 1750'ye gelindiğinde İstanbul Patrikhanesi'yle işbirliği yaparak Bizans İmparatorluğu'nu diriltmek için çaba göstermişlerdir. Buna karşın Fenerli ailelerden seçilen voyvodalar 1821'e kadar sürecek olan dönemde Eflak ve Boğdan'ın gelişmesine yarar sağlayacak girişimlerde de bulunarak, serflik sistemini kaldırmış, köylülere haklar vermiş, okullar ve hastaneler açmışlardır.¹⁷

XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin, yöneticilerini Fenerli Rumlar arasından seçtiği Eflak ve Boğdan üzerindeki hakimiyeti, 1768-1774 yılları arasında gerçekleşen Rus işgali ve 1774'te yapılan Küçük Kaynarca Anlaşması'yla sarsılır. Çünkü Anlaşma'nın 16. Maddesi, Osmanlı'ya işgal edilen toprakları geri verirken, bölgeye yönelik olarak tatbik edeceği politikalar için Rus elçilerine danışmasını şart koşar.¹⁸ Nitekim Rusya'nın, Eflak ve Boğdan'ı 1806, 1828, 1849 ve 1853 yıllarında olmak üzere dört kez işgal etmesi, Eflak ve Boğdan

¹⁴ Zekeriya Kurşun, "Avrupa'da Bir Türk İslam Diyarı: Dobruca'nın Demografik, Sosyal ve İdari Yapısı", *Türkler*, Ed. Hasan Celal Güzel ve diğerleri, C. 13, Ankara 2002, s. 924.

¹⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonuna Kadar*, C.4, Ankara 1988, s. 1,74.

¹⁶ Cafer Çiftçi, "Bâb-ı Âli'nin Avrupaya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *Uluslararası İlişkiler*, C. 7, S. 26, 2010, s. 28.

¹⁷ Yalçınkaya, *a.g.m*; 391-392.

¹⁸ Togay Seçkin Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, 2014, s.19.

üzerindeki Osmanlı hakimiyetini daha da zayıflatacaktır.¹⁹ Eflak ve Boğdan 19 Ağustos 1858’de imzalanan Paris Antlaşması’yla birleşerek Romanya haline gelmiştir. Ayastefanos Antlaşması’yla bağımsızlığını ilan etmiştir.²⁰ Bu antlaşmadan sonra Berlin’de toplanan kongrenin sonunda imzalanan Berlin Antlaşması’yla bu bağımsızlığı bir kez daha tanımıştır.²¹ Berlin Antlaşması’yla birlikte tıpkı Eflak ve Boğdan gibi Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki savaşlarda, Rusya tarafından işgal edilen yerlerden biri olan Dobruca’da Romanya’ya verilmiştir.²² Romanya, Dobruca’nın hakimiyetini elde ettikten sonra, burada milliyetçi bir siyaseti uygulamaya başlayarak, Türk nüfusun elindeki topraklara el koymuştur. Bu durum karşısında Dobruca’da yaşayan Türkler Anadolu’ya göç etmeye başlamıştır. 1910 yılına kadar devam eden göçler, Romanya’nın 1914 ve 1921 yılında getirdiği uyrukluğu ve toprakla ilgili düzenlediği yeni yasaları hayata geçirmesiyle daha da artmıştır.²³

Romanya’nın bağımsızlığını ilan etmesiyle, Osmanlı Devleti’yle Romanya arasındaki ilişkiler artık iki bağımsız devletin diplomatik ilişkileri haline gelmiştir. Osmanlı Devleti’nin 1878’de Süleyman Bey’i Romanya’ya elçi olarak göndermesi bunun ilk örneğidir.²⁴ Ancak bu diplomatik ilişkiler 1916 yılında Romanya’nın Birinci Dünya Savaşı’na girmesiyle birlikte kesintiye uğramıştır.²⁵ Çünkü her iki ülke savaşa sırasında ayrı bloklara mensup olarak girmişti. Osmanlı Devleti İttifak grubuna üye olmuştu. Romanya ise İtilaf Devletleri’nin yanındaydı.²⁶ Bu durum iki ülkenin birbirine karşı savaşacağı anlamına geliyordu. Nitekim Osmanlı Devleti 6. Kolordu’yla Romanya’ya karşı iki cephede savaştı. Birinci cephe Dobruca’daydı. Dobruca cephesinde çok sayıda asker şehit olmuş, yaralanmış ve kaybolmuştur. Buna göre şehit olan asker sayısı 1864; yaralanan asker sayısı 7720; kaybolan asker sayısı 2020’yi bulmuştur. Buradan hareketle, Osmanlı Devleti’nin bu cephede verdiği kaybın toplamı 11.604’tür. Osmanlı Devleti ikinci cephe olan Bükreş’teyse başarı kazanmıştır.²⁷

¹⁹ Cezmi Karasu, “XIX. ü/Yüzyılda Eflak ve Boğdan’daki Rus İşgalleri”, *Türkler*, Ed. Hasan Celal Güzel ve diğerleri, Ankara, 2002, C. 12, s. 741.

²⁰ Yılmaz Öztuna, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 5, İstanbul 1994, s. 201-202,313,319.

²¹ Birbudak, *a.g.t*; 157-158.

²² Kurşun, *a.g.m*; 925.

²³ Giray Saynur Bozkurt, “Geçmişten Günümüze Romanya’da Türk Varlığı”, *Karadeniz Araştırmaları*, C. 5, S. 17, 2008, s. 15.

²⁴ Osman Köksal, “Elçiye Zeval Olmaz: Osmanlı Devleti’nin Romanya’da Diplomatik Misyon Tesisi ve Örgütü”, *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019, s. 84.

²⁵ Recep Karacakaya, “Ankara ve Bükreş’te Yeni Elçilikler Oluşturuluncaya Kadar Türkiye-Romanya Siyasi İlişkileri”, *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019, s. 481.

²⁶ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1980*, Ankara 1984, s. 108, 124.

²⁷ Osman Akandere, “Enver Paşa’nın Romanya Cephesi’ndeki Türk Birliklerini Teftişi Kapsamında Dobruca Köstence ve Bükreş’i Ziyareti”, *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019, s. 542-543.

Osmanlı Devleti ve Romanya'nın ayrı gruplara mensup olarak Birinci Dünya Savaşı'na girmeleri ve bu nedenle birbirlerine karşı savaşmaları üzerine, diplomatik ilişkiler durunca her iki devletin, birbirlerinin topraklarında yaşayan vatandaşlarının durumunu gözetme gereksinimi hasıl oldu. Bu yüzden Osmanlı Devleti ve Romanya, savaşa girmeyen ülkelerin elçiliklerine başvurdular. Elçiliğine başvurulmuş ilk ülke ABD oldu. Ancak ABD'nin 1917'de savaşa girmesiyle, Osmanlı sınırları içinde yaşayan Romenleri savunma görevini İspanya Elçiliği devraldı. Romen topraklarında yaşayan Müslüman Türk nüfusunu savunma görevini önce Hollanda ve ardından İsviçre üstlendi.²⁸

XX. Yüzyıl, Türkiye-Romanya ilişkileri için bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Çünkü bu yüzyılda artık her iki tarafta da siyasi aktörler değişmiştir. Eflak ve Boğdan'ın yerini Romanya; Anadolu Türkleri'nin temsilcisi olan Osmanlı Devleti'nin yerini TBMM almıştır. TBMM ve Romanya diplomatik anlamda ilk kez Lozan Barış Konferansı'nda bir araya gelmiştir. Konferansta Romanya Batı Trakya'nın durumuyla ilgili olarak, Türkiye ve Yunanistan'ın lehine olacak bir çözümden yana tavır almıştır. Türk tarafının Batı Trakya için halk oylamasına yönelik talebinden vazgeçmesini söylerken, Yunan tarafının da Türk tarafına tazminat ödemesi gerektiğini bildirmiştir.²⁹ İstanbul Boğazı'nın statüsüne gelince Boğaz'ın uluslararası bir komisyonun yönetiminde askersiz bırakılmasından yana olmuştur. Kapitülasyonların kaldırılmasında ise Türkiye'yi desteklemiştir.³⁰ Ancak İstanbul'daki Rum Ortodoks Patrikhane'yle ilgili Türk tarafı Patrikhane'yi Türkiye'den uzaklaştırmayı istemişse bile Romanya başta olmak üzere konferansta yer alan devletlerin karşı çıkması sonucu Patrikhane'nin Türkiye'de kalması ama kontrol edilebilir olması kararlaştırılmıştır. Yabancı okullar meselesinde ise Türkiye bu okullardaki eğitimin kanunlar vasıtasıyla denetlenmesini ve İngiltere, Fransa ve İtalya'dan başka ülkelerin okullarına ayrıcalık tanınmamasını istemiştir. Romanya ise kendi ülkesinde Türk okulu olmadığını ve Türkiye'de de kendi yurttaşlarının devam ettiği bir okul olmadığını söyleyerek, devletlerarası haysiyet göz önüne alınarak bu ayrıcalığın diğer devletlere de verilmesini istemiştir. Buna karşın Türkiye'nin istediği düstur

²⁸ Gürsoy Şahin, "I. Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Romanya ile İlişkilerinde Mukabele-i Bilmisil Uygulamaları", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Ankara 2019, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, s. 390-391-392.

²⁹ Adnan Sofuoğlu ve Seyfi Yıldırım, "Lozan Barış Görüşmelerinde Romanya", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019, s. 448.

³⁰ Ayşegül Çatakcı, *Atatürk Döneminde Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Programı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2018, s. 7.

gerçekleşmiş ve İngiltere, Fransa ve İtalya'nın dışında okulu bulunan devletlere ayrıcalık tanınmamıştır.³¹

Lozan Barış Konferansı'nda ayrıca sadece Türkiye ve Romanya'yı ilgilendiren meseleler de çözüme kavuşturulmuştur. Adakale'nin durumu ele alındığında Romanya, Ada'nın 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra yapılan Berlin Kongresi'nde dile getirilmemiş olmasından hareketle, Osmanlı Devleti tarafından unutulduğunu öne sürmüştür. Üstelik Türkiye'nin Adakale'yle doğrudan bağlantısı olmadığı için Romen topraklarını kullanmadan burayı yönetmesinin mümkün olmadığını söylemiştir. Hatta TBMM Osmanlı Devleti'nin devamı olmayı reddettiğinden, Osmanlı üzerinden Adakale'nin egemenliği için hak iddia edemeyeceğini dile getirmiştir. Buna karşın Türk tarafı Adakale'nin unutulmadığını, aksine başka bir devletin himayesine girmediğine göre Türkiye'nin egemenlik hakkının devam ettiğine kanaat getirmiştir.³² Nitekim Türk tarafı Türkiye-Romanya ilişkilerinin bozulmaması için Adakale üzerindeki haklarından vazgeçmiştir.³³ Adakale'nin haricinde iki ülke arasındaki diğer sorunlar da çözüme kavuşturulmuştur. Türkiye ve Romanya kendi topraklarında el konulan malları karşılıklı iadesi için anlaşmıştır. Ayrıca telgraf hattının işletilmesi ve Romanya'daki Türk mezarlıklarının bakımı, onarımı gibi hususlar karara bağlanmıştır. Ayrıca Lozan Barış Konferansı'nın devam ettiği sıralarda da 1916 yılında Osmanlı Devleti ile Romanya arasında sona eren diplomatik ilişkiler, yeniden kurulmaya başlamıştır. Buradan hareketle iki ülke arasında yeniden karşılıklı elçi görevlendirmiştir. TBMM Cevat Ezine'yi elçi olarak atarken: Romanya ise Petre Aurelyan'ı Romanya Yüksek Komiseri ve İstanbul Konsolosu olarak Türkiye'ye göndermiştir. Bunun yanında 1924'te Georges Filality'i orta elçi sıfatıyla Türkiye'ye atamıştır. Türkiye ise Cevat Ezine'den sonra Hüseyin Ragıp Baydur, Sabri Toprak ve Hamdullah Suphi Tanrıöver'i Romanya'ya atamıştır.³⁴ 1931'de Romanya'ya büyükelçi sıfatıyla atanan Tanrıöver, Bükreş'te Birinci Dünya Savaşı'nda şehit olan askerler için bir Türk şehitliği yaptırmıştır. Şehitliğin açıldığı tarih 6 Nisan 1935'tir.³⁵

Türkiye, zaman içinde gelişen Rus ve İtalyan tehdidine karşı sınırlarını korumaya yönelik statükocu bir tavırla dış politikasını belirlemiştir. Bu nedenle Balkan toprakları üzerinde hak iddia etmemiş ve bu topraklar üzerinde kurulan yeni devletlerle antlaşma yoluna

³¹ Sofuoğlu ve Yıldırım, *a.g.m*; 452-453-454-455.

³² Seha L. Meray, *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, C. 1, Ankara 1972, s. 20,22-23.

³³ Sofuoğlu ve Yıldırım, *a.g.m*; 454.

³⁴ Çatakçı, *a.g.t*; 8- 9-10-11,14-15.

³⁵ Halim Serarslan, "Hamdullah Suphi'nin Bükreş Büyükelçiliği", *Uluslararası Ahmet Yesevi'den Günümüze İnsanlığa Yön Veren Türk Büyükleri Sempozyumu Bildirileri Romanya-Köstence 03-07 Eylül 2008*, Haz. İrfan Ünver Nasrattinoğlu, Ankara 2009, s. 93.

gitmiştir.³⁶Romanya, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra komşu ülkelerden toprak kazanmıştır. Bu topraklar savaştan önce Avusturya'ya ait Bukovina, Macaristan'a ait Banat, Sovyet Rusya'a ait Besarabya ve Bulgaristan'a ait Doburca'dır. Bu durum Romanya'yı Statükocu ve anti-revizyonist bir politikayı izlemeye mecbur eder.³⁷

Türkiye ve Romanya'nın izlediği dış politika iki ülkeyi birbirine yaklaştırır. Bunun ilk örneği Türkiye ve Romanya arasında imzalanan anlaşmalarla görülür. İki ülke arasında, 1929'da oturma, Ticaret ve Deniz ulaşımı için sözleşme ve 18 Eylül 1930'da Bükreş'te mezarlıkların korunması için anlaşma imzalanır. İki ülke arasında kurulan siyasi temaslar, 1930'lu yıllara gelindiğinde ziyaretler vasıtasıyla devam eder. İlk olarak Romanya dışişleri bakanı Nicolae Titulescu, 15 Ekim 1933'te Ankara'ya gelir. İki gün sonra 17 Ekim 1933 tarihinde iki ülke arasında Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaşma anlaşması imzalanır. Bu anlaşmayla hem ikili ilişkiler güçlenir, hem de Balkan birliğinin temel taşlarından biri oluşur. Bir yıl sonra Türkiye'nin Dış İşleri Bakanı Tefik Rüşti Aras, Bükreş'i ziyaret eder. Aynı yıl Türkiye, Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya, Atina'da Balkan Antantı'nı imzalar. Bu durum Türkiye-Romanya ilişkilerini daha da güçlendirir. Bunun kanıtı 1936'daki Montreaux Konferansında etkisini gösterir. Lozan Antlaşmasından beri Boğazların durumu üzerinde önemle duran Romanya, Boğazların Türk yönetimine bırakılması hususunda Türkiye'ye destek verir.³⁸Tüm bu süreçlerden sonra iki ülke arasında ziyaretler karşılıklı olarak sürdürülür. 1937'de Tefik Rüşti Aras Bükreş'e gider. 1938'deyse Romanya Kralı İstanbul'a gelir.³⁹

İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıllarda Türkiye, savaşa girmemekle beraber toprak bütünlüğünü korumaya yönelik adımlar atmaya gayret göstererek, güvenliğini sağlamak için diplomatik girişimleri arttırır.⁴⁰ Buna karşın Romanya bu dönemde sıcak çatışmaların ve iktidar değişikliklerinin içerisine girer. Nedeni topraklarının stratejik açıdan önem ve savaş için hedef arz etmesidir. Çünkü daha önce sınırlarına dahil etmiş olduğu topraklar üzerinde başta Sovyet Rusya olmak üzere komşuları hak iddia ediyordu. Bu durum zamanla Romanya'nın savaşın dışında kalmasını imkansız hale getirdi. Nitekim sınırları yüzünden savaşın içine gireceği süreç Sovyet Rusya'nın ultimatomuyla başlayınca Romanya, 27 Haziran 1940'ta Besarabya ve

³⁶ Hikmet Öksüz, "Atatürk Döneminde Balkan Politikası (1923-1938)", *Türkler*, Ed. Hasan Celal Güzel ve diğerleri, C. 17, Ankara 2002, s. 625.

³⁷ Armaoğlu, *a.g.e*; 184.

³⁸ Öksüz, *a.g.m*; 628.

³⁹ Aptülahat Akşin, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Ankara 1991, s. 240.

⁴⁰ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Ankara 1979, s. 453.

Kuzey Bukovina'yı bu ülkeye bırakacaktır. Ardından Almanya'nın Bulgaristan üzerindeki hedefleri doğrultusunda yapmış olduğu baskı neticesinde Güney Dobruca'yı Bulgaristan'a ve 30 Ağustos 1940 tarihinde imzaladığı Viyana Anlaşması'yla birlikte Transilvanya bölgesinin üçte ikilik kısmını Avusturya'ya vermek zorunda kalacaktır.⁴¹ Almanya'nın 23 Kasım 1940'ta bu ülkeyi üçlü pakta alması⁴² ve Sovyet Rusya ile Almanya'nın savaşmaya başlaması, Romanya'yı resmi anlamda İkinci dünya Savaşı'nın taraflarından biri yapacaktır.⁴³ İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle dünya siyasetinin ABD ve Sovyet Rusya (SSCB) arasında bloklar halinde bölünmesiyle, Türkiye önce Truman Doktrini'niyle gelen 100 milyon doları ve Marshall yardımlarını kabul eder. 1952'de NATO'ya girerek resmi olarak Batı Blokuna üye olur.⁴⁴ Romanya ise Sovyet Rusya'nın girişimleri sonucunda ortaya çıkan Doğu Blokunda yer almaya başlayacaktır. 1947'de önce bu blokun kuruluşunu ilan eden Cominform'a üye olur. 5-8 Ocak 1949'da da kurulan Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (COMECON)'nde yerini alır.⁴⁵ Aynı şekilde 14 Mayıs 1955'te kurulan Varşova Paktı'nın da üyelerinden biri haline gelir.⁴⁶ Türkiye ve Romanya'nın siyasal ve askeri açıdan farklı bloklara mensup olmasını takip eden sürece gelince iki ülke arasındaki ilişkiler söz konusu olduğunda, iki gelişme göze çarpmaktadır. Biri Türkiye'nin komünizm propagandası içerdiği gerekçesiyle Romanya'dan gelen yayınlara yasak getirmesidir. Diğeri 5 Nisan 1954'te Ankara'da imzalanan ticaret ve ödeme anlaşmasıdır.⁴⁷

2. Nikolay Çavuşesku'nun Hayatı

Nikolay Çavuşesku, 26 Ocak 1918'de Scorneşti'de dünyaya geldi. Dünyaya geldiği yer olan Scorneşti, İrfan Ünver Nasrattınoğlu'ne göre Olt Eyaleti'nin küçük bir kasabası⁴⁸ ve Necip Alpan'a göreyse yine Eflak Bölgesi'nin sınırlarında yer alan Olt'a bağlı bir köydür. Nikolay Çavuşesku, Scorneşti'de dünyaya geldiği ailenin üçüncü çocuğudur.⁴⁹ Nikolay Çavuşesku'nun aile yaşamına dair bir başka ayrıntı ise 1948'de Elena'yla yaptığı evliliğidir. Çavuşesku'nun bu

⁴¹ Selçuk Kılınç, *İnönü Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1938-1950)*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars 2013, s.28-29.

⁴² Uçarol, *a.g.t*; 446.

⁴³ Kılınç, *a.g.t*; 32.

⁴⁴ Armaoğlu, *a.g.e*; 442,444, 449.

⁴⁵ Uçarol, *a.g.e*; 465-466.

⁴⁶ Veli Yılmaz, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1998, s. 394.

⁴⁷ Ferhat İvgen, *1923-1960 Döneminde Türkiye'nin Balkan Politikası*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2007, S. 146-147.

⁴⁸ İrfan Ünver Nasrattınoğlu, *Barışçı Başkan Ceaşescu*, Ankara 1988, s. 13.

⁴⁹ Necip Alpan, *Ceaşescu Dün, Bugün ve Yarın ki Romanya*, Ankara 1976, s. 16.

evlilikten Valentin, Elena-Zoe ve Nicu adlarını taşıyan üç çocuğu olmuştur.⁵⁰Elena Çavuşesku, kimya üzerine doktora yaptıktan sonra Bükreş'teki Kimya Araştırma Enstitüsü'nün Genel Müdürlüğü görevini üstlenmiştir. Ayrıca Romanya Kadınlar Birliği'nin Fahri Başkanlığı sıfatına da sahip olmuştur. Çavuşesku'nun çocukları da, anneleri gibi eğitilidir. Valentin fizik alanında araştırmacı olarak görev yaparken, Elena-Zoe bir üniversitede asistan olarak görev yapmıştır. Nicu'da üniversite mezunu olmakla beraber, akademik hayatın dışında olmuş ve Romanya Komünist Öğrenciler Derneği'nde genel başkan yardımcısı olarak çalışmıştır.⁵¹

Çavuşesku, 11 yaşındayken Scorneşti'de gittiği ilkokulu bırakır ve Bükreş'e giderek bir ayakkabıcının yanında çırak olarak işe başlar.⁵² 1933'ün Haziran ayında Anti-Faşist Devrim Komitesi'nin düzenlediği mitingde Bükreş Demokrat Gençliği'nin temsilcisi sıfatıyla yer alır. İşçileri greve yönlendirdiği gerekçesiyle 23 Kasım 1933'te tutuklanır. 1934'te yeniden tutuklandığında bu kez Doji'deki mahkemeye çıkarılır. 30 Mayıs 1936'da yargılanmak suretiyle 6 ay hapisle cezalandırılır. 1946'nın Kasım ayında yapılacak olan seçimler için doğduğu yer olan Scorneşti'nin bağlı olduğu Piteşti'den seçilerek parlamentoya girer. 30 Aralık 1947'de Romen Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ve 1948'de Romen Komünist Partisi'yle Sosyal Demokrasi Partisi'nin bir araya gelerek Romen İşçi Partisi olarak birleşmesinden sonra Tarım Bakanlığı Yardımcılığı'na getirilir. Daha sonra birtakım askeri kursları bitirir. Romanya Savunma Bakanı Yardımcılığı yapar. Kendisine tuğgeneral rütbesi verilir. 1952'de Teşkilat Bürosu Üyeliği'nde bulunur. 1954 yılında Romen İşçi Partisi'nin Genel Sekreterliği'nde görev alanlardan biri olur. 1955'teki Romen İşçi Partisi'nin yedinci kongresinde Politbüro Üyeliğine getirilir. Mart 1965'te Romen İşçi Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekteri olarak görevine başlar. Çavuşesku göreve başladığındaysa sosyalizm anlayışını kendi düşünce yapısına göre düzenleyerek, sosyalizmi milliyetçi bir anlayışla yeniden yorumlayıp, ülke yönetiminde tatbik etmeye başlar. Bu nedenle onun döneminde “Romen Halk Cumhuriyeti”, “Romanya Sosyalist Cumhuriyeti” adını alır. Aynı şekilde Romen İşçi Partisi'nin ismi de Romanya Komünist Partisi (RKP) adını alır. Bunun yanında Romanya için yeni bir anayasa hazırlanır. Anayasada Romanya, Varşova Paktı üyesi ve sosyalist ülkelerle eşit bir ülke olarak anlatılır. Romanya'nın benimsediği sosyalist anlayışın, Romanya'nın tarihi ve kültürel etmenlerinden güç aldığı açıklanır. Buradan hareketle Romanya “Milli Sosyalist Devleti” olarak tanıtılır.⁵³ Ülke

⁵⁰ Nasrattınoğlu;33, 35.

⁵¹ Alpan, *a.g.e*; 23.

⁵² Cristian Butnariu, *Nicolae Ceausescu The Last Romanian Dictator? Volume Two*, s. 15.

⁵³ Nasrattınoğlu; *a.g.e*; 14-15-16-17,19, 22,25-26-27-28-29.

yönetimi için getirilen yeni kurallar, Romanya'nın dış politika anlayışını belirler. Çavuşesku'yla bütünleşen bu dış politika, Sovyet Rusya'nın etkisinden uzak bir siyasi uygulamayı ve kendi ülkesinden başka diğer ülkeler için de bağımsızlığı savunmayı öngörmektedir.⁵⁴

Çavuşesku Aralık 1967'de Millet Meclisi'nin yaptığı toplantı sonucunda devlet konseyi başkanlığına; 1974'te de cumhurbaşkanlığına getirilir.⁵⁵ 1989 yılında ise Temeşvar'da başlayan halk hareketinin, diğer şehirlerden sonra Bükreş'e de sirayet etmesi sonucu iktidardan uzaklaştırılır. 25 Aralık 1989'da ise önce mahkemede yargılanır. Soykırım, silahlı grupları halka karşı kışkırtmak, ekonomi aleyhine girişimde bulunmak, ülke dışındaki bankalara 1 milyar dolar tutarında para aktarmak ve tarihi açıdan önem arz eden binaları yakmak gibi suçlardan ötürü eşiyle birlikte kurşuna dizilerek infaz edilmiştir.⁵⁶

⁵⁴ Barış Metin, "Türk Basınına Göre; Çavuşesku Dönemi Romanya-Türkiye Siyasi, Ekonomik ve Kültürel İlişkileri" *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 2, Ankara 2019, 876.

⁵⁵ Nasrattınoğlu; *a.g.e*; 30.

⁵⁶"Çavuşesku ve eşi idam edildi", *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1989; Metin, *a.g.m*; 876

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASININDA ÇAVUŞESKU ROMANYASI (1967-1980)

1.1. 1967-1980 ARASI TÜRKİYE- ROMANYA İLİŞKİLERİ

Nikolay Çavuşesku döneminde Türkiye-Romanya ilişkileri, Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'ye gerçekleştirdiği ilk ziyaretle birlikte, cumhurbaşkanlığı düzeyinde yeniden aktif hale gelecektir. Bu ilk ziyaretten önce Başbakan Süleyman Demirel 13 Eylül 1967'de Romanya'yı ziyaret etmiştir.⁵⁷ Demirel'in ziyareti sırasında, daha önce Lozan Barış Konferansı'nda gündeme getirilen Adakale'yle ilgili son kez düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre Ada'da yaşayan 500 kadar Türk'ün Türkiye'ye iadesi sağlanacaktır. ⁵⁸Bu nedenle Adakale, Çavuşesku döneminde cumhurbaşkanlığı düzeyinde yeniden aktif hale gelecek olan siyasi ilişkilerde bir kez daha gündeme gelmeyecektir. Bu bakımdan Demirel'in ziyareti Çavuşesku'nun ziyaretleri için belirleyici olmuştur.

Başbakan Süleyman Demirel'in gerçekleştirdiği Romanya ziyaretinden sonra, Çavuşesku'nun ziyaretini önemli yapan iki neden daha bulunmaktadır. Bu iki nedenden ötürü ziyaret ilk olma özelliğini taşımaktadır. Ziyarete bu özelliği kazandıran sebeplerin ilki, ziyaretin, Çavuşesku'nun Romanya'ya cumhurbaşkanı seçildikten sonra Türkiye'ye gerçekleştirdiği ilk ziyaret olmasıdır. Bir diğer neden ise, Varşova Paketi'ne üye bir ülke olan Romanya'nın, üye olduğu paktın dışında kalan ve özellikle NATO'da üyeliği bulunan bir devletle diplomasi arayışına girmesidir. Tüm bu nedenler Türkiye-Romanya ilişkileri göz önüne alındığında her iki ülke için bir ilki teşkil etmektedir. İlki teşkil eden bu ziyaretle sürdürülmeye başlanacak olan diplomasi, ekonomik alana yönelik ilişkilerin gelişmesine de katkı sağlayacaktır. Bu katkı, görüşmeler esnasında iki ülke arasındaki heyetlerin toplantıları sonucunda, iş birliği olanaklarını geliştirme ve arttırma yönünde gerekli adımların atılması, anlaşmaların yapılması şeklinde olacaktır.

⁵⁷ "Türkiye ile Romanya arasında resmi görüşmeler dün başladı", *Tercüman*, 14 Eylül 1967.

⁵⁸ "Adakale'deki Türkler Yurda Getiriliyor", *Akşam*, 15 Eylül 1967.

1.1.1. Romanya Devlet Konseyi Başkanı Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'yi Ziyareti

Romanya Devlet Konseyi Başkanı Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'ye gelmesi Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın davetiyle mümkün olacaktır.⁵⁹ Çavuşesku'nun amacı uluslararası siyasette barış ve iş birliği ortamının etkin olmasını sağlayabilmektir. Bu nedenle Çavuşesku'nun ziyareti sırasında, barış ve iş birliği politikasının hayata geçirilebilmesi için hangi adımların atılması gerektiği üzerinde durulacaktır.⁶⁰ Buna karşın Eski Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Aras'a göre, Çavuşesku'nun Türkiye ziyaretini sevindirici olmakla birlikte, istediği barış ve iş birliği ortamının yaratılabilmesi kolay değildir.⁶¹

Romanya Devlet Konseyi Başkanı Nikolay Çavuşesku'nun gerçekleştireceği ziyaretle ilgili Türk Basınına yansıyan bir başka örnek, Romanya ve Türkiye tarafından alınan güvenlik önlemleridir. Güvenlik önlemi amacıyla Romanya Türkiye'ye bir heyet gönderilmiştir. Heyet, Fransa'da "Goril", ABD'de "Body Guard" şeklinde tanımlanan ve *Yeni İstanbul* gazetesinin "Koruyucu Melekler" adını verdiği birliklerin nerede, nasıl ve ne şekilde görevlendirileceğini belirleyebilmek amacıyla Türk yetkilileri ile görüşmüştür.⁶² Türkiye ise Çavuşesku'nun gelişinden bir gün önce Ankara'yı Türk ve Romen bayraklarıyla süsledikten sonra asker ve polise belli yerlerde koruma görevi vermiştir. Buna göre şehrin dışındaki iki yol Amerikan Fiber Miğferli komandolara bırakılmıştır. Bunun haricindeki yerlere de jandarmalar yerleştirilmiştir. Kızılay ve Bakanlıklar arasında kalan bölgeyse Polis Enstitüsü'ndeki genç amirlerin himayesine verilmiştir.⁶³

Çavuşesku 24 Mart 1969'da eşi, Dışişleri Bakanı Manescu, Enerji Bakanı Groza, Dış Ticaret Bakanı Nicolaeu ve içinde birtakım uzman kişilerin yer aldığı Romen heyetiyle, Türkiye'ye gelmiştir. Öncelikle Anıtkabir'e çelenk bırakmıştır. Ardından Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'la görüşmüştür. Akşam da Cevdet Sunay'ın şerefine verdiği yemeğe katılmıştır. Yemekte liderler arasında politik hedeflere dayalı bir konuşma gerçekleşmiştir. Çavuşesku, Türk-Romen ilişkilerinin tarihine değinerek, Türkiye'yle gelişen ilişkiler ortak menfaat etrafında birleştiğini söylemiştir. Daha sonra uluslararası alanda barışın sağlanabilmesi için gereken şartları sıralamıştır. Çavuşesku'ya göre uluslararası alanda barışın sağlanabilmesi, devletlerin farklı siyasal sistemlerle yönetilse bile ilişkilerini geliştirmesi, her devletin kendi

⁵⁹ "Romanya Devlet Başkanı Bugün Geliyor", *Cumhuriyet*, 24 Mart 1969.

⁶⁰ "Ceaşescu: Türkiye Ziyaretim Barışa Hizmet Edecek", *Milliyet*, 23 Mart 1969.

⁶¹ "Romanya Devlet Başkanı gelirken, Balkan Sorunu", *Milliyet*, 21 Mart 1969.

⁶² "Ceaşescu için sıkı koruma tedbiri alındı", *Yeni İstanbul*, 17 Mart 1969.

⁶³ "Ceaşescu gelirken Ankara, çiçeklerle bezenmişti.", *Cumhuriyet*, 25 Mart 1969.

geleceğini kendisinin belirleyebilmesi, birbirlerinin bağımsızlığına saygı duymaları ve birbirlerinin iç işlerine müdahale etmekten kaçınmalarına bağlıdır.⁶⁴ Üstelik mevcut askeri paktlar uluslararası barışa zarar vermektedir. Bu nedenle Avrupa devletleri arasında vuku bulan sorunların çözülebilmesi amacıyla konferans toplanmalıdır. Türkiye'nin de uluslararası alanda barıştan yana koyduğu tavrı desteklediğini belirten Çavuşesku, açıkladığı maddelerin hayata nasıl geçirileceğine dair planlarından söz etmiştir. Ona göre uluslararası arenada sağlanmak istenen barışa giden yol, Balkanlar'la Avrupa'dan geçmektedir.⁶⁵ Çavuşesku'nun sözlerine karşılık olarak Cevdet Sunay, sözü Kıbrıs Sorunu'na getirerek Kıbrıs'ta kalıcı bir çözümün Türkiye tarafından istendiğini söylemiştir.⁶⁶

Çavuşesku ertesi gün Ankara Belediye Başkanı Ekrem Barlas'la görüşmüştür. Barlas, Romanya Cumhurbaşkanı'na Ankara'nın sembolik anahtarını hediye etmiştir. Buradaki ziyaretini tamamladıktan sonra Çankaya Köşkü'ne giderek Cevdet Sunay'la görüşmüştür. Sunay'a görüşmede Başbakan Süleyman Demirel, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'den oluşan heyet eşlik etmiştir.⁶⁷ Yapılan görüşmede Çavuşesku, çünkü yemekte belirttiği hususlara sonuna kadar bağlı kalacağını tekrar etmiştir. Arkasından cümlelerine askeri paktların dünya barışına zarar verdiğini ve Avrupa devletleri arasında vuku bulan sorunların çözülmesi amacıyla burada bir konferans kurulması gerektiğini söyleyerek sözlerine devam etmiştir.⁶⁸

Ziyaretin cumhurbaşkanlığı düzeyinde devam eden sürecinin yanında, Türk ve Romen heyetleri birbiriyle görüşmüştür. Enerji Bakanı Refet Sezgin ile Romanya Enerji Bakanı Groca'nın başını teşkil ettiği heyet arasında kurulan temas sonucunda, Samsun civarındaki Ayvacık Barajı ve Balakur Hidroelektrik Santrali'nin inşasının Romanya'ya bırakılması kararlaştırılmıştır. Bunun için Romanya kredili olmak suretiyle 60 milyon dolar ödeyecektir. Buna karşın Türkiye'nin 60 milyon doları nasıl geri ödeyebileceği ve ödemeye eklenecek faizlerin belirlenmesi amacıyla, iki tarafta kurulacak komisyonların varacağı sonuca göre anlaşma yapılacaktır.⁶⁹ *Milliyet*, söz konusu faizlerle ilgili olarak baraj ve santralin yapılması için verilecek kredinin yüzde 2,5 faiz tutarına sahip olacağını ve baraj için alınacak kredinin

⁶⁴ "Balkanlardaki havanın ıslahı gerekli", *Milliyet*, 25 Mart 1969.

⁶⁵ "Ceaurescu Paktların barış için zararlı olduğunu söyledi", *Cumhuriyet*, 26 Mart 1969.

⁶⁶ "Romanya Devlet Başkanı Ankara'da Törenle Karşılandı", *Tercüman*, 25 Mart 1969.

⁶⁷ "Türk-Romen Resmî Görüşmeleri Başladı", *Vatan*, 26 Mart 1969.

⁶⁸ "Ceaurescu Paktların barış için zararlı olduğunu söyledi", *Cumhuriyet*, 26 Mart 1969.

⁶⁹ "Rumenler Baraj Yapacak", *Hürriyet*, 26 Mart 1969.

60'la 70 milyon dolar civarında olup, bunun on iki aylık bir süre içerisinde Türkiye'den ihraç edilecek maddelerle ödenebileceğini bildirmiştir.⁷⁰ Yine aynı gazetenin 28 Mart 1969 yılına ait sayısına göre ödeme amacıyla ihraç edilecek madde, stokta bulunan 0'la 10 mm arasında değişen taş kömürüdür.⁷¹ Ayrıca görüşmeler esnasında Türkiye Romanya'dan köylere elektrik ulaştırılabilmesi amacıyla 150 bin direk istemiştir. Romanya'ya karşılık olarak bu isteği değerlendireceğini söylemiştir. Elektrik direği talebi konusunda anlaşmaya varılmamasına karşın Romanya'dan iki tane sondaj makinesi alınacaktır. Hatta *Hürriyet*'e göre makinelerden biri gönderilmek üzere yola çıkarılmıştır.⁷²

Cumhurbaşkanlığı ve heyetler düzeyindeki görüşmeler devam ederken, Elena Çavușesku'da çeşitli kurumları ziyaret etmiştir. Öğleden önceki zaman diliminde, İhsan Sabri Çağlayangil ve Şefik Fenmen'in eşleriyle birlikte Olgunlaşma Enstitüsü'ne gitmiştir. Elena Çavușesku burada sergilenen Türk el sanatlarına ve onuruna gerçekleştirilen defilede sergilenen, çoğunluğu Türk motifleriyle bezenmiş kıyafetlere hayran kalmıştır. Olgunlaşma Enstitüsü'nden sonra yönünü Hacettepe Üniversitesi'ne çevirmiş ve üniversitenin rektörü İhsan Doğramacı tarafından karşılanmıştır. Bir kimyager olarak kimya laboratuvarlarını gezmiş ve onlar hakkında bilgi almıştır. Daha sonra çocuk kliniğine giderek, klinik içerisinde hizmet veren dershaneyi ziyaret etmiştir. Orada eğitim gören çocuklara Romanya'dan getirdiği oyuncakları dağıtmıştır.⁷³

Ertesi gün Nikolay Çavușesku ve beraberindeki teknik heyet, temaslarına İstanbul'da devam etmek için Ankara'dan ayrılmıştır.⁷⁴ Uçak yolculuğunda Romanya Cumhurbaşkanı'na Romen Heyeti'nden Manescu ve Groza'nın yanında bu kez Bükreş'in Ankara'daki Romanya Büyükelçisi Grigore Gemanu'da eşlik etmiştir.⁷⁵ Türk Heyeti'nden ise Çavușesku'ya Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ve eşi refakat etmiştir.⁷⁶

Çavușesku İstanbul'a geldikten sonra, ikamet amacıyla kendisine tahsis edilen Şale Köşkü'ne gitmiştir. Şale Köşkü'ne vardığında, orada bulunan üniversiteli gençler tarafından alkışlarla karşılanmıştır.⁷⁷ Şale Köşkü'nde biraz kaldıktan sonra öğle yemeği yemiştir. Ardından

⁷⁰ "Ceaușescu: Bloklar Kalkmalı", *Milliyet*, 26 Mart 1969.

⁷¹ "Baraja Karşı Kömür", *Milliyet*, 28 Mart 1969.

⁷² "Rumenler Baraj Yapacak", *Hürriyet*, 26 Mart 1969.

⁷³ "Bayan Ceausescu Türk Giysilerine Hayran Kaldı", *Vatan*, 26 Mart 1969.

⁷⁴ "Romen Devlet Başkanı İstanbul'a Geldi", *Cumhuriyet*, 27 Mart 1969.

⁷⁵ "Rumen Devlet Başkanı İstanbul'da", *Vatan*, 27 Mart 1969.

⁷⁶ "Romen Devlet Başkanı İstanbul'a Geldi", *Cumhuriyet*, 27 Mart 1969.

⁷⁷ "Çavușesku İstanbul'da Üniversiteli Gençler Tarafından Alkışlandı", *Hürriyet*, 27 Mart 1969.

motora binerek Boğaz'ı gezmiştir. Dolmabahçe'ye gittikten sonra gezisine son vererek, akşamı ikamet ettiği köşkte düzenlenen yemekte geçirmiştir.⁷⁸

Ertesi sabah saat Çavuşesku ve yanındakiler Topkapı Sarayı'na gelmiştir. Burada görevli olan müze müdürü Çavuşesku'ya bilgi vermiştir. Çavuşesku burada, eski silah bölümünden getirilen XVI. Yüzyıldan kalma bir voyvoda kılıcına ilgi göstermiştir. Daha sonra Çağlayangil ve eşinin refakatinde, Saray'ın Sarayburnu tarafına bakan kısmına geçmiştir.⁷⁹ Sarayburnu tarafına bakan kısımda bulunduğu süre içinde kendisine Türk kahvesi ikram edilmiştir.⁸⁰ Çavuşesku Topkapı Sarayı'ndan sonra Ayasofya Müzesi'ne gelmiş ve müzedeki eski Bizans sütunlarıyla ilgilenmiştir. Niyet sütunu adı verilen yapının önüne geldiğinde Ayasofya Müzesi'nin müdürü Feridun Dirimtekin kendisine sütun hakkında bilgi vermiştir. Sonra Çavuşesku'dan deliğe parmağını sokarak dilek dilemesini istemiştir. Bunun üzerine Elena Çavuşesku ve orada bulunanlar parmaklarını deliğe sokmuştur.⁸¹ Ancak Çavuşesku, Dirimtekin'in talebini gerçekleştirmeyip ona birtakım açıklamalarda bulunmuş ve ülke olarak gerçekleşmesini istedikleri şeyin büyüklüğünden söz ederek oyuğun buna yetip yetmeyeceğini sormuştur. Ülkelerin bağımsızlığını istediklerini ve oyuğun bunu gerçekleştirecek gücü varsa dilekte bulunmaya hazır olduğunu eklemiştir. Dirimtekin'de karşılık olarak, Türkiye'nin Atatürk'le bağımsızlığına kavuştuğunu ve Romanya'nın da istediğini bir gün gerçekleştirebileceğini umduğunu dile getirdikten sonra büyük devlet adamlarının halklarına bağımsızlığa giden yolda önderlik yapmaları gerektiğini de belirtmiştir.⁸² Mehmet Ali Birand, Çavuşesku'nun verilen cevap üzerine güldükten sonra imparatorlukların gidebileceği ama böyle eserlerin kalabileceği şeklinde bir cevap verdiğini belirtmiştir.⁸³ Bu konuşmadan sonra Feridun Dirimtekin, Romanya Devlet Konseyi Başkanı'na, oradan ayrılmadan önce *Fetihden önce İstanbul* adlı kitapla bir Ayasofya rehberini hediye olarak takdim etmiştir. Çavuşesku hediye aldıktan sonra Ayasofya'dan çıkmıştır.⁸⁴

Çavuşesku Topkapı Sarayı ve Ayasofya Müzesi'nden sonra Sultanahmet Camii'ne gelmiş, Türk heyetiyle birlikte ayakkabılarını çıkarıp Cami'ye girmiştir. Ancak öğle vaktine denk gelmesi sebebiyle kılınan namaz neticesinde, söz konusu yapıyı dolaşma fırsatı

⁷⁸ “Ceaşescu İstanbul'da”, *Yeni İstanbul*, 27 Mart 1969.

⁷⁹ “Ceaşescu Bütün Dünya Ülkeleri İçin Bağımsızlık İstiyor”, *Cumhuriyet*, 28 Mart 1969.

⁸⁰ “Çavuşesku Barış Diledi”, *Hürriyet*, 28 Mart 1969.

⁸¹ “Ceaşescu Bütün Dünya Ülkeleri İçin Bağımsızlık İstiyor”, *Cumhuriyet*, 28 Mart 1969.

⁸² “Çavuşesku Barış Diledi”, *Hürriyet*, 28 Mart 1969.

⁸³ “Ceaşescu: Ülkelerin bağımsızlığı isteğindeyiz”, *Milliyet*, 28 Mart 1969.

⁸⁴ “Ceaşescu Bütün Dünya Ülkeleri İçin Bağımsızlık İstiyor”, *Cumhuriyet*, 28 Mart 1969.

bulamadığından, Süleymaniye Cami hakkında yalnızca bilgi almıştır.⁸⁵ Daha sonra öğle yemeği için İstanbul Valisi ve eşinin daveti üzerine Tarabya Otel'i'ne gitmiştir.⁸⁶ Bu kez Başbakan Süleyman Demirel, akşam yemeği münasebetiyle, onuruna Dolmabahçe Saray'ında resepsiyon düzenlenmiştir.⁸⁷ Resepsiyona heyetiyle gelen Çavuşesku ve Demirel 172 dakika görüşmüştür. Ancak protokolün önceden belli bir düzene oturtulamamış olması sebebiyle, protokolde uzun kuyruklar oluşmuştur. Kuyruğa girenler Demirel ve Çavuşesku'nun elini sıkmıştır.⁸⁸ Mehmet Türker'e göre protokol bittikten sonra orada bulunanlar açılan büfeye hücum etmiştir.⁸⁹ Yemeğin sonunda espri amacıyla Romen Parlamentosu'nun şekerden yapılma temsili resepsiyona getirilmiştir. Resepsiyon bu temsilden sonra dağılmıştır.⁹⁰

Çavuşesku, iki gün süren İstanbul gezisinin ardından yönünü İzmir'e çevirmiştir. İzmir'e vardktan sonra kendisine tahsis edilen Efes Otel'i'ndeki kral dairesinde bir süre dinlendikten sonra Efes harabelerini görmeye girmiştir. Akşam da İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk tarafından onuruna verilen yemeğe katılmıştır. Yemek Romen heyetiyle birlikte yirmi beş kişiyle sürmüştür. Çavuşesku, ertesi gün Ankara'ya dönmek üzere bu kentten ayrılmıştır.⁹¹ Ankara'ya gelince Hariciye Köşkü'nde kısa bir süre dinlendikten sonra Çankaya Köşkü'ne giderek Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a veda amacıyla ziyaret düzenlemiştir. Sunay'a Başbakan Demirel'in eşlik ettiği görüşme yarım saat sürmüştür. Görüşmenin bitiminde tekrar Hariciye Köşkü'ne dönmüştür. Havalimanına gitmeden önce Cevdet Sunay'la son kez görüşmüştür.⁹² Esenboğa Havalimanı'na gelindiğindeyse, askeri tören yapılmıştır.⁹³ Törene daha önce karşılama esnasında orada bulunmayan C.H.P Genel Başkanı İsmet İnönü'de katılmıştır. Tören bittikten sonra Çavuşesku ve heyeti Türkiye'den ayrılmıştır.⁹⁴

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'nun ayrıldığı gün Türk Basınında Türk-Romen ortak bildirisi yayımlanmıştır. Bildirinin temelini Türkiye ile yapılan ekonomik iş birliği, uluslararası alanda silahsızlanma ve Balkanlarda barışın sağlanmasından oluşturmaktadır. Ekonomik ilişkilerin yer aldığı bölümde her iki ülkenin ekonomik anlamda

⁸⁵ "Çavuşesku: 'Ülkeler İçin Bağımsızlık Diledi'", *Hürriyet*, 28 Mart 1969.

⁸⁶ "Çavuşesku Barış Diledi", *Hürriyet*, 28 Mart 1969.

⁸⁷ "Demirel Ceausescu Üç Saat Görüştüler", *Cumhuriyet*, 29 Mart 1969.

⁸⁸ "Demirel Ceausescu Üç Saat Görüştüler", *Cumhuriyet*, 29 Mart 1969.

⁸⁹ "Romenler Şerefine Verilen Baloda 'Büfeye Hücum' Vardı", *Yeni İstanbul*, 29 Mart 1969.

⁹⁰ "Demirel", *Cumhuriyet*, 29 Mart 1969.

⁹¹ "Rumen Devlet Başkanı İzmir'e Gitti Ve Efes'i Ziyaret Etti", *Hürriyet*, 29 Mart 1969.

⁹² "Romen Devlet Başkanı Ceausescu Dün Gitti", *Milliyet*, 30 Mart 1969.

⁹³ "Ceausescu Dün Gitti", *Yeni İstanbul*, 30 Mart 1969.

⁹⁴ "Silahsızlanma İçin İşbirliği İstendi", *Cumhuriyet*, 30 Mart 1969.

daha sıkı iş birliği yapabilmesi için Türk-Romen karma komisyonunun kurulması kararlaştırılmıştır. Silahsızlanma konusunda yapılması gerekense nükleer silahlanmanın sona erdirilmesidir. Bunun için devletler iş birliği yapmalıdır. Balkan coğrafyasında sağlanmak istenen barışa gelince, Türkiye-Romanya arasında yürütülen diplomasinin buna katkı sağladığı ifade edilmiştir. Bildirinin geri kalan kısmında Çavuşesku'nun dile getirdiği hususlar yinelenmiştir. Bunlar uluslararası ilişkilerin normalleşmesi için milli bağımsızlık, hak ve özgürlükleri tehdit edici faaliyetlerde bulunmama, ülkenin iç işlerine karışmama ve devletlerin birbiri arasında gözettiği menfaatleri bozguna uğratacak girişimlere başvurmama gibi gerekliliklerdir.⁹⁵ Bildiride ayrıca, Türkiye'nin Yunanistan'la yaşadığı Kıbrıs Sorunu'na yer verilmiştir. Kıbrıs için de egemenlik, iç işlere karışmama ve gözetilen menfaatlere saygı gibi hususların zorunluluğu dile getirilmiştir.⁹⁶ Buradan hareketle Kıbrıs'la ilgili yaşanan sorunun tarafların menfaatleri göz önüne alınarak barış yoluyla çözülmesi gerektiğine kanaat getirilmiştir.⁹⁷

1.1.2. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Romanya'yı Ziyareti

Romanya Devlet Konseyi Başkanı Nikolay Çavuşesku'nun ziyaretiyle ortaya konan diplomasi ilk sonucunu vermiş ve yine cumhurbaşkanlığı makamı ziyaret edilen taraf olmuştur. Yeni diplomasi için kapıyı açan ülke bu kez Romanya'dır. Bunun nedeni Türkiye'ye düzenlenen ziyaretin iade edilmek istenmesidir. Buradan hareketle Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, 13 Nisan 1970'te ziyaret amacıyla Romanya'ya gitmiştir. Türk Basınında 5 gün süreceği ifade edilen ziyarette Sunay'a, eşi ve Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'den oluşan, içinde Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi'ne mensup bürokratların ve askerlerin yer aldığı geniş bir heyet kadrosu eşlik edecektir.⁹⁸ Ziyaret sırasında ele alınacak konular Türkiye ve Romanya arasındaki ekonomik ilişkilerle, Kıbrıs Sorunu'dur.⁹⁹ 13 Nisan'da Romanya'ya giden Sunay ilk olarak Argeş'teki barajı ziyaret etmiştir. Ertesi gün ise diplomatik temaslarını gerçekleştirmiştir. Bu temaslarda Kıbrıs Sorunu, Ortadoğu ve Avrupa'nı güvenliği ele alınmıştır. Çavuşesku, Balkan ülkeleri arasında tesis edilmesi gereken işbirliğine vurgu yapmış ve Kıbrıs'la ilgili görüşlerini yinelemiştir. Sunay daha sonra Cralova'ya ve Türk nüfusun ikamet etmekte olduğu Köstence'ye gelmiştir. Burada Bükreş'te olduğu gibi halk tarafından

⁹⁵ "Türkiye İle Romanya Bir Anlaşma Komisyonu Kuruyorlar", *Hürriyet*, 30 Mart 1969.

⁹⁶ "Türkiye Romanya Ortak Bildirisi Yayındı", *Tercüman*, 30 Mart 1969.

⁹⁷ "Silâhsızlanma İçin İşbirliği İstendi", *Cumhuriyet*, 30 Mart 1969.

⁹⁸ "Sunay Romanya'ya 41 kişilik folklor ekibi götürüyor", *Vatan*, 11 Nisan 1970.

⁹⁹ "Sunay 13 Nisan'da Romanya'ya Gidiyor", *Milliyet*, 11 Nisan 1970.

ilgiyle karşılanmıştır. Daha sonra Türk Şehitliği'ne giderek buraya çelenk bırakmıştır.¹⁰⁰ *Yeni Asır*'a göre Cralova ve Köstence haricinde, Mangalye, Eforia ve Mamaia'da ziyaret ettiği şehirler arasına girmiştir. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın ziyaretiyle ilgili hazırlanan ortak bildiride, Birleşmiş Milletler'in uluslararası siyasette aktif rol alması istenmiştir.¹⁰¹

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın ziyaretiyle ilgili olarak köşe yazarları bazında yapılan değerlendirmelerin ilk örneğini *Cumhuriyet* Gazetesi yazarlarından Mehmet Barlas vermiştir. Barlas, Çavuşesku'nun dış politikadaki talepleri, dünya siyasetinde yaşanan gelişmeler ve iki ülke arasındaki ilişkilerin iki yıllık bir süre içerisinde gösterdiği gelişmeyi hatırlatmak suretiyle, ziyaretin Türkiye-Romanya ilişkileri açısından taşıdığı önemi anlatmak istemiştir.¹⁰²

Yeni İstanbul'da Kayhan Sağlamer ve Nizmettin Nazif Tepedelenlioğlu, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Romanya'yı ziyareti için doğrudan yorum getirmemişlerdir. Buna karşın ziyaret vesilesiyle Romanya'ya farklı açılarla yaklaşmışlardır. Sağlamer yazısında Romanya'nın dış politikada gösterdiği tavrı hatırlatarak Türkiye'nin bundan ders çıkarması gerektiğini belirtmiştir.¹⁰³ Aynı gazetenin diğer yazarı Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ise Cevdet Sunay'ın gezisinden yola çıkarak Türklerle Romenlerin tarih boyunca kurdukları kültürel ilişkileri ele almıştır.¹⁰⁴ Sabri Süphandağlı, *Yeni Asır*'daki köşesinde, Sunay'ın ziyareti sırasında Romanya'da gezip gördüğü yerlerden söz etmiştir. Romen Halkıyla bir araya geldiğini anlatmıştır. Ayrıca metinde Sunay'ın Köstence'deki Türk Şehitliğini ziyaret ederken çekilmiş fotoğrafı da yayımlanmıştır. Sunay fotoğrafta, Türk Şehitliği'nin önünde saygı duruşunda bulunmaktadır.¹⁰⁵

1.1.3. Ticari Mübadelenin Geliştirilmesine Yönelik Uzun Vadeli Anlaşma

Türkiye ve Romanya, aktif hale gelen ticari ilişkilerin bir uzantısı olarak ekonomik ilişkiler bazında iş birliğine gitmiştir. Bu durum ekonomik ilişkilerin belli bir plan ve program dahilinde yürütülebilmesi için ticari ilişkilerin düzenlenmesi gerekmiştir. Bunun sonucunda 24 Ekim 1970 tarihinde Türkiye ve Romanya arasında Ticari Mübadelenin Geliştirilmesine Yönelik Uzun Vadeli Anlaşma imzalanmıştır.¹⁰⁶ Ticari ilişkilere kolaylık getirmesi amacıyla

¹⁰⁰ Metin, *a.g.m*: 881.

¹⁰¹ "Türk-Romen dostluğu farklı sosyal sistemlere sahip ülkelerin verimli işbirliğinin örneğidir", *Yeni Asır*, 18 Nisan 1970.

¹⁰² "Örnek dostluk Türkiye-Romanya", *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1970.

¹⁰³ "Romanya Dersi", *Yeni İstanbul*, 15 Nisan 1970.

¹⁰⁴ "Romanya ve biz", *Yeni İstanbul*, 28 Nisan 1970.

¹⁰⁵ "Fırça Fırça Romanya", *Yeni Asır*, 4 Mayıs 1970.

¹⁰⁶ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu:030-18-01, Gömlek no: 02-59-81-2-1.

imzalanan anlaşmaya göre, Türkiye ve Romanya arasında her yıl ticari satışta yerini alacak olan mallar hakkında Ankara ve Bükreş'te ortak bir komite toplanacaktır.¹⁰⁷ Bu anlaşma ayrıca 5 Nisan 1954'te imzalanan ticari anlaşmanın yerine geçecektir.¹⁰⁸

1.1.4. Romanya Dışişleri Bakanı Cornelliuss Manescu'nun Türkiye'yi Ziyareti

Çavuşesku'nun -cumhurbaşkanlığı düzeyinde olmak üzere- Türkiye'ye gerçekleştirdiği diplomatik ziyaret, Türkiye- Romanya ilişkilerini yeniden aktif hale getirmişti. Yeniden aktif hale gelen ilişkilerin meydana getirdiği olumlu hava, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın ziyaretinden sonra bürokrasinin diğer kanatlarını da etkisi altına aldı. Bunun ilk örneği kendini Dışişleri'nde gösterdi. Türk basınında Romanya Dışişleri Bakanı Cornelliuss Manescu'nun Türkiye'yi ziyaret edeceğine dair haberler çıktı. Ziyaretin 3-7 Kasım arasında gerçekleşeceği belirtildi.¹⁰⁹Bu tarihler aralığında süreceği ifade edilen görüşmelerde ele alınacak konular Avrupa'nın güvenliği ve Kıbrıs Sorunu'dur .¹¹⁰

3 Kasım 1971'de Türkiye'ye gelen Manescu, yaptığı ilk açıklamada Türkiye-Romanya ilişkilerinin kritiğini yapacak olan bir bilançodan söz etmiştir. Ona göre ilişkilerin geliştirilmesi adına yeni hamlelerin yapılması gereklidir. Bu gerekliliğin yerine getirilmesi içinse Türkiye ve Romanya, uygun koşulları yaratmaya çalışacaktır. Bunun üzerine Dışişleri Bakanı Osman Olcay iki ülke arasındaki konularla, diğer ülkelerde yaşanan sorunların tartışılacağını söyleyerek, görüşmelerin olumlu şekilde sonuçlanacağına yönelik garanti vermiştir.¹¹¹

Her iki tarafın ümit vadeden açıklamalarının ertesinde temaslar başlamış, Manescu, Anıtkabir'i ziyaret ettikten sonra Osman Olcay'la görüşmüştür. İki bakanın yaptığı görüşmede ilk olarak Balkan Coğrafyası için tesis edilmesi planlanan barış ve güvenlik ortamı üzerinde durulmuştur. Görüşmelerde Türkiye ve Romanya arasındaki ekonomik münasebetler de değerlendirilmiştir. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Oktay İşcen'e göre iki bakan, daha önce kurulan karma ekonomi komisyonu için düzenlemeler yapılmasına karar vererek 1971'in sonuna kadar Ankara'da bir komisyon toplanmasını ve toplanacak komisyona, bakan seviyesindeki bir bürokratin başkanlık etmesi konusunda anlaşmaya varmıştır. Ayrıca Manescu, Türkiye ve Romanya arasında imzalanan Konsolosluk Anlaşması'nın Bükreş Meclisi

¹⁰⁷ BCA, Fon Kodu: 030-18-01, Gömlek no: 02-59-81-2-2.

¹⁰⁸ BCA, Fon kodu: 030-18-01, Gömlek no: 02-59-81-2-4.

¹⁰⁹ "Romanya Dışişleri Başkanı 3 Kasımda yurdumuza geliyor", *Tercüman*, 22 Ekim 1971.

¹¹⁰ "Romen Dışişleri Bakanı Bugün Geliyor", *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1971.

¹¹¹ "Manescu Ankara'ya Geldi", *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1971.

tarafından onaylandığını hatırlatarak, Türkiye'nin de aynı şeyi yapması gerektiğini dile getirmiştir.¹¹² Ayrıca Olcay, Manescu'ya Kıbrıs'taki son durum hakkında bilgi vermiştir.¹¹³

Aynı gün görüşmelerin bitmesiyle ortak bir bildiri yayınlanmıştır. Bildiride, iki bakan arasında geçen görüşmelerle ilgili iki bölüm göze çarpmaktadır. Birinci bölüm görüşmelerin kritiğini; ikinci bölüm ise Romanya'nın Türkiye tarafına yapmış olduğu daveti ele almaktadır. İlk bölüme göre, görüşmeler açıklık, samimiyet ve karşılıklı anlayış bakımından olumlu geçtiği için ticari ve kültürel alanlarda yapılacak iş birliğinin daha güçlü olacağı belirtilmiştir. İkinci bölümde Osman Olcay, Manescu tarafından Romanya'ya davet edilmiştir. Davet kabul edilmekle beraber, Türk tarafının davete icabet edeceği tarih hakkında bilgi verilmemiştir.¹¹⁴

1.1.5. Romanya Büyükelçisi Dr. George Martin'in Türkiye'yi Ziyareti

Romanya'nın Ankara'daki Büyükelçisi Dr. George Martin, Romanya Ticaret Ataşesi Filip Teodorescu'yla birlikte Türkiye ve Romanya arasındaki ekonomik iş birliğini geliştirmek amacıyla Eskişehir Sanayi Odası'na bir ziyaret düzenlemiştir. Ardından bu kentteki sanayi tesislerini gezerek incelemeler yapmıştır. İncelemelerin bitiminde ise Ankara'ya geri dönmüştür. Martin ziyaretinde iki ülke arasındaki ekonomik münasebetlerin işleyişi ve bu işleyişin sağlıklı şekilde devam ettirilebilmesi için atılması gereken adımları sıralamak amacıyla birtakım açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalar iki ana husus üzerinde şekillenmektedir. Birinci husus, Romanya'nın ekonomik yönden gelişimi; ikincisi Türkiye ile düzenlenecek ticari esasların izleyeceği seyirdir. Birinci hususa göre, Romanya kalkınmasını hızlı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Bunun en önemli göstergesi kişi başına düşen milli gelirin 600 doları aşan rakamlara varmış olmasıdır. Bunun yanında kimya, makine, imalat ve demir-çelik alanlarında temel anlamda sanayileşmesini tamamlamıştır. Üstelik orman ürünleri, çimento, tarım makinelerinin üretimi konusunda da ilerlemiştir. Buradan hareketle Türkiye ile ticari anlamda iş birliği hayata geçirilmek istenen bir meseledir. Bu noktada ise ikinci husus devreye girmektedir. Sanayileşmiş bir ülke olarak Romanya Türkiye'den fındık, fıstık gibi gıda maddeleriyle, sanayi için gerekli ham maddelerin alabilir ve karşılığında Türkiye'ye makine ve diğer teknolojik aletler satabilir.¹¹⁵

¹¹² "Balkanların Güvenliği Konusu Üstünde de Özellikle Duruldu", *Cumhuriyet*, 5 Kasım 1971.

¹¹³ "Türk-Romen görüşmeleri bugün başlıyor", *Vatan*, 4 Kasım 1971.

¹¹⁴ "Türkiye-Romanya Basın Bildirisi", *Cumhuriyet*, 7 Kasım 1971.

¹¹⁵ "Romanya Büyükelçisi Eskişehir Sanayi Odasını Ziyaret Etti", *Cumhuriyet*, 29 Ocak 1973.

1.1.6. Konsolosluk Anlaşması

Türkiye ve Romanya arasında, diplomatik görüşmeler esnasında dile getirilen ülkelerin bağımsızlığına önem verme ve iç işlere karışmama prensibi gibi hususları düzenleyen Konsolosluk Anlaşması, 19 Nisan 1973'te onaylanmıştır.¹¹⁶ Onaylanan anlaşmanın altına imza atanlar ise Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ve Romanya Dışişleri Bakanı Corneliu Manescu'dur.¹¹⁷ Anlaşmanın amacı konsolosluk ilişkilerinin düzenlenmesini sağlamaktır.¹¹⁸ Anlaşmaya göre Türkiye'de yaşayan Romen ve Romanya'da yaşayan Türk nüfusunun, mal ve toprak üzerinde sahip oldukları haklar¹¹⁹ ve Türkiye'de Romen ve Romanya'da Türk asıllı kişilerin suç işlemesi durumunda gereken cezai yaptırımların nasıl uygulanacağına ait hususlar ibarettir.¹²⁰

1.1.7. Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in Romanya'yı Ziyareti

Dışişleri Bakanı Turan Güneş, 27 Haziran 1974'te, Romanya Dışişleri Bakanı George Macovescu'nun davetlisi olarak Bükreş'e gelmiştir.¹²¹ Macovescu ve Türkiye'nin Romanya'daki Büyükelçisi Osman Derinsu tarafından karşılanan Güneş'e, Doğu Dairesi Başkanı Necdet Tezel başkanlığındaki heyet eşlik etmiştir.¹²²

Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in Romanya ziyareti, Türkiye ve Romanya ilişkileri için dönüm noktası sayılabilecek konuların tartışıldığı bir diplomasi sürecidir. Çünkü burada ilk kez iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde iki yeni konu ortaya çıkmıştır. Birinci konu Türkiye'nin traktör ihtiyacının karşılanmasıdır. İkincisi Romanya'nın Türkiye'nin kara sularında petrol arama isteğidir. Görüşmelerin heyetler bazında sürdürülen kısmında, ilk olarak Türkiye'nin traktör ihtiyacı ele alınmıştır. Türkiye yılda 36 bin civarında traktör üretmesine karşılık traktörle ilgili yılda 3-4 bin civarında açık verdiği için, Romanya'dan traktör almayı istemektedir. Görüşmenin ilk kısmında varılan anlaşmayla Türkiye Romanya'dan 1000 traktör alacak¹²³ ve karşılığında 47 bin 500 lira ödeyecektir.¹²⁴ Görüşmelerde ele alınan ikinci konu Romanya'nın Türkiye'nin kara sularında petrol arama isteği olmuştur. Bu isteğin altında yatan en önemli

¹¹⁶ BCA, Fon Kodu: 301-54, Gömlek no: 13-1.

¹¹⁷ BCA Fon Kodu: 301-54, Gömlek no: 13-71.

¹¹⁸ BCA Fon Kodu: 301-54, Gömlek no: 13-65.

¹¹⁹ BCA, Fon Kodu: 030-15-01-02, Gömlek no: 281-33-19-2.

¹²⁰ BCA, Fon Kodu: 030-15-01-02, Gömlek no: 281-33-19-9.

¹²¹ "Güneş, Romanya'ya gitti", *Yeni Asır*, 28 Haziran 1974.

¹²² "Traktör Açığımızı Romanya Karşılacak", *Yeni Asır*, 29 Haziran 1974.

¹²³ "Romanya'dan Bin Traktör İthal Edilecek", *Millî Gazete*, 29 Haziran 1974.

¹²⁴ "Romanya'dan traktörleri 47'şer bin liraya alacağız", *Yeni Asır*, 1 Temmuz 1974.

neden ise Romanya'nın ticari kurallarıyla ilgilidir. Türkiye'nin petrole ihtiyacı vardır ve Türkiye bu ihtiyacını Romanya'dan karşılamak ister. Ancak Romanya belirlediği ticari kriterlere göre dış ülkelere ham madde ihraç etmemektedir. Bu nedenle petrol söz konusu olduğu vakit yalnızca petrole bağlı ürünlerin satışı mümkün olabilir. Bu da Türkiye'nin Romanya'dan sadece petrole bağlı ürünleri satın alabilmesi anlamına gelmektedir. Halbuki petrol Türkiye'ye ham madde olarak lazımdır. Romanya'da hem ticari ilkelerinden taviz vermemek, hem de bu ülke ile geliştirdiği ilişkileri riske atmamak adına petrol arama seçeneğini hayata geçirir. Türk Maden Tetkik ve Araştırma Komisyonu'yla Karadeniz'de petrol arayabilmek için görüşmelere başlar. Türk tarafı görüşmelerin başladığı sırada Romanya'nın Ege'de de petrol araması gerektiğini düşünmüştür. Ancak bu noktada Türkiye'nin karşısına Yunanistan'la yaşanan Ege Denizi'nin Paylaşım Sorunu çıkmıştır. Bu sorun yüzünden öncelikle Amerikan firması Ege'de petrol arama konusunda etkin davranmamıştır. Aynı nedenden ötürü Romanya'nın da bu işe girişmeyeceğine kanaat getirilmiştir.¹²⁵ Çünkü ABD, böyle bir işi yapmaya karar verdiğinde iki NATO ülkesi arasında süregelen sorunu körükleyeceğinden endişe ettiği için böyle bir işi yapmaya sıcak bakmamaktadır. Bundan ötürü Romanya'da benzeri bir adım atmayı uygun görmemiştir. Aksi takdirde dünya siyaseti için gereken barış ortamı bir yana, Avrupa'daki barışın teminatı olan Balkanların barış ve güvenliği de tehlikeye girecektir.

Dışişleri bakanlarının katılımıyla gerçekleştirilecek görüşmelerin ikinci kısmından önce Turhan Güneş, Bükreş'teki Türk Şehitliği'ne çelenk bırakmıştır. Ertesi gün de Braşov ve Piteşti şehirlerini gezmiş ve Braşov'da Türkiye'ye ihraç edilecek traktörlerin üretildiği fabrikada incelemeler yapmıştır. Daha sonra petrol sondaj makineleri üreten bir fabrikada da incelemeler yapan Güneş, kendisini bilgilendiren fabrika müdürüne çalıştıkları konuyu daha fazla geliştirdikleri takdirde, Türkiye'nin büyük bir müşteri olarak kendilerine başvuracağını ifade etmiştir.¹²⁶

1 Temmuz 1974 tarihine gelindiğinde Turhan Güneş Çavuşesku ve Macoyescu'yla birer saat olmak üzere ayrı ayrı görüşmüştür. Çavuşesku'yla yapmış olduğu görüşmede, Çavuşesku'yu Fahri Korutürk adına Türkiye'ye davet etmiştir. Çavuşesku ise yapılan davete

¹²⁵ "Romanya'dan Ege'de petrol aramasını isteyeceğiz", *Yeni Asır*, 27 Haziran 1974.

¹²⁶ "Romanya'dan traktörleri 47'er bin liraya alacağız", *Yeni Asır*, 1 Temmuz 1974.

olumlu yaklaşıarak, ilk fırsatta Türkiye'ye geleceğini belirtmiştir. Romanya Başbakanı'yla da görüşen Güneş, ertesi gün sabah saatlerinde Türkiye'ye dönmüştür.¹²⁷

1.1.8. Romanya Devlet Başkanı Mircea Malitsa'nın Türkiye'yi Ziyareti

Romanya Devlet Başkanı Mircea Malitsa, Çavuşesku'nun özel temsilcisi olarak 12 Eylül 1974 tarihinde Türkiye'ye gelerek, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e Çavuşesku'nun mesajını sunmuştur.¹²⁸ Bu mesajın Türkiye-Romanya ilişkileri için önemli arz ettiği önem, Çavuşesku'nun Kıbrıs Sorunu için kendi çözüm önerilerini sıralamasından kaynaklanmaktadır. Çavuşesku'ya göre Kıbrıs sorunu dünyada sağlanmak istenen barışın önünde büyük engel olmakla birlikte, çözüme giden yolun uluslararası konferanslardan değil, müzakerelerden geçtiğini vurgulamıştır. Bu müzakereleri gerçekleştirecek olanlar, Ada halkından başkası olmamalıdır. Bunun yanında Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü esas alınmalıdır. Ada'daki yabancı kuvvetler geri çekilmelidir. İki halkın gerçekleştireceği müzakerelerle, her iki halka eşit haklar tanıyan bir hukuk sistemi oluşturulmalıdır. Bunlar yapılabildiği takdirde Kıbrıs'ta var olan sorunun çözülebilmesi mümkün olacaktır. Malitsa, görüşmeler bitince Anıtkabir'i ziyaret etmiş, ardından Dışişleri Bakanı Turan Güneş'le görüşmüştür. Onuruna verilen öğle yemeğinden sonra, Başbakan Bülent Ecevit'le bir araya gelmiştir.¹²⁹

1.1.9. Bülent Ecevit'in CHP Genel Başkanı Olarak Romanya'yı Ziyareti

Türkiye ve Romanya arasındaki diplomasi, Çavuşesku'nun 1969'daki ziyaretinden bu yana cumhurbaşkanlığı ve dışişleri bakanlığı arasındaki karşılıklı ziyaretlerle yürütülüyordu. Ancak Nikolay Çavuşesku'nun Bülent Ecevit'i Romanya'ya davet etmesiyle diplomasinin seyri değişti. Çünkü Ecevit davet edildiğinde ne kendisi ne de partisi ülkeyi yöneten kadro içindeydi. Bu nedenle muhalefette olan bir partinin lideriyle ikili ilişkiler hakkında görüşme yapma girişimi, Türkiye ve Romanya'nın siyasi ilişkileri açısından yeni bir temas alanının açılmak istendiği anlamına geliyordu. Çavuşesku'nun daveti, Romanya'dan Türkiye'ye giden parlamento heyetinin başında bulunan Corneliu Manescu tarafından Ecevit'e iletildi. Genel başkan bundan duyduğu memnuniyeti dile getirerek Romanya'ya gelmeyi kabul etti.¹³⁰ Böylelikle Romanya'nın diplomasi amacıyla açmak istediği yeni temas alanı açılmış oldu.

¹²⁷ "Petrol arama çalışmalarımıza Romanya katkıda bulunacak", *Yeni Asır*, 3 Temmuz 1974.

¹²⁸ "Romanya Temsilcisi, Çavuşesku'nun Kıbrıs Konusundaki mesajını Korutürk'e sundu, Sovyet Temsilcisi temaslarına bugün başlayacak", *Cumhuriyet*, 13 Eylül 1974.

¹²⁹ "Romanya Kıbrıs'la İlgili Devletlerin Görüşmesini İstiyor", *Milliyet*, 13 Eylül 1974.

¹³⁰ "Romanya Cumhurbaşkanı Çavuşesku, Ecevit'i ülkesine davet etti", *Yeni Ulus*, 7 Temmuz 1975.

Bülent Ecevit'e yapılan davet sadece Romanya açısından değil, Ecevit için de büyük anlam ifade ediyordu. Çünkü Türkiye'nin ABD ile yaşadığı sorunlar yüzünden NATO dahilinde yalnızlaşmasıyla birlikte, yeni bir dış politika anlayışının hayata geçirilmesini istiyordu. NATO'dan ayrılmamakla beraber, bağımsızlığa önem veren bu anlayışın tatbik edilebilmesi için bu davet önemli bir fırsattı. Ecevit bu fırsata kayıtsız kalmadı ve 23 Temmuz 1975'te CHP Genel Başkanı sıfatıyla Romanya'dan gelen davete icabet etti. Romanya'ya geldiğinde Bükreş Büyükelçisi Osman Derinsu ve Romen komünist Partisi'nin ileri gelenleri tarafından karşılanmıştır. Ecevit havalimanında vermiş olduğu ilk demeçte Romanya'ya gelmekten duyduğu memnuniyeti kelimelere dökmüştür. Türk basını, Çavuşesku'yla konuşulmak üzere belirlenmiş üç önemli dış politika konusundan söz etmiştir. Bunlar Balkan ülkeleri arasındaki iş birliği, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Sorunu'dur. Basın ayrıca ziyaret süresi boyunca izlenecek programdan da bahsetmiştir. Buna göre Ecevit gezinin ilk iki günü Çavuşesku'yla görüşecek, sonra Romanya'nın petrol bölgeleri ve bazı fabrikalarına giderek incelemeler yapacaktır. Sonra ikinci kez Romanya Cumhurbaşkanı'yla bir araya gelecektir. Aynı gün Romen Komünist Partisi'yle Çevikçe ve Üman bir görüşme gerçekleştirecektir.¹³¹

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, 24 Temmuz 1975'te Bükreş'teki Türk Büyükelçiliği'ni ziyaret ettikten sonra, Romen Komünist Partisi Demokratik Müzesi'ni gezmiştir.¹³² Sanat Müzesi'ne ve Bükreş'te kurulan bazı yeni semtlere de uğradıktan¹³³ sonra o sırada Neptün'deki yazlığında ikamet etmekte olan Çavuşesku'yla görüşmüştür.¹³⁴ Görüşmede Balkan Bölgesi'nde tesis edilmek istenen iş birliği gündeme gelmiştir. Ardından liderler Türk basını tarafından ele alınacağı belirtilen üç konu üzerinde karşılıklı görüş belirtmişlerdir. Görüşmenin geri kalan kısmında da ekonomik konular tartışılmıştır. Ecevit ve Çavuşesku arasındaki görüşmeler sürerken, Erol Çevikçe ve Haluk Uman'da Romen Devlet Planlama Teşkilatı'nı ziyaret etmiştir. Burada ekonomik konular üzerine konuşulmuş ve Romanya'nın traktör üretimindeki ilerlemesi göz önüne alınarak, bu alanda iş birliği teklif edilmiştir. Ayrıca heyetler bazında yapılan görüşmeler sırasında Rahşan Ecevit'de tarım kooperatiflerini ziyaret etmiştir.¹³⁵

¹³¹ "Romanya'ya Giden Ecevit Bugün Çavuşesku ile Görüşecek", *Cumhuriyet*, 24 Temmuz 1975.

¹³² "Ecevit, Çavuşesku ile dün görüştü", *Milliyet*, 25 Temmuz 1975.

¹³³ "Ecevit ve Çavuşesku Dün Başbaşa Yaptıkları Görüşmede Dünya Sorunlarını Görüştüler" *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1975.

¹³⁴ "Ecevit, Çavuşesku ile dün görüştü", *Milliyet*, 25 Temmuz 1975.

¹³⁵ "Ecevit ve Çavuşesku Dün Başbaşa Yaptıkları Görüşmede Dünya Sorunlarını Görüştüler" *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1975.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, ziyaretin Braşov’la ilgili bölümünde, planladığı gibi traktör fabrikasını ziyaret ederken, Raşan Ecevit’de Ploeşti’deki petrokimya kuruluşunu incelemiştir.¹³⁶ Akşam olduğunda da Ecevit ve eşi Romanya Komünist Partisi İcra Komitesi Üyesi, Braşov Bölgesi Parti Birinci Sekreteri ve Bölge Valisi Trofin tarafından düzenlenen yemeğe katılmıştır. Yemekte Romen sanatçıların gösterisi ve Ecevit’in onuruna verilen yemek için özel olarak hazırlanmış bir ekibin şarkı söylemesi dikkat çekmiştir.¹³⁷ Ecevit yemekte Türkiye-Romanya ilişkilerine değinmiştir. Türkiye-Romanya ilişkilerinde var olan ekonomik ve kültürel iş birliğinin yeterli olmadığını belirterek, her iki toplumun kültürel açıdan ortak bir mirasa sahip olduğunu zikretmiştir. Özellikle kültürel iş birliği konusunda düzenlenen gösterilere atıfta bulunmuştur. Sonra iş birliği için gereken olanakların ileri düzeyde olduğunu söyleyerek traktör alanında olduğu gibi Türkiye’deki pamuk üreticileri ve onların kooperatifleri ile Romanya’daki dokuma fabrikalarının iş birliği yapabileceğini belirtmiştir. Yemekle ilgili dikkat çekici bir başka ayrıntıyı ise Ecevit ve eşinin yemeğin sonunda halay çekmesi meydana getirmiştir.¹³⁸

28 Temmuz’da Ecevit ve Çavuşesku ikinci ve son kez bir araya gelerek basın toplantısı düzenlemiştir. Bülent Ecevit’in Romanya’dan ayrılmasından sonra ertesi gün düzenlenen toplantıyla ilgili ortak bildiri yayımlanmıştır. Bildiride, Ecevit’in ifade ettiği iş birliği esası öne çıkmış, dünyada barışın sağlanması için mutlaka iş birliğine gidilmesi ve bunun için var olan engellerin kaldırılması gerekli koşul olarak öne sürülmüştür. Hatta metinde son derece kesin ifadeler kullanılarak paktların kaldırılması istenmiştir. Ardından silahsızlanmaya vurgu yapılmıştır. Son olarak Kıbrıs’la ilgili önceki görüşmelerde ifade edilen hususlar tekrarlanmıştır.¹³⁹

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit’in, Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku’nun davetlisi olarak Romanya’ya gitmesi, Türk Basınında önemli yankı uyandırmıştır. Köşe yazarları bazında yapılan değerlendirmelerin sonucunda iki ayrı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlar Romanya ziyaretine yana olumlu tavır sergileyen tutum ve bu ziyareti onaylamayan düşünce yapısıdır. *Akşam*, *Cumhuriyet*, ve *Milliyet* olumlu tavır sergileyen görüşü savunurken, *Tercüman* ve *Milli Gazete* karşı görüşü savunan yazıları yayımlamıştır. *Yeni Asır* her iki tarafın görüşüne yer vermiştir. *Akşam* gazetesinden Kayhan Sağlamer, Çavuşesku’nun

¹³⁶ “Ecevit ve Çavuşesku Ortak Açıklama Yapacak”, *Milliyet*, 27 Temmuz 1975.

¹³⁷ “Ecevit ve Eşi Halay Çekti”, *Milliyet*, 28 Temmuz 1975.

¹³⁸ “Ecevit: Hükümet Tedbirde Geç Kaldı”, *Milliyet*, 28 Temmuz 1975.

¹³⁹ “Ecevit-Çavuşesku ortak bildirisinde askeri blokların etkisiz kılınması için çabaların arttırılması istendi”, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1975.

Demirel yerine Ecevit'i tercih ettiğini belirtir.¹⁴⁰ *Milliyet*'e gelince Abdi İpekçi, kaleme aldığı yazısında, ziyaretle ilgili olarak, onaylayanın yanında amaca yönelik bir saptama da yapmıştır. İpekçi Ecevit'in benimsediği bu politikayı "Çok yanlı ilişkilerle kurulacak denge" adıyla açıklamaktadır. Mensup olunan bloklara bağımlı olmaktan kurtulmayı hedefleyen bu politika hem Romanya, hem de Türkiye'de Ecevit tarafından benimsenmiştir. Yine İpekçi'ye göre Ecevit'in Romanya'ya düzenleyeceği ziyaret, CHP iktidara geldiğinde devam ettireceği diplomasi için de önemli bir güç unsuru oluşturacaktır.¹⁴¹

Yeni Asır'dan Kemal Karhan ve Haluk Cansın, yazılarında Ecevit'in Romanya gezisi hakkında olumlu intiba uyandıracak sözler sarf etmişlerdir. Karhan, muhalefet liderinin Romanya'ya gidebilmesini iyi bir gelişme olarak değerlendirerek, komünizm karşıtlığının dış politika üzerindeki olumsuz etkisinin yok edilebilmesinden duyduğu sevinci dile getirmiştir.¹⁴² Cansın ise ziyaretten duyduğu memnuniyeti Çavuşesku'nun Ecevit'i ülkesine davet ederek, Türkiye'deki muhalefetle de diplomasi arayışına girmesini olumlu bulmuştur. Bunun yanında Başbakan Bülent Ecevit ve eşinin Braşov'da verilen yemeğin sonunda halay çekmesini de övmüştür.¹⁴³

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in Romanya'yı ziyaretine karşı takınılan olumsuz tavrı içeren yazılar *Tercüman*, *Yeni Asır* ve *Milli Gazete*'de kaleme alınmıştır. *Tercüman* gazetesinde Ergun Göze, doğrudan ziyarete yönelik görüş belirtmemekle beraber, Romanya'da yaşayan bir Türk'ün anlattıklarından yola çıkarak, bu ülkenin yönetim anlayışından ötürü yaşanan sorunları köşesine taşımış ve bu yolla Ecevit'e imada bulunmuştur.¹⁴⁴ Yine İdeoloji temelli eleştiri, *Yeni Asır*'da Güngör Yerdeş'in kaleme aldığı yazıda görülmektedir. Yerdeş , bu ziyaretin Türkiye'ye komünist rejimin getirilmesi amacıyla atılmak istenen bir adım olduğunu söyleyerek okuyucularını uyarır.¹⁴⁵ İdeolojiden farklı olarak dini kimlik üzerinden yapılan eleştiri de *Milli Gazete*'nin yazarlarından Erdem Bahadır'ın köşesinden gelmektedir. Bahadır, Romenlerin Hristiyan olmasından hareketle, tarih boyunca Hristiyanların Müslüman Türklere karşı hep zararlı faaliyetler yürüttüğünü, bu nedenle Romanya'yla yapılacak iş birliğinin Türkiye'ye yarar sağlamayacağını söyler.¹⁴⁶

¹⁴⁰ "Niçin Ecevit?", *Akşam*, 9 Temmuz 1975.

¹⁴¹ "Ecevit'in Romanya Gezisi", *Milliyet*, 25 Temmuz 1975.

¹⁴² "Romanya gezisi", *Yeni Asır*, 30 Temmuz 1975.

¹⁴³ "Bir gezinin bilânçosu", *Yeni Asır*, 31 Temmuz 1975.

¹⁴⁴ "Ecevitsel Olmayan Bir Romanya Gezisi", *Tercüman*, 11 Ağustos 1975.

¹⁴⁵ "Ecevit'in çabası", *Yeni Asır*, 25 Temmuz 1975.

¹⁴⁶ "Niye Romanya", *Milli Gazete*, 24 Temmuz 1975.

1.1.10. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal'ın Romanya'yı Ziyareti

Başbakan Süleyman Demirel'in ziyaretinden sonra Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal'da, Romanya'yı ziyaret etmiştir. Ziyaretin nedeni, Romanya Başbakan Yardımcısı ve Gıda Tarım ve Sanayi Bakanı Angelo Micolescu'nun Özal'ı Romanya'ya davet etmesidir. Özal, Romanya'da bulunduğu süre boyunca Micolescu başta olmak üzere Romanya Başbakanı Manea Manescu'yla da görüşmüştür. Ayrıca Micolescu'yla birlikte Romanya Ağır Sanayi Bakanı İon Avram ve Romanya Kimya Endüstri Bakanı M. Florescu'yla da görüşme gerçekleştirmiştir. Bürokratik temaslarını bitirdikten sonra Braşov'daki traktör fabrikalarını incelemeye gitmiştir. Ziyaretin sonundaysa tarımda iş birliğini öngören bir anlaşma imzalanmıştır.¹⁴⁷“Türkiye Cumhuriyeti Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Romanya Sosyalist Cumhuriyeti Tarım ve Gıda Sanayii Bakanlığı arasında bilimsel, teknik ve ekonomik işbirliği ve ortak çalışmaları kapsayan Anlaşma” adını taşıyan belgenin Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal ve Romanya Tarım ve Gıda Sanayii Bakanı Angelo Micolescu arasında imzalandığı tarih 16 Ağustos 1975'tir. Anlaşmanın içeriğini iki husus meydana getirmektedir. Bunlar ticaret ve eğitimidir. Ticaretle ilgili olarak karşılıklı araç ve gereç teminine gidilecektir. Eğitimle ilgili kısımda, problemlerin çözülmesi için deneyler yapılması, tarım ve gıdaya dayalı eğitim faaliyetleri için gerekli bursların karşılıklı şekilde verilmesi, bilimsel çalışmaların mübadelesi yer almaktadır. Eğitimle ilgili faaliyetler ayrıca seminer, sempozyum ve konferansların düzenlenmesiyle, tarım ve gıda alanına yönelik bilimsel projelerin geliştirilebilmesini kapsayacaktır.¹⁴⁸

1.1.11. Başbakan Süleyman Demirel'in Romanya'yı Ziyareti

Türkiye ile Romanya arasında, başta cumhurbaşkanlığı olmak üzere, dışişleri bakanlığı, parti heyetleri ve parti genel başkanlığı gibi mevkilerle devam eden diplomaside, sıra yeniden başbakanlık makamına gelmiştir. Süleyman Demirel, 8 yıl önce olduğu gibi yine bu makamı temsilen Romanya'ya gidecektir. Corneliu Manescu'nun davetlisi olarak çeşitli temaslarda bulunacaktır. Türk Basınının ziyaretle ilgili sunduğu bilgilere göre Demirel, bir hafta Romanya'da kalacak, hatta resmi görüşmelerin yanında eşi ile “Litoral” adıyla bilinen sahil şeridini de gezecektir. Ziyaret sırasında kendisine, Adalet Partisi'nin genel başkan yardımcısı Sabit Osman eşlik edecektir.¹⁴⁹ Ayrıca Adalet Partisi'ne mensup bir heyet, Corneliu Manescu'nun davetlisi olarak çeşitli temaslarda bulunacaktır. Türkiye ve Romanya arasında

¹⁴⁷ “Türk-Romen İşbirliği Anlaşması İmzalanıyor”, *Millî Gazete*, 16 Ağustos 1975.

¹⁴⁸ BCA Fon Kodu: 30-18-1-2 Gömlek no: 345-99-22.

¹⁴⁹ “Demirel, Romanya'ya gidiyor”, *Milliyet*, 7 Ağustos 1975.

başlayacak bu yeni diplomaside konuşulacak konular uluslararası sorunlar, Türkiye-Romanya ilişkilerinin gelmiş olduğu nokta, diplomatik temaslar sayesinde gelişen ticari ilişkiler¹⁵⁰ve Kıbrıs Sorunu olacaktır. *Tercüman*'a göre Kıbrıs Sorunu, Kıbrıs konusunda başından beri savunulan görüşü ve çözüm için tatbik edilmesi gereken barışçı metodun hayata geçirilmesi amacıyla Romanya nezdinde olumlu bir hava yaratmak için ele alınacaktır.¹⁵¹ Sami Kohen'e göre Demirel'in ziyareti, Türkiye ve Romanya ilişkileri için yararlı olacaktır. Kohen'e göre her iki ülkenin izlemekte olduğu dış politikada bağımsızlık ilkesi güçlendirilecektir.¹⁵²

Başbakan Süleyman Demirel, 28 Ağustos 1975'te Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ve diğer ilgili bürokratlarla Ankara'dan Bükreş'e hareket etmiştir.¹⁵³ Zafer Altay'a göre Demirel, Romanya'ya geldiğinde Başbakan'dan ziyade devlet başkanlarına özel bir muamele ile karşılanmıştır.¹⁵⁴ Demirel, Bükreş'e geldiğinde ilk olarak Meçhul Asker Anıtı'na gitmiştir. Öğleden sonra ağır sanayi fabrikalarını incelemiştir. Daha sonra Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'nde şehit olan Türk askerlerinin yattığı şehitliği ziyaret etmiştir.¹⁵⁵ Akşam Devlet Konseyi Sarayı'nda verilen yemekte, Balkan milletleri arasında yapılan iş birliğinden yana olduğunu söylemiş ve burada olmaktan duyduğu memnuniyeti dile getirerek Türkiye-Romanya ilişkilerinin tarihsel açıdan kritiğini yapmıştır. Ardından sözü ekonomik ilişkilere getirmiştir. Ekonomik iş birliğinin daha da geliştirilebileceği, hatta her iki ülkenin çıkarlarına uygun olduğu müddetçe pek çok alanda iş birliği yapabilmenin mümkün olabileceği dile getirmiştir.¹⁵⁶ Nitekim bu sözlerin doğruluğu 29 Ağustos 1975'te kanıtlanmıştır. Bu tarihte Devlet Konseyi Binası'nda üç anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalar "Türkiye ile Romanya arasındaki dostane ilişkileri bildirisi", "geniş ve uzun vadeli ekonomik, sınai ve teknolojik işbirliği" ve "çerçeve"dir. İlk anlaşma Demirel ve Çavuşesku arasında imzalanmıştır. Burada Balkan coğrafyasında yer alan devletlerin temaslarını arttırması, ekonomi, bilim ve kültür alanlarında imkanları elverdiğince iş birliğine gitmesi istenmiştir. Bunun gerçekleşmesi için Türkiye ve Romanya'nın iş birliği yapmaktan çekinmeyeceği belirtilmiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁰ "Demirel bugün Romanya'ya gidiyor", *Yeni Ulus*, 27 Ağustos 1975.

¹⁵¹ "Başbakan dün Romanya'ya gitti", *Tercüman*, 28 Ağustos 1975.

¹⁵² "Romanya Gezisi", *Milliyet*, 28 Ağustos 1975.

¹⁵³ "Demirel bugün Romanya'ya gidiyor", *Yeni Ulus*, 27 Ağustos 1975.

¹⁵⁴ "Devlet Başkanı Gibi Karşılama", *Tercüman*, 29 Ağustos 1975.

¹⁵⁵ "Türkiye-Romanya İşbirliği Anlaşması Bugün İmzalanıyor", *Milliyet*, 29 Ağustos 1975.

¹⁵⁶ "Demirel Çavuşesku İle Kolkola Pozlar Verdi", *Yeni Ulus*, 29 Ağustos 1975.

¹⁵⁷ "Türkiye Romanya arasında üç antlaşma imzalandı", *Vatan*, 30 Ağustos 1975.

“Uzun Vadeli Ekonomik, Teknik ve Sınai İşbirliği Anlaşması”, ekonomik ilişkilerin süreklilik arz edebilmesi amacıyla dengeye oturtulması, her iki taraf için fayda sağlayacak mahiyete eriştirilmesi, sanayi ve teknik alanda her iki ülkenin sahip olduğu imkanların değerlendirilmesini hedeflemektedir.¹⁵⁸ Buna göre Türkiye ve Romanya, öncelikle sanayi ve teknik alana yönelik olarak, milli çıkarlarına bağlı kalarak madenlerin çıkarılması, mekanîğe dayanan inşaat ve elektroniğe dayanan sanayi, kimya alanıyla petrokimyanın sanayi ölçüsünde geliştirilmesi, ağır çapta olmayan sanayi, tarım ve gıda sanayi ve nakliyat konularında işbirliğine gidecektir.¹⁵⁹ Buradan hareketle her iki ülkenin topraklarında, sanayi alanına hizmet etmek üzere yeni tesisler kurulacak, var olanlar yenilenecek, üçüncü dünya ülkelerine yönelik ticarete kullanılacak ürünlerin imalatı ortaklaşa yapılacak ve bu maddelerin nakliyatı için gerekli şirketler kurulacaktır.¹⁶⁰ Nakliyat konusuyla ilgili olarak kara, demir ve deniz yollarının önemi çerçevesinde işbirliği yapılarak, malların nakliyesini kolaylaştırıcı adımlar atılacaktır.¹⁶¹ Tarım ve gıdaya gelince, sanayi tesisleri kurulacak ve konuyla ilgili uzmanların iki ülke arasında değiş tokuş edilmesi yoluyla çalışmalar yapılacaktır.¹⁶² Tüm bu alanların yanında Türkiye ve Romanya, ekonomik işbirliğini daha fazla güçlendirebilmek adına, kendi topraklarında uluslararası çapta fuar ve sergi düzenleyecektir. Bu yolla, Türkiye Romanya’dan ve Romanya Türkiye’den gelen benzeri kuruluşları ağırlayacaktır. Son olarak Türkiye ve Romanya arasında Karma Ekonomik Komisyonu kurulacak¹⁶³ ve daha önce imzalanan anlaşmalara yenileri eklenmeye devam edecektir.¹⁶⁴

Üçüncü anlaşma ise önceden imzalanan “Çerçeve” anlaşmasının nasıl uygulanacağına ilişkin protokoldür. Bu protokol Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Romanya Dışişleri Bakanı George Macovescu arasında imzalanmıştır.¹⁶⁵ Demirel, Türkiye’ye döndükten sonra hem Türkiye’de hem de Romanya’da aynı anda olmak üzere ortak bildiri hazırlanmıştır. İki liderin diyalogunda geçen hususların yazıya dökülmüş hali olan bildiride, Kıbrıs konusunda tarafların görüşleri ve iş birliği bir kez daha tekrarlanmıştır. Demirel Türkiye’ye döndükten sonra hem Türkiye’de hem de Romanya’da aynı anda olmak üzere ortak bildiri hazırlanmıştır.

¹⁵⁸ BCA, Fon Kodu: 030-18-01, Gömlek no: 354-134-20-3.

¹⁵⁹ BCA, Fon Kodu: 030-18-01, Gömlek no: 354-134-20-4.

¹⁶⁰ BCA, Fon Kodu: 030-18-01, Gömlek no: 354-134-20-5.

¹⁶¹ BCA, Fon Kodu: 030-18-01, Gömlek no: 354-134-20-6.

¹⁶² BCA, Fon Kodu: 030-18-01, Gömlek no: 354-134-20-5.

¹⁶³ BCA, Fon Kodu: 030-18-01, Gömlek no: 354-134-20-6.

¹⁶⁴ BCA, Fon Kodu: 030-18-01, Gömlek no: 354-134-20-7.

¹⁶⁵ “Türkiye Romanya arasında üç antlaşma imzalandı”, *Vatan*, 30 Ağustos 1975.

İki liderin diyalogunda geçen hususların yazıya dökülmüş hali olan bildiride, Kıbrıs konusunda tarafların görüşleri ve iş birliği bir kez daha tekrarlanmıştır.¹⁶⁶

Başbakan Süleyman Demirel'in Romanya ziyaretiyle ilgili olarak, Türk basını, Ecevit'in ziyaretinde olduğu gibi, yine köşe yazarları bazında yapılan farklı değerlendirmelere yer vermiştir. *Millî Gazete*'den İsmail Hakkı Katipoğlu, iki ülke arasında imzalanan anlaşmalarla belirlenen ticari esasları eleştirerek otuz yıl önce savaştan çıkmış bir ülkenin Türkiye'ye teknoloji satarken, elli iki yıl önce savaştan çıkan Türkiye'nin karşılığında tarım ürünleri verecek olmasını eleştirir.¹⁶⁷ *Yeni Ulus* gazetesinden Aydın Egemen'in yazısı, uyarı havası taşımaktadır. İç politikada Başbakan Süleyman Demirel'in yürüttüğü komünist karşıtı propagandaya karşı çıkan Egemen, komünist sistemle yönetilen bir ülkeyle yapılan anlaşmalara yüzde yüz uyulabilmesi ve ziyaret sırasında verilen sözlerin aynı derecede tutulabilmesi için Demirel'in bu propagandadan vazgeçmesi gerektiğini belirtir.¹⁶⁸

1.1.12. Nikolay Çavuşesku'nun Romanya Cumhurbaşkanı Olarak Türkiye'yi Ziyareti

Nikolay Çavuşesku, Romanya Devlet Konsey Başkanı olarak Türkiye'ye ilk kez 24 Mart 1969'da gelmiş ve ziyaretten bir yıl sonra, Çavuşesku'nun şahsına cumhurbaşkanlığı makamı tarafından bir iadeiziyaret gerçekleştirilmişti. Nikolay Çavuşesku, 1974'te Romanya Cumhurbaşkanı olmuştur. Bu nedenle onun 1976'daki Türkiye ziyareti, daha önce bu ülkeye gelmesinden hareketle ikinci; Romanya Cumhurbaşkanı olarak Türkiye'yi ziyaret edecek olmasından ötürü ilk olma özelliğini taşımaktadır.

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'yla Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk arasındaki ilk temas, Korutürk'ün cumhurbaşkanlığı makamına yükselen Çavuşesku'yu, tebrik mesajı göndermesiyle gerçekleşmiştir.¹⁶⁹ Korutürk daha sonra Çavuşesku'yu 23-27 Haziran 1976 tarihleri arasında Türkiye'ye davet etmiştir.¹⁷⁰ Türk Basını Çavuşesku'nun ziyareti sırasında ele alınacak konuları, Balkan bölgesini ilgilendiren hususlarla, dünyada ve bölgede silahsızlanma şeklinde sıralamıştır.¹⁷¹ Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'nun ziyareti sırasında ayrıca, liderler bazında gündeme getirilecek bir diğer konu Helsinki Barış Konferansı olacaktır. 1 Ağustos 1975'te Helsinki'de, aralarında Türkiye ve Romanya'nın

¹⁶⁶ "Romanya ile Üç Anlaşma İmzalandı", *Tercüman*, 30 Ağustos 1975.

¹⁶⁷ "Romanya'dan Öğreneceklerimiz", *Millî Gazete*, 3 Eylül 1975.

¹⁶⁸ "Demirel Samimi olmalı", *Yeni Ulus*, 29 Ağustos 1975.

¹⁶⁹ CA, Fon Kodu: 06000994, Gömlek no: 371868.

¹⁷⁰ CA, Fon Kodu: 060008262, Gömlek no: 444326.

¹⁷¹ "Romanya Devlet Başkanı yarın Ankara'ya geliyor", *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1976

bulunduğu çok sayıda devletin imzasıyla bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşmanın Türkiye-Romanya ilişkileri açısından önemi, iki ülkenin antlaşmayı imzalayan tarafta yer almaları ve antlaşmanın öne sürdüğü esasların Türkiye-Romanya ilişkilerini ilgilendirmesidir. Çünkü antlaşma, Avrupa'nın güvenliği, egemenlik konusunda eşitlik ve egemenliğe saygı gösterilmesi, tehdit veya güce dayanma prensibinden uzak durma, sınırlara müdahaleden kaçınma, toprak bütünlüğüne zarar vermeme, sorunların anlayış vesilesiyle çözümü, ülkelerin birbirlerinin iç ve dış işlerine karışmama gibi hususları içermektedir. Yanı sıra düşüncenin, dinin, hakkın ve özgürlüklerin teminat altına alınması, milletlerin geleceğini belirleme konusunda özgür davranabilmeleri, iş birliği ve devletler bazında geçerli hukuk kurallarının uygulanabilmesi gibi gereklilikler de tamamlayıcı olarak antlaşmada yer almıştır.¹⁷²

Çavuşesku, 22 Haziran 1976'da Türkiye'ye gelmiştir. Önce kendisine tahsis edilen Şale Köşkü'ne gitmiştir. Anıtkabir'e çelenk bıraktıktan sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'le görüşmüş, akşam da onuruna verilen yemeğe katılmıştır.¹⁷³ Yemekte Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'le birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler ve Türkiye'nin Yunanistan'la yaşadığı dış politika sorunları hakkında karşılıklı görüş teatisinde bulunmuştur. Söze ilk olarak Korutürk başlamıştır. Korutürk, Türkiye-Romanya ilişkilerin tarihsel anlamda gelişimine değinerek, ilk kez Romanya için Karadeniz'in coğrafi özelliğine atıfta bulunmuştur. Karadeniz'in iki ülkeyi geçmişte olduğu gibi şimdi de birbirine bağladığını söylemiştir. Üzerine gerekli koşullar sağlandığında Balkan ülkeleri arasındaki iş birliğinin mümkün olabileceğini söylemiştir. Yemekte gündeme getirilen bir başka konu, Türkiye ve Yunanistan arasında devam eden Kıbrıs ve Ege Denizi'nin Paylaşımı Sorunu olmuştur. Çavuşesku, mevcut sorunların iki ülke arasında yapılacak karşılıklı görüşmelerle çözülmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁷⁴ Yemeğin ilerleyen kısmında Korutürk, sözü Helsinki Konferansına getirmiştir. Türkiye ve Romanya'nın bu belgeye imza atmış olmasının 1975 yılında gerçekleşen önemli olaylar arasında yer aldığını belirtmiştir.¹⁷⁵ Ertesi gün Çavuşesku, Başbakan Demirel ve yanındaki heyetin gelmesiyle heyetler bazında yapılması planlanan görüşmeler başlamıştır. Görüşmeler boyunca Kıbrıs ve Ege Denizi'nin Paylaşımı Sorunu ve ekonomik iş birliği üzerinde durulmuştur.¹⁷⁶ Çavuşesku'ya

¹⁷² İsmail Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları Cilt II (1945-1990) Kesim A (Çok Taraflı Bağlılar)*, C. 2, Ankara 1991, s. 760, 765-766-767-768-769-770-771-772.

¹⁷³ "Korutürk: Balkan ülkeleri:", *Vatan*, 23 Haziran 1976.

¹⁷⁴ "Korutürk: Ege'de Haklarımızı Koruyacağız", *Milliyet*, 23 Haziran 1976.

¹⁷⁵ "Korutürk: Balkan ülkeleri İle Sıkı İşbirliği Geliştirilebilir, dedi", *Vatan*, 23 Haziran 1976.

¹⁷⁶ "Türk-Romen dostluk ve İşbirliğinin Genişletilmesi İstendi", *Akşam*, 24 Haziran 1976.

göre söz konusu sorunlar, Balkan coğrafyası için gerekli iş birliği ortamının yaratılmasına engel olmaktadır.¹⁷⁷

Ekonomik iş birliğine gelince geniş kapsamlı bir hedefler tablosundan bahsetmek mümkündür. Bu tabloda var olan ticari hacmin büyütülmesi ve petrol arama işlemleri hakkında yapılacak düzenlemeler esas alınmıştır. Bunun yanında ertesi gün imzalanacak anlaşmalar üzerine fikir teatileri yürütülmüştür. Yine petrol arama konusunda iş birliğine vurgu yapılırken, petrol arama çalışmaları için daha derin sondaj kuyularının kazılabilmesi amacıyla delme matkabının ihraç edilmesi dile getirilmiştir.¹⁷⁸ Sanayi ve teknik konularının haricinde tarım da konuşulmuştur. Romanya, Türkiye’den limon, narenciye ve pamuk ithal etmek istediğini belirtmiştir. Romanya ayrıca 5 milyon dolar karşılığında yapmak istedikleri ithalattan başka, sadece pamukla ilgili olarak uzun vadeli bir anlaşma yapmayı da önermiştir.¹⁷⁹

Öğleden sonra Çavuşesku, Başbakan Süleyman Demirel, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Enerji Bakanı Selahattin Kılıç ve diğer ilgililerle MTA’yı ziyaret etmiştir. Enerji Bakanı Selahattin Kılıç burada yaptığı konuşmada Türkiye ve Romanya arasında, hayata geçirilmesi hedeflenen projelerden söz etmiştir. Bu projeleri, petrol, elektrik, santral ve maden olarak gruplamak mümkündür. Projelerin Petrolle ilgili olan bölümünde arama, üretim ve rafineri seçenekleri, elektrikle ilgili olan bölümünde üretim imkanları, santrallerle ilgili olan bölümde termik ve hidroelektrik santrallerin durumu, madenlerle ilgili olan bölümde de arama, işletme süreçlerinde mikromat ve baca külü değerlendirmesi için kullanılacak teknoloji üzerinde iş birliği yapılacak konular arasındadır. Ayrıca Ticaret Bakanı Halil Başol’la, Romanya’nın Başbakan Yardımcısı George Oprea’nın başkanlığında önceden başlayarak devam eden müzakerelerden sonuç alındığı takdirde, maden ve enerji alanında bir protokolün de imzalanacağı duyurulmuştur.¹⁸⁰ Çavuşesku, MTA’daki temasların ardından ziyaretin ileriki kısmını tatbik edebilmek amacıyla Pembe Köşk’te Bülent Ecevit’i ağırlamıştır. Akşam Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’ün, düzenlediği yemeğe katılmıştır. Korutürk yemekte, Romanya’yla devam eden diplomasiden duyduğu memnuniyeti dile getirdikten sonra Çavuşesku’ya yönelerek, Türkiye’ye gerçekleştirdiği ziyaretin barış ve güvenlik ortamının kurulmasına yönelik girişimler üzerinde etkili olacağını dile getirmiştir.¹⁸¹

¹⁷⁷ “Türk-Yunan anlaşmazlığı Romanya’yı kaygılandırıyor”, *Yeni Asır*, 24 Haziran 1976.

¹⁷⁸ “Petrol Aramasında Romanya İle İşbirliği Yapacağız”, *Tercüman*, 24 Haziran 1976.

¹⁷⁹ “Türk-Yunan anlaşmazlığı Romanya’yı kaygılandırıyor”, *Yeni Asır*, 24 Haziran 1976.

¹⁸⁰ “Romenlerle, Kıbrıs ve Türk Yunan İlişkileri Görüldü”, *Milliyet*, 24 Haziran 1976.

¹⁸¹ “Romanya Ege’de Petrol Aramayı Teklif Etti”, *Vatan*, 24 Haziran 1976.

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku ve Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk arasında yürütülen diplomasi sosyal ve kültürel ilişkilerle, ekonomik iş birliğini geliştirmeyi amaçlayan dört anlaşmayla sonuçlanmıştır. Çankaya Köşkü'nde törenle imzalanan anlaşmaların ilki TÜBİTAK ile Romanya'nın imzaladığı bilim ve teknolojide iş birliğini öngören anlaşmadır. Arkasından Türkiye ve Romanya arasında posta ve telekomünikasyona yönelik iş birliğini belirleyecek olan anlaşma Ulaştırma Bakanı Nahit Menteşe ve Romanya Başbakan Yardımcısı George Oprea tarafından onaylanmıştır. Yine ticari ilişkileri düzenleyecek Enerji, petrol ve maden alanlarındaki girişimleri düzenleyecek üçüncü anlaşma, Ticaret Bakanı Halil Başol ve Romanya tarafını temsilen yine Oprea tarafından imzalanmıştır. Dördüncü anlaşma olan ekonomik ve ticari kuralları içeren protokolde de yine Başol ve Oprea'nın imzası varlık göstermiştir.¹⁸²

Enerji ve maden alanları için imzalanan anlaşmayla hayata geçirilmesi hedeflenen projeler, Ankara'da linyite dayalı işleyecek bir termik santral projesi, Ankara dışındaki bir şehirde diğer bir termik santralin kurulması, petrol sondajıyla ilgili yardım, maden ve linyit kömürlerinin aranması ve çıkarıldığı takdirde işlenmesidir. Son olarak, 4 veya 5 tane madenin işletilmesi ve entegrasyonu için gereken girişimler yapılacaktır. Petrol konusunda Romanya, tecrübesi olmadığını öne sürerek denizde petrol arayamayacağını bildirmiştir. Ancak Karadeniz'de 90 metre kare büyüklüğünde bir sondaj kuyusu açtığını da ifade etmiştir. *Milliyet* Romanya'nın sismik araştırma gemisine de sahip olmadığını belirterek, denizin aksine modern teknoloji sayesinde, derinlere inerek petrol arayabildiğini söylemiştir.¹⁸³

İmzalanan anlaşmaların yanında Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku arasında imzalanan ortak bildiride Kıbrıs hakkındaki görüşler tekrarlanmış, silahsızlanma ve Balkanlar'da yapılacak iş birliğine değinilmiştir. Silahsızlanmayla ilgili altı çizilen husus, ülkelerin güvenliğini tehlikeye atmayacak olması gerektiği olmuştur. İş birliği konusuna gelince gerek Balkanlar'da, gerekse Avrupa'da gerçekleşmesi istenen işbirliğinin gösterdiği gelişmeden memnun kalınmıştır.¹⁸⁴ Yürütülen yoğun diplomasinin sona ermesiyle İstanbul'a hareket eden Çavuşesku, akşam Başbakan Süleyman Demirel'in onuruna verdiği yemeğe katılmıştır. Ziyaretin son gününde ise, özel motorla İstanbul Boğazı'nı gezmiş, sonra Büyükdada'ya geçerek faytona binmiştir. Gezinin

¹⁸² "Türkiye ile Romanya 4 anlaşma imzaladı", *Vatan*, 25 Haziran 1976.

¹⁸³ "Romanya ile 4 Anlaşma İmzalandı", *Milliyet*, 25 Haziran 1976.

¹⁸⁴ "Türk-Romen bildirisinde Kıbrıs'ta görüşmelerin sürdürülmesi istendi", *Vatan*, 26 Haziran 1976.

bitiminde, Yeşilköy'deki Çınar Otel'in rıhtımına çıkmış ve Yeşilköy Havalimanı'na giderek Türkiye'den ayrılmıştır.¹⁸⁵

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'nun ikinci kez Türkiye'ye gelişiyle ilgili, köşe yazarları bazında tek bir örneğe rastlanmaktadır. Bu örnek *Tercüman*'da Ahmet Kabaklı'nın satırlarında kendini gösterir. Kabaklı Türkiye ve Romanya arasındaki ekonomik ilişkilerden yola çıkarak, Romanya'nın ekonomik gücünü, içinde bulunduğu politik durumu ve buna binaen belirlediği politik hedeflerini açıklamaktadır.¹⁸⁶

1.1.13. Romanya Başbakanı Manea Manescu'nun Türkiye'yi Ziyareti

Romanya Başbakanı Manea Manescu 25 Nisan 1978'de Türkiye'ye gelmiştir. Yanında 33 Kişilik bir heyet bulunan Başbakan'ın Türkiye'deki meslektaşları Bülent Ecevit'le yürüteceği diplomasi, hem ekonomik, sosyal ve kültürel alanda iş birliğinin daha da aktif hale getirilmesi, hem de uluslararası alana ait sorunlar hakkında bulunulacak fikir alışverişlerinden oluşacaktır. Nitekim akşam yemeğinde öncelik fikir alışverişlerine verilmiştir. Akşam yemeğinde yapılan görüşmelerde bir kez daha, Türkiye ve Romanya için Karadeniz üzerinden dostluk vurgusu yapılmıştır.¹⁸⁷

Ertesi gün ise planlanan diplomasinin gerçekleştirilmesi amacıyla ilk görüşme başlamıştır. Manescu, ilk olarak sabah Ecevit'le bir buçuk saat görüşmüştür. Görüşmede ticari meseleler ele alınmıştır. Ecevit, sondaj kuleleri ve Kırıkkale'de inşa edilmekte olan rafineri için verilen kredilerin geri ödemesiyle ilgili 1-1,5 ay süre istemiştir. Bunun yanında inşaat mevsiminin iyi değerlendirilmesi gerektiğini de söylemiş ve bu söz Manescu tarafından onaylanmıştır. Söz daha sonra ithalat ve ihracat meselesine gelmiş ve Manescu, Türkiye'deki endüstrinin gerektiği gibi işletilemediğini belirterek, Türkiye'nin ihraç edebileceği ürünler hakkında bilgi vermiştir. Başbakan'a göre, otobüs, ayakkabı ve hazır-giyim alanlarında böyle bir seçeneğin değerlendirilmesi mümkündür. Bundan başka, öne çıkan bir diğer husus demir-çelik satışıyla ilgili olmuş ve Türkiye'nin Romanya'ya torna malzemesi satabileceği eklenmiştir.¹⁸⁸

Manescu daha sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün makamına çıkmıştır. Manescu'nun yanında, iki ülke arasındaki heyetler toplantılara başlamıştır. Görüşmeler,

¹⁸⁵ "Balkanlar'da İşbirliği geliştirilmeli", *Hürriyet*, 26 Haziran 1976.

¹⁸⁶ "Romanya'nın Derdi", *Tercüman*, 28 Haziran 1976.

¹⁸⁷ "Romanya Başbakanı Manescu Ankara'da", *Milliyet*, 26 Nisan 1978.

¹⁸⁸ "Türk-Romen görüşmelerinde anlaşmaya varıldı", *Yeni Asır*, 27 Nisan 1978.

Ecevit'in Yabancı Konuklar Köşkü'nde verdiği öğle yemeğinde de devam etmiştir. Yemeğin ardından Manescu, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'i ziyaret etmiştir. Buradan ayrılınca, önce Ankara'daki eski eserler müzesine sonra MTA'ya gitmiştir. Akşam da kendisi için sahnelenen operaya katılmıştır. Manescu'nun ziyareti esnasında yapılan görüşmelerde, ekonomi alanında yapılmakta olan iş birliği ele alınmıştır. Bununla ilgili olarak hayata geçirilmesi hedeflenen 5 projeden söz edilmiştir. Bunlar Anadolu Rafinerisi, Mazıdağ Fosfat madenlerinin işletilmesi, Ankara'nın merkezi ısıtma projesi, petrol sondaj kuleleri ile traktör sağlanması, Türk linyitlerinin değerlendirilmesidir. Bu projeler hayata geçirilmek istenmişse de yaşanan döviz sıkıntısı nedeniyle maliyetler karşılanamadığı için sürüncemede kalmıştır. Manescu, ödemeler yapılmadığı halde projeler üzerinde çalışmaların devam ettiğini ve petrol aramak için gerekli olan sondaj kulelerinin satışıyla ilgili hazırlık yapıldığını dile getirmiştir. Ayrıca ekonomik alanında yapılan iş birliği için Romanya'nın ödeyeceği miktar 300-350 milyon dolar tutarındadır. *Milliyet*'e göre Romanya bu konuda istekli davranmaktadır. Ekonomik iş birliğiyle ilgili karara bağlanan ilk husus traktör ithalatıdır. Türkiye Zirai Donatım Kurulu'yla Romen Heyeti arasında imzalanan anlaşmayla Türkiye, Romanya'dan 4 bin adet traktör alacaktır. Ekonomik iş birliğinin karara bağlandığı heyetler bazındaki toplantıdan sonra Manescu, akşam kendisi için sahnelenen operaya katılmıştır.¹⁸⁹

Manescu'nun ziyareti sırasında, ekonomik iş birliğiyle ilgili karara bağlanan ilk husus Romanya'nın Türkiye'ye, 100 milyon dolarlık bir kredi vermeyi kabul etmesidir. Buna göre Romanya Başta Anadolu Rafinerisi olmak üzere, söz konusu projelerin devam ettirilebilmesi için gereken finans ihtiyacını karşılayacaktır. Yine bu krediyle ithal edilebilecek yeni ürünlerin listesi belirlenmiştir. Petrol konusunda yapılan iş birliğine göre Romanya TPAO'ya 12 tane sondaj kulesi satacaktır.¹⁹⁰

27 Nisan 1978'de belirlenen ticari kriterlere uygun olarak Görüşbirliği Belgesi imzalanmıştır. Buna göre Türkiye ve Romanya, Orta Anadolu Rafinerisi, Yumurtalık ve Kırıkkale Petrol boru hattının inşası, petrol sondaj kulelerinin temini, Mazıdağı'nda fosfat tesisinin kurulması, Ankara'da merkezi ısıtma sisteminin tesis edilmesi, petrol ve maden arama konusunda iş birliği yapacaktır. Ayrıca her iki ülke, iş birliği için yeni alanların yaratılması hususunda çalışmalar yapmaya devam edecektir. Bilim, teknoloji, kültür ve spor alanlarında iş birliğine gidilecek olması buna örnek teşkil etmektedir.¹⁹¹

¹⁸⁹ "Romanya'dan 4 bin traktör alınacak", *Milliyet*, 27 Nisan 1978.

¹⁹⁰ "Romanya 100 milyon dolar kredi verecek", *Milliyet*, 28 Nisan 1978.

¹⁹¹ "Romanya 100 milyon dolar kredi verecek", *Milliyet*, 27 Nisan 1978.

Manescu, Ankara'daki temaslarını tamamladıktan İzmir'e gitmiştir. İzmir gezisi sırasında Efes'e geçerek Efes harabelerini gezmiştir. Zaman problemi yüzünden bu geziyi yarıda bırakarak yeniden İzmir'e dönen Manescu, ziyaretine son olarak İstanbul'da devam etmiştir. İstanbul'daki tarihi ve turistik mekanları da gezdikten sonra Türkiye'den ayrılmıştır.¹⁹² Manescu'nun Türkiye'den ayrıldığı günün ertesinde, ortak bildiri yayımlanmıştır. Bildiri içerik bakımından iki yönlüdür. Birinci yön, siyasi taleplerin dile getirildiği yerden oluşmaktadır. Burada iki ülke arasındaki ilişkilerle uluslararası alana ait sorunların değerlendirilmesi ve Kıbrıs Sorunu'na dair belirtilen görüşler yer almaktadır. İkinci yön ise ekonomik ilişkileri irdelemektedir. Manescu ve Ecevit arasında "Görüşbirliği Belgesi" ve ticari ilişkileri düzenleyen bir protokol imzalanmıştır. Ayrıca iki ülke arasında kredi ve mal düzenlemelerini içeren ayrıca bir anlaşmanın imzalanacağına dair bilgi veren ortak bildiri, yapılan çalışmalar sonucu meydana getirilen uzun vadeli mal ve kredi anlaşmasına dikkat çekmektedir. Anlaşmada Türkiye ve Romanya arasındaki ithalat ve ihracat döngüsü hakkında bilgi verilmektedir. Türkiye Romanya'dan kimyasal maddeler, petrokimya ürünleri, maden işlemeye yarayan makinalar, transformatör, traktör ve kamyon; Romanya'da buğday, pamuk, tütün ve benzeri klasik ihraç ürünleri ile oto yedek parçaları ve tekstil mamulleri ithal edecektir. Bunun yanında 100-150 bin ton civarında buğday ve Türkiye Kömür İşletmeleri'ne ait 100 bin ton linyit de Romanya'nın Türkiye'den ithal edeceği ürünler arasındadır. Söz konusu ithalat için Romanya, Toprak Mahsulleri Ofisi ile Türkiye Kömür İşletmeleri bir anlaşma daha imzalayacaktır.¹⁹³ Bildiride yer alan bu bilgilerden bir müddet sonra Türkiye Zirai Donatım Kurulu ve Romen Ticari Heyeti arasında gübre ithalatı ile ilgili anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre Türkiye, belirli cinslere ait 250 bin ton gübre alacaktır.¹⁹⁴

1.1.14. Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler'in Romanya'yı Ziyareti

11 Temmuz'da Romanya'ya giden Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler'in, yaptığı görüşmeler sonucunda iki ülke arasında bir dizi anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalara göre Romanya, 240 milyon dolar tutarında bir kredi verecektir. İthalat ve ihracatla ilgili düzenlemelere göreyse Türkiye, 133 milyon dolara denk gelecek şekilde mal satışı yapacak ve karşılığında suni gübre, gazete kâğıdı, kimyevî maddeler, traktör ve yedek parçaları, petrol sondaj makinaları ve elektrikli makinalar alacaktır. Aldığı ürünlerin karşılığında çay, haşhaş

¹⁹² "Manescu: İstanbul'da sanayicilerle ilişkileri geliştirme olanaklarını arayacağım" *Milliyet*, 29 Nisan 1978.

¹⁹³ "Romanya ile uzun vadeli kredi ve mal anlaşması hazıranda başlayacak" *Milliyet*, 29 Nisan 1978.

¹⁹⁴ "Romanya ile 250 bin tonluk gübre anlaşması imzalandı", *Milliyet*, 13 Mayıs 1978.

kellesi, tekstil, pamuklu ürünler ve cam ihraç edecektir. Alınan kredinin faiz oranları da bu ürünlerin tutarına göre belirlenecektir.¹⁹⁵

Köprülüler'in temasından sonra SEKA, Romanya'yla viskoz ihracatı için anlaşma imzalamıştır.¹⁹⁶ Bunu Orta Anadolu Rafinerisi'nin inşasını da içeren bir ticari düzenlemenin akdi izlemiştir.¹⁹⁷ Türkiye daha sonra, kömür tozu satmak amacıyla yeni bir anlaşma metni üzerinde uzlaşmıştır.¹⁹⁸ Ayrıca satsuma satışı¹⁹⁹ ve suni gübre alımı²⁰⁰ gibi hususlar yine Türkiye-Romanya ilişkilerinin ekonomik bölümünde gündeme gelen gelişmeler arasında olmuştur. Bu anlaşmalarla süregelen ticari ilişkiler, Bülent Ecevit'in Romanya'yı ziyareti sırasında yapılacak iş birliğine bağlı şekilde imzalanacak olan anlaşmalara öncülük edecektir.

1.1.15. Bülent Ecevit'in Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Olarak Romanya'yı Ziyareti

Başbakan Bülent Ecevit, 1978'in kasım ayında Romanya'ya gitmiştir. Çavuşesku'nun 1976'daki Türkiye ziyaretiyle karşılaştırıldığı vakit, Bülent Ecevit'in ziyareti de hem ikinci, hem de birinci olma özelliğini taşımaktadır. Çünkü Bülent Ecevit Romanya'ya daha önce C.H.P Genel Başkanı olarak gitmişti. Bu bakımdan Ecevit'in 1978'deki Romanya ziyareti ikinci bir ziyaret olacaktır. Buna karşın ikinci ziyaretini Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak gerçekleştireceği için Romanya'ya düzenleyeceği ziyaret ilk olma özelliğine de sahip olacaktır. Tüm bunların yanında Bülent Ecevit'in Romanya ziyaretine dair bir başka önemli ayrıntı ise, Ecevit'in 1989'un sonuna kadar olan sürede ne genel başkan, ne de başbakanlık makamını temsilen bu ülkeye gelemeyeceğinden, 1978'deki ziyaret, onun Çavuşesku dönemindeki Romanya'ya gerçekleştireceği son diplomatik gezi olacaktır.

Başbakan Bülent Ecevit'in ikinci ve son Romanya ziyaretiyle ilgili Türk Basınında yer alan bilgiler, görüşmeler esnasında konuşulacak konular ve diplomatik temaslardır. Görüşmeler esnasında konuşulacak konular, uluslararası sorunlarla, Türkiye ve Romanya arasındaki ilişkilerin seyridir. Diplomatik temaslarla ilgili olarak okuyucuya bir program duyurulmuştur. Bu programa göre ziyaret 11 Kasım 1978'de Romanya'ya gidecektir. Ertesi gün, Romanya'daki Türk Büyükelçiliği'ni ziyaret edecektir. Ziyaretin bayrama denk gelmesi sebebiyle, Türk Büyükelçiliği'ndeki yetkililer ve diğer bürokratlarla bayramlaşacaktır. 13 Kasım 1978'e

¹⁹⁵ "Romanya 240 milyon dolarlık kredi açtı", *Milliyet*, 13 Temmuz 1978.

¹⁹⁶ "SEKA Dalaman'dan Romanya'ya Viskoz ihraç etmeye başladı", *Yeni Asır*, 7 Ağustos 1978.

¹⁹⁷ "Türkiye ile Romanya Orta Anadolu Petrol Rafinerisinde işbirliği yapacak", *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1978.

¹⁹⁸ "Romanya'ya kömür tozu ihraç edilecek", *Ulus*, 11 Eylül 1978.

¹⁹⁹ "Romanya'ya 3.000 ton satsuma satılacak", *Yeni Asır*, 17 Ekim 1978.

²⁰⁰ "Romanya'dan İzmit'e sunî gübre geldi", *Yeni Asır*, 20 Ekim 1978.

gelindiğindeyse ilk görüşmeleri yapacak ve Bükreş'teki Tarih Müzesi'yle Türk Şehitliği'ne çelenk bırakacaktır. Bundan başka heyetler kendi aralarında görüşecek ve Türk heyeti öğleden sonra Bükreş'te faaliyet gösteren bir yağ fabrikasını gezecektir.²⁰¹

Başbakan Bülent Ecevit, 13 Kasım 1978'de Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'yla görüşmüş²⁰²ve akşam onuruna verilen yemeğe katılmıştır.²⁰³Yemekte Ecevit ve Romanya Başbakanı Manea Manescu konuşma yapmıştır. Her iki lider yaptıkları konuşmalarda Türkiye ve Romanya ilişkilerinin geldiği noktadan memnun olduklarını dile getirmiştir. İlk olarak Manescu gelişmekte olan iş birliğine atıfta bulunarak, Ecevit'in Çavuşesku'yla görüşmesinin iki ülke arasında gelişmekte olan iş birliğine sağlayacağı katkıdan söz etmiştir. Ardından sözü yine Çavuşesku'ya getirerek, Türkiye'yle olan iş birliğine yön verebilmek amacıyla neler yaptıklarını da açıklamış, iş birliğinin getireceği yararlardan bahsetmiştir. Hatta Ecevit'e göre bu iş birliği gerek Balkan, gerekse dünyanın diğer ülkelerinin birbirleriyle olan ilişkileri için barış ve yumuşama yönünde atılmış umut vaat edici bir adımdır. Konuşmanın devamında gündeme gelen ikinci konu Türkiye'nin dış politika sorunları olmuştur. Ecevit, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar olan Ege ve Kıbrıs Sorunu'nun çözüme kavuşturulması için Türkiye'nin gerekli çabayı gösterdiğini söylemiştir. Aynı şekilde Kıbrıs için Çavuşesku'nun gündeme getirdiği çözüm önerisi bir kez daha tekrarlamakla birlikte, bu kez Kıbrıs'a yönelik getirilen çözümün içine blok dışı kalma hedefini koymuştur. Onun bu hedefi koymasındaki sebep, Romanya'yla birlikte gerçekleşmesi amacıyla, üzerinde gayret gösterilen barış politikasına uygun şekilde hareket edildiğini göstermek ve Romanya'ya bu konuda samimi olunduğunu ispatlamak şeklinde yorumlanabilir.²⁰⁴

Başbakan Bülent Ecevit, 14 Kasım'da Romanya Başbakanı Manescu'nun refakatinde Bükreş'teki petrokimya tesisleri ve petrol arama işlemi için gerekli sondaj makinalarının üretildiği fabrikaları gezmiştir. Daha sonra Çavuşesku'yla bir görüşme daha yapmıştır. Akşam Manescu'yla da görüştüktan sonra ekonomik işbirliğinin geliştirilmesine yönelik olarak yeni bir protokole imza atmıştır.²⁰⁵ Ancak protokol imzalanmadan önce liderler ekonomik işbirliğine kılavuzluk edecek üç ilke üzerinde uzlaşmıştır. Bu ilkelerin temeli *Milliyet*'e göre nisan²⁰⁶; *Cumhuriyet*'e göre temmuz ayındaki²⁰⁷ protokollerle atılmıştır. Söz konusu iki gazetede yer

²⁰¹ "Başbakan yarın Romanya'ya hareket edecektir", *Ulus*, 11 Kasım 1978.

²⁰² "Çavuşesku ile Ecevit 5,5 saat görüştü", *Hürriyet*, 15 Kasım 1978.

²⁰³ "Romenler, Türkiye'de Petro-Kimya Kompleksi Kurmak İstiyor", *Milli Gazete*, 15 Kasım 1978.

²⁰⁴ "Romanya ile Ekonomik İşbirliği Genişletiliyor", *Cumhuriyet*, 15 Kasım 1978.

²⁰⁵ "Çavuşesku ile Ecevit 5,5 Saat Görüştü", *Hürriyet*, 15 Kasım 1978.

²⁰⁶ "Türk-Romen ticareti 2 katına çıkarılacak", *Milliyet*, 16 Kasım 1978.

²⁰⁷ "Romanya ile ekonomik işbirliği genişletiliyor", *Cumhuriyet*, 15 Kasım 1978.

alan ilkelerin içeriği sanayi alanında yapılan iş birliğiyle ortaya çıkarılacak ürünlerin satılması, üçüncü dünya ülkeleriyle Orta Doğu’da ortak şekilde ihalelere girilmesi ve sanayi alanında yapılacak iş birliği için gerekli araç ve gerecin karşılıklı temininden oluşmaktadır.²⁰⁸ İlkelerin ardından, projeler bazında da anlaşmaya varılmıştır. Önceki protokollerde hayata geçirilmesi hedeflenen projelerin devam etmesi kararlaştırılmıştır. Bu projeler, ulaşımı düzenlemeye yönelik olarak nehir, deniz ve demiryolu taşımacılığı, Sivas’ta faaliyet gösteren vagon fabrikasının genişletilmesi, traktör imalatına yapılacak ortak katkı, ekmek fabrikası yapan makine imalatı olarak öne çıkmaktadır. Elbistan’da inşa edilmek istenen santral ise ekonomik iş birliğine dahil edilen yeni projedir. Türkiye ve Romanya ekonomik ilkelerle ayrıca ticaret hacmini 400 milyon dolara çıkarmayı hedeflemektedir.²⁰⁹

Başbakan Bülent Ecevit ve Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku, projeler konusunda da anlaşmaya varınca, imzalanacak protokol için gerekli zemin de hazırlanmıştır. İki lider Ekonomik İş birliği Paketi adını taşıyan protokolü karşılıklı olarak onaylamıştır. Protokolde, nisan ve temmuz aylarında kararlaştırılmış olan projelerin devamı için herhangi bir değişikliğe gidilmezken, hem ticaret, hem de turizm için yeni esaslar belirlenmiştir. Ulaşım ile ilgili kısım, Doğu ve Batı Avrupa’nın Orta Doğu ülkelerine yönelik transit ulaşımını düzenleyecek olan yeni sistemden oluşmaktadır. Yeni sisteme göre tır taşımacılığı deniz ve demiryoluna kaydırılacaktır. Buradan hareketle Romanya Baltık Denizi’nden Tuna Nehri vasıtasıyla Karadeniz’e açılarak, Türkiye’nin İstanbul, Zonguldak ve Samsun limanlarına gelebilecektir. Öngörülen noktada demiryolu devreye girecek ve söz konusu limanlardan sonra demiryolu ile Orta Doğu’ya aktarma yapılacaktır. Nitekim Türkiye ve Romanya, kara yoluna dayanan tır taşımacılığını, deniz ve demiryolu olarak ikiye ayıran sistem üzerinde anlaşmıştır. Ayrıca söz konusu protokolde, Türkiye ve Romanya’nın 1980’de düzenlenecek Moskova Olimpiyatları’nı seyretmeye gelen turistlere ortaklaşa bir çalışmayla hizmet etmesine karar verilmiştir. Bu nedenle 1979 yılı için karşılıklı turist değişimiyle ilgili adımlar atacaktır.²¹⁰

İmzalanan protokolün ertesinde liderler arası görüşmelerle ilgili bir ortak bildiri yayımlanmıştır. Balkanlar konusuna öncelik verilmiş ve bu bölgenin güvenliğine dair üzerinde mutabık kalınan görüşler yinelenmiştir. Daha sonra Türkiye’nin Kıbrıs için gerekli gördüğü

²⁰⁸“Türk-Romen ticareti 2 katına çıkarılacak”, *Milliyet*, 16 Kasım 1978; “Romanya ile ekonomik işbirliği genişletiliyor”, *Cumhuriyet*, 15 Kasım 1978.

²⁰⁹ “Türkiye ile Romanya 3 konuda ilke anlaşmasına vardı”, *Milliyet*, 15 Kasım 1978.

²¹⁰ “Romanya ile Ekonomik İşbirliği Genişletiliyor”, *Cumhuriyet*, 15 Kasım 1978.

çözüm şekli kelimelere dökülmüştür. Uluslararası politikaya ait görüşlerin belirtildiği bölümlerde görüldüğü üzere, ekonomik iş birliği üzerinden Avrupa'nın güvenliği ve silahsızlanma, dünya barışına giden yolda yerine getirilmesi gereken sorumluluklar şeklinde ele alınmıştır. Bu noktaya kadar Türkiye ve Romanya arasında yürütülen diplomasiye sonra hazırlanan bildiride değişik bir noktaya rast gelinmezken, ülkelerin gelişmişlik düzeyi bakımından yaşadığı geri kalma halinin sonlandırılması için çaba gösterilmesi yeni hedeftir.²¹¹İmzalanan anlaşmalar ve ortak bildirinin yayımlanmasını takip eden süreçte Ecevit, Romanya'dan ayrılmıştır.²¹²

Başbakan Bülent Ecevit'in ziyaretinden bir yıl sonra, Türkiye ve Romanya arasında liderler arası gerçekleştirilen kısa ziyaretlerin varlığına rastlanmaktadır. Bu ziyaretlerin ilki 1979 yılında Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku tarafından gerçekleştirilmiştir. 17 Ağustos 1979'da Türkiye'ye üçüncü kez gelen Çavuşesku, Başbakan Bülent Ecevit'le görüşmüştür. Türk Basını görüşmenin sonunda ticaret alanında ortaklaşa bir üretim konusunda anlaşıldığını öne sürmüştür. Bunun yanında ziyaret esnasında silahlanmanın sona erdirilmesi, Ortadoğu ve Üçüncü Dünya ülkeleriyle sağlanması hedeflenen ticari iş birliği üzerinde durulan meseleler arasında yerini alırken, Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren Kıbrıs Sorunu'da ihmal edilmemiştir.²¹³

İkinci ziyaret yine Türkiye'ye yönelik gerçekleştirilmiştir. Bu kez ziyaret edilen taraf Ulaştırma Bakanı Gündüz Ökçün olmuştur. Ökçün, Makine, İmalat ve Sanayi Bakanı İon Avram'la görüşmüştür. Yapılan toplantı sonucunda iki ülkeyi ilgilendiren üç konu üzerinde görüş birliğine varılmıştır. İlk konu transit taşımacılığıyla ilgilidir. Türkiye, tır ulaşımı için Romanya'nın yeni ulaşım alanı olmasını istemektedir. Bu nedenle bu ülkeden adımlar atmasını talep etmiştir. Diğer konu tren ulaşımı için verilen karardır. Romanya Samsun ve Köstence limanları arasında tren seferleri için talepte bulunmuştur. Bunun üzerine bu konuda gereken çalışmaların yapılması konusunda mutabık kalınmıştır. Ayrıca ulaşım ve haberleşme alanlarında yeni girişimlerin hayata sokulabilmesi amacıyla çalışmalar yürütüleceği belirtilmiştir.²¹⁴

Üçüncü ziyaret bu defa Türkiye'den Romanya'ya doğru olmuştur. Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen'in 1980 yılının temmuz ayında Romanya'ya gitmiştir. Üç gün süren gezinin

²¹¹ "Türk-Romen Bildirisi: Balkanlar Bir Barış ve İşbirliği Bölgesine Dönüşmeli", *Cumhuriyet*, 16 Kasım 1978.

²¹² "Çavuşesku ile Ecevit 5,5 Saat Görüştü", *Hürriyet*, 15 Kasım 1978.

²¹³ "Romanya ile ortak üretim için görüşbirliğine varıldı", *Milliyet*, 18 Ağustos 1979.

²¹⁴ "Ulaştırma Bakanı Öngüt Romanya'dan Türk "Tır"larına kolaylık sağlanmasını istedi", *İstanbul*, 4 Ekim 1979.

sonunda yayımlanan ortak bildiride Ege, Kıbrıs ve iki ülkenin ticari ilişkileri ile ilgili düzenlemeler yer almıştır. Ege ve Kıbrıs için yapılan değerlendirmelerde değişik bir hususa rastlanılmazken, ticari ilişkiler bağlamında yeni düzenlemeler kendini göstermiştir. Bu düzenlemeler ithalat ve ihracat kapsamına giren ürünlerdeki çeşitliliğin artırılmasıyla, ticari faaliyetlerin daha aktif şekilde yürütülebilmesi amacıyla teşebbüslere daha fazla ağırlık verilmesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca eğitim, bilim ve kültür, üzerinde iş birliği yapılması istenen alanlardan olmuştur.²¹⁵

1.1.16. Deniz Araçlarına Bağlı Olarak Gerçekleşen Kazalar

Türkiye ve Romanya arasında deniz araçlarına bağlı olarak gerçekleşen kazalar, Türk Basınına yansması bakımından öne çıkan gelişmelerden olmuştur. 1967-1980 arası döneme tekabül eden zaman dilimi içerisinde Romen bandıralı deniz araçlarıyla ilgili üç kaza meydana gelmiştir.

Türk Basınına yansıyan ilk kaza Romen bandıralı bir şilebin, Türk bandıralı bir şileple çarpışması sonucu meydana gelmiştir. Romen bandıralı Rovinera, Türk şilebi Genaral Kazım Orbay'la 16 Ekim 1973 tarihinde saat 05:00 sularında Çanakkale Boğazı'nda çarpışmıştır. Köstence'den Yunanistan'a içi boş bir şekilde giden 9557 gros ton ağırlığındaki Rovinari'yla, Lazkiye Limanı'ndan Türkiye'ye gelen Kemal Kansız idaresindeki 10.239 gros ağırlığındaki Genaral Kazım Orbay Şilebi'nin çarpışmasıyla ilgili olarak Türk Basınında ölüm ve yaralanma gibi hususlar hakkında bilgiye rastlanmazken, Türk Şilebini idare eden Kemal Kansız'ın gösterdiği beceri sayesinde, askeri plaj önlerinde yaptığı manevrayla tehlikeyi önlediği ve Çanakkale Savcılığı'nın kazayla ilgili soruşturma başlattığı harflere dökülen unsurlar arasına girmiştir.²¹⁶

Deniz araçlarına bağlı kazaların ikincisi ise Romen bandırası taşıyan “Palas” isimli şilebin İstanbul Boğazı'nın Selviburun açıklarına oturmasıyla yaşanmıştır. *Tercüman*'ın 2 Nisan 1979 tarihli sayısında yer alan haberinde, Büyükdere Limanı'nın yetkilileri Lacea Paul'un kaptanlığında 22 kişiden oluşan mürettebatı ve 705 ton ağırlığa sahip olan şilebin Yunanistan'dan Köstence Limanı'na yol alırken sis nedeniyle Selviburun'da karaya oturduğu anlatılmıştır. Şilebin Yunanistan'dan 1435 ton kaolin alarak Romanya'ya ulaşmayı

²¹⁵ “Romanya ile ekonomik işbirliği geliştirilecek”, *Milliyet*, 19 Temmuz 1980.

²¹⁶ “Kazım Orbay gemisi Romen şilebiyle çarpıştı”, *Akşam*, 14 Ekim 1973.

hedeflediğini belirten yetkililer, karaya oturduktan sonra kaptanın kendi imkanıyla kurtulmak istemesinden ötürü yardım istemediğini söylemişlerdir.²¹⁷

Romanya'ya bağlı deniz araçlarının içine dahil olduğu bir başka kaza ise Independante tankerinin patlamasıdır. 15 Kasım 1979 tarihinde saat 05:30'da 165 DW Ton ağırlığındaki Romanya'nın petrol tankeri Independante'ye, 10 bin DW ton ağırlığında demir yükü olan Yunan Şilebi Evriali'nin çarpması sonucunda patlama meydana gelmiştir. 54 mürettebata sahip Independante tankerinden 46 kişi kaybolmuş, 5 kişi ölmüş ve 3 kişi sağ olarak kurtulmuştur.²¹⁸ Haydarpasha Mendireği'nde vuku bulan kazada, çarpan taraf olan Yunan Şilebi Evriali ise kazadan sonra Kumkapı önlerine gelmiş ve burada Alemdar II gemisi tarafından söndürülmüştür. Independante gemisinin söndürülme çalışmaları ise, patlamanın olduğu gün 17:45'e kadar sürdürülmüştür. Independante tankeri, 15 Kasım 1979'daki ilk infilakından sonra bir kez daha patlamıştır. Uzmanlar denize dökülen ham petrolün miktarından hareketle, benzeri patlamaların bir kez daha yaşanabileceğini duyurmuştur.²¹⁹ Nitekim tahmin edilen sonuç 17 Kasım 1979 tarihinde saat 21:30'da görülmüştür.²²⁰ 6 Aralık 1979'a gelindiğindeyse tanker bir kez daha patlamıştır.²²¹

Patlamadan sonra yapılan hukuki işlemlerin ardından Independante'nin Evriali tarafından tahrip edilmesine bağlı olarak patlamasından ötürü Yunan şilebinin kaptanları suçlu bulunmuştur. Şilebin 1. Kaptanı Alekos Adampulos ve 2. Kaptan Lagos Avengulos Kadıköy Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi tarafından cezalandırılmıştır. Bunun sonucunda iki kaptan Paşakapısı Cezaevi'ne sevk edilmiştir.²²² Ancak Adampulos duruşmalarda gösterdiği iyi halden ötürü cezası 65 Bin lira para cezasına çevrilmek üzere serbest bırakılmıştır.²²³

Independante tankerinin infilakı, İstanbul'u maddi ve sosyal açıdan zorluk yaşayacağı bir dönemin içerisine sokmuştur. Öncelikle patlamadan sonra pek çok evin camları kırılmış ve kırılan camlardan dolayı yaralananlar olmuştur. Kadıköy başta olmak üzere Üsküdar, Yenikapı, Kumkapı, Eminönü, Cihangir ve Maçka gibi yerleşim yerlerini etkileyen

²¹⁷ "Bir Rumen Şilebi Karaya Oturdu", *Tercüman*, 2 Nisan 1979.

²¹⁸ "Tehlike Geçmedi", *Milliyet*, 16 Kasım 1979.

²¹⁹ "İstanbul Dün Büyük Tehlike", *Cumhuriyet*, 16 Kasım 1979.

²²⁰ "Romen tankerinde büyük bir patlama oldu", *Yeni Asır*, 19 Kasım 1979.

²²¹ "Romen tankerinde büyük bir yangın çıktı", *Yeni Asır*, 7 Aralık 1979.

²²² "Romen tankerinde yangın sürerken Kazaya Neden Olan Yunan Gemisinin Birinci ve İkinci Kaptanı Tutuklandı", *Cumhuriyet*, 19 Kasım 1979.

²²³ "Romen tankerine çarpan Yunanlı kaptan 65 bin lira para cezasına mahkum oldu", *Cumhuriyet*, 19 Haziran 1980.

patlama,²²⁴Sultanahmet Cami, Topkapı Sarayı ve Ayasofya Müzesi'nin camlarının kırılmasına sebep olarak da tarihi ve turistik alanların zarar görmesine sebep olmuştur.²²⁵

Romen tankerinin çarpışma sonucu patlaması ardından bir dizi önlemin alınmasını gerektirmiştir. İlk olarak Boğaz'a giriş-çıkış 9 saatliğine sonlandırılmış, şehir hatlarının düzenleyeceği seferler Üsküdar-Kabataş ve Sirkeci'ye aktarılmıştır. Bu süreçte sıkıyönetim komutanlığı da birtakım önlemler alarak halkın güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Bu amaçla yağmacılık faaliyetlerinin yaşanmaması için polis ve askeri görevlendirmiştir.²²⁶

Patlamayla birlikte denize sızan ham petrol yüzünden karbondioksit, karbonmonoksit ve portikoz gibi maddeler havaya karışmış, solunum yolu rahatsızlığını yaşayanlar, çocuklar ve yaşlıların olumsuz yönde etkilenebileceği uzmanlar tarafından kamuoyuna aktarılmıştır. Ancak beklenen olumsuz etki kendisini havada değil, denizde göstermiştir. Uzmanlar bunun üzerine denizin altında yaşayan pek çok canlının öleceği söylemiş;²²⁷ hatta bir süre deniz canlılarının, özellikle kıyıya ölü olarak vuran balıkların yenmemesi konusunda uyarılarda bulunmuştur.²²⁸ Bunun sonucunda balık ürünlerinin tüketiminde azalma görülmüştür. Ancak balık ürünlerinin tüketiminde yaşanan azalma beraberinde balık satışlarının azalmasını getirmiş ve bu durum balıkçılık sektörünün ekonomik açıdan zorlanmasına sebep olmuştur. Yaşanan zorluk Kumkapı Balıkçılar Cemiyeti'ni Romanya'dan tazminat talep etmeye sevk edecek boyutlara dahi ulaşmıştır.²²⁹

Kazanın sosyal alana yönelik etkisi en çok göz atıldığında ulaşımda hissedilmiştir. Şehir Hatları vapurlarının başka iskelelere yönlendirilmesi, vapur ve motorlarda yığılmaları getirmiş ve bunu kara ulaşımında yaşanan aksaklıklar izlemiştir. Otobüslere ve minibüslere doğru artan talep yüzünden yaşanan sorunları Türk Basını ayrıntılı şekilde incelemiştir.²³⁰

1.1.17. Dini İlişkiler, Belediyecilik ve Tıp

Dini ilişkilerin varlığı, 1968'de Romen Müslüman Cemaati Başkanı Recep Aslan'ın Türkiye'ye gelmesiyle varlık göstermiştir. Aslan, Bükreş'te yaşayan 50 bin Müslüman'ın temsilcisi sıfatıyla Türkiye'ye gelmiştir.²³¹Dini ilişkiler kapsamında, ilk ziyaretin aksine,

²²⁴ "Tehlike Geçmedi", *Milliyet*, 16 Kasım 1979.

²²⁵ "İstanbul Dün Büyük Tehlike", *Cumhuriyet*, 16 Kasım 1979.

²²⁶ "Zehirli gazlar Boğaz'dan Karadeniz'e yayılıyor", *Cumhuriyet*, 16 Kasım 1979.

²²⁷ "İstanbul Dün Büyük Tehlike", *Cumhuriyet*, 16 Kasım 1979.

²²⁸ "Kaptandan sonra, 7 Yunan gemici de gözaltına alındı", *Milliyet*, 17 Kasım 1979.

²²⁹ "Balıkçılar Rumenlerden tazminat istiyor", *Hürriyet*, 18 Aralık 1979.

²³⁰ "Tanker yangını Dün de Yaşamı Etkiledi", *Cumhuriyet*, 20 Kasım 1979.

²³¹ "Romen Müslüman Cemaati Başkanı Recep Aslan bugün yurdumuzdan ayrılıyor", *Tercüman*, 3 Eylül 1968.

Türkiye’den Romanya’ya seyreden ikinci örnek, 1979 yılında Türkiye Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç’ın, Romanya’nın Baş müftüsü Yakup Mehmet’in davetiyle Bükreş’e gitmesidir. Türk Basınında verilen bilgiye göre, bu ziyaretin süresi bir hafta olmakla beraber,²³²ziyaretle ilgili başka bilgiye rastlanmamaktadır.

Belediyeçilik alanına dair tek temas İstanbul Belediye Başkanı Aytekin Kotil’in 1978’de Romanya’ya gitmesinden ibarettir. Ancak Kotil’in ziyaretiyle ilgili Türk Basınında ayrıntılı bilgiye yer verilmemiştir. Sadece *Hürriyet* gazetesi Aytekin Kotil’in Romanya’ya gittiğini okuyucuya duyurmuştur. Buna karşın ziyaretin detaylarına değil, Kotil’in yokluğunda İstanbul Belediyesi’nde çalışanların görev yerlerinde bulunmamasından ötürü yaşanan sorun ve bu soruna getirilen çözüme odaklanmıştır.²³³

Türkiye-Romanya ilişkilerinin tıpla ilgili bölümünde, Göz Hekimleri Cemiyeti Başkanı Dr. Bülent Altuner’in Bükreş’te verdiği konferans yer almaktadır. Balkan Tıp Birliği’nin kuruluşu sebebiyle hem Yugoslavya’da, hem de Romanya’da düzenlenen etkinliklere Türkiye’den çok sayıda doktor katılmıştır. Kimisi Yugoslavya’da bildiri sunan doktorlardan Bükreş’e giden Göz Hekimleri Cemiyeti Başkanı Dr. Bülent Altuner, burada konferans vermiştir. Verdiği konferans daha sonra Romanya’nın radyo ve televizyonlarında yayınlanmıştır.²³⁴

1.1.18. Kültür, Sanat ve Spor

Türk Basınında Türkiye ve Romanya arasındaki sosyal ve kültürel ilişkiler, kültür, sanat ve spor olarak çok katmanlı bir biçimde okuyucuya aktarılmıştır. Kültür ve sanata ait olan kısım, gazetecilik, moda, dans, sendikal faaliyetler, çeviri, Dimitri Kantemir, Valeriu Veliman, ve sinemadan oluşmaktadır. İlk kategoride yer alan gazetecilik Türk Basınına Anadolu Ajansı ile Romanya Haber Ajansı Agrepress arasında 4 Aralık 1972’de imzalanan işbirliği protokolüyle yansımıştır. Bunu 13 Kasım 1978’de imzalanan sözleşme izlemiştir. Sözleşmeye göre Anadolu Haber Ajansı ve Agrepress arasında, haber ve fotoğraf değiş tokuşu sağlanacaktır.²³⁵

İki ülke arasındaki ilişkilerin moda alanına yansıyan kısmı kendisine Zeki Triko’nun Bükreş’te düzenlediği defileyle yer bulmuştur. Türk Büyükelçiliği’nde düzenlenen defilenin

²³² “Diyanet İşleri Başkanı Altıkulaç, Romanya’ya gitti”, *Milliyet*, 5 Temmuz 1979.

²³³ “Başkan Romanya’ya gitti işler yarı yarıya düştü!” *Hürriyet*, 19 Ağustos 1978.

²³⁴ “Tıp heyetimiz, Romanya ve Yugoslavya’da büyük ilgi gördü”, *Tercüman*, 30 Ekim 1967.

²³⁵ CA, Fon Kodu: 07002050, Gömlek no: 288518.

amacı Türk motiflerini tanıtmaktır. Defilede mankenlik yapanlar, her iki ülkenin büyükelçi eşleri başta olmak üzere Yelda Gürani, Deniz Zorlu ve Ferdağ Alpman'dır.²³⁶

Dansın Türk Basınında bulduğu yankı folklor ve Romanya'dan Türkiye'ye gelen revülerdir. Folklorla ilgili Türk Basınında yer alan ilk bilgi Romanya'nın halk oyunları ekibi Calusul hakkındadır.²³⁷Calusul, Antalya Festivali kapsamında, buranın belli semtlerinde gösteriler düzenlemiştir. 3-5 Eylül tarihleri arasında da Ankara'daki bir sinema salonunda, halkın karşısına çıkmıştır.²³⁸Romanya'dan gelen revülere örnek Türk Basınında kendisine 1975'te yer bulmuştur. Tanase revüsü gösteri amacıyla İstanbul'a gelerek Şan Tiyatrosu'nda sahne almıştır.²³⁹

Türkiye ve Romanya arasında konserlerle ilgili gelişme 1974'te yaşanmıştır. *Akşam* gazetesi 8 Şubat 1974 tarihli haberinde İnci Çayırılı'nın Romanya'da konser vereceğini söylemiştir. Çayırılı, kanun sanatçısı Sadettin Öktenay'la birlikte Dışişleri Bakanlığı'na imzalanan kültür anlaşması gereğince Romanya'nın yedi kentinde konser verecektir.²⁴⁰ Aynı gazetenin 27 Mart 1974'teki haberinde düzenlenen konserle ilgili Çayırılı'nın görüşlerine yer vermiştir. Çayırılı, 14 gün boyunca konser verdiği kentlerden olan Bükreş'te yoğun ilgi gördüğünü ve söylediği şarkıların banda kaydedilip Bükreş Radyosu aracılığıyla yayınladığını dile getirmiştir. Hatta, Köstence'de de benzeri bir ilgiyle karşılanarak, burada yaşayan Türklerden de ilgi ve sevgi gördüğünü eklemiştir. Konserlerin halkta uyandırdığı yoğun intiba üzerine İnci Çayırılı yeniden Romanya'ya davet edilmiştir.²⁴¹Çayırılı'dan sonra Romanya'da konser veren diğer sanatçı Ayla Erduran'dır. Ayla Erduran 1977 yılında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'yla, Doğu Avrupa turnesine çıkmıştır. Turne kapsamında konser verdiği yerlerden biri Romanya'nın başkenti Bükreş olmuştur. Bükreş'te verdiği konserde Erduran, Bahm'ın bir keman konçertosuna ses vermiştir.²⁴²

Türk sanatçıları tarafından Romanya'da verilen konserlerin yanında Romen sanatçıların Türkiye'de verilen konserler de Türk Basınına ele alınmıştır. Bunun en belirgin kanıtı, *Yeni Ulus*'ta Romanya'dan gelecek iki virtüözün İstanbul Devlet Operası'nda vereceği resitale dair aktarılan bilgidir. 4-11 Kasım tarihlerinde biri keman, diğeri piyano icrasında virtüözlük

²³⁶ "Bükreş Sosyetesı oradaydı", *Tercüman*, 29 Ocak 1970.

²³⁷ "Çavuşesku'nun Halk Dansları Öğretmeni Kızkardeşi Ankara'da", *Yeni Ulus*, 6 Eylül 1975.

²³⁸ "Romanya'nın ünlü Calusul Halk dansları topluluğu gösterilerine devam ediyor", *Vatan*, 8 Eylül 1975.

²³⁹ "Romen Tanase revüsü İstanbul'da", *Cumhuriyet*, 17 Kasım 1974.

²⁴⁰ "İnci Çayırılı konserler vermek üzere Romanya'ya gidiyor", *Akşam*, 8 Şubat 1974.

²⁴¹ "Romanya'da konserler veren İnci Çayırılı İstanbul'a döndü", *Akşam*, 27 Mart 1974.

²⁴² "Ayla Erduran Bükreş'te büyük başarı kazandı", *Akşam*, 13 Kasım 1977.

seviyesine erişmiş iki sanatçının resitali hakkında *Yeni Ulus* gazetesinde yayımlanan habere göre Keman Virtüözü İon Volcu 4 Kasım 1978'de İstanbul Devlet Operası'nda konser verecektir. Aynı yerde ise 11 Kasım 1978'de konser verecek ikinci isim Piyano virtüözü Badura-Skoda olacaktır.²⁴³ Ayrıca Romanya Radyo ve Televizyon Çocuk Korosu'nun Aya İrini'de vereceği konsere dair bilgi Türk Basınında yerini almıştır.²⁴⁴

Konserlerle ilgili Türk Basınının kapsamına giren bir başka husus, Romanya'da verilen bir konserle ilgili yapılan yorum olmuştur. Prof. Dr. Perihan Çambel, Çello Sanatçısı Radu Aldulescu'nun Ankara'da verdiği resital hakkında, izlenimlerini aktardığı bir yazı kaleme almıştır. Çambel, diğer sanatçıların fikirlerinden başlayarak, Radulescu'nun hayatına, sanat yaşamında gösterdiği gelişmeye, Türkiye'de ne zaman tanındığına dair bilgiler verdikten sonra, Ankara'da verdiği resital üzerine getirdiği yorumları kağıda dökmüştür.²⁴⁵

Müzikten başka sendikal faaliyetler, Türkiye-Romanya ilişkilerinin kültür ve sanat kısmını meydana getiren bir diğer unsurdur. Sendikal faaliyetler işçi sendikaları ve edebiyat alanına yönelik çalışmalar olmak üzere iki şekilde varlık göstermiştir. İlki işçi sendikalarıyla ilgilidir. Romanya İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Mihail Adeai, 8 Nisan 1974'te Çalışma Bakanı Önder Sav'la görüşmüştür.²⁴⁶ Sendikalarla ilgili ikinci faaliyetlere edebiyat alanında rastlanmaktadır. Bu gelişmeler Türkiye-Romanya ilişkilerinde kendisini üç şekilde göstermiştir. Romanya Yazarlar Birliği'nin daveti üzerine Yusuf Kenan Karacanlar, 31 Aralık 1974'te Romanya'ya gitmiştir. Karacanlar Romanya'da bulunduğu 45 günlük süre boyunca Türk Edebiyatı hakkında bilgi vermiştir. Ancak Romen yazar Zaharia Stancu'nun ani ölümü sebebiyle 31 Mart 1975'te ziyaretini sonlandırarak Türkiye'ye geri dönmüştür.²⁴⁷ Sendikal faaliyetlerin edebiyat alanına ait bölümünde yaşanan bir diğer gelişme, Türkiye Yazarlar Birliği ve Romanya Yazarlar Birliği arasında imzalanan anlaşmadır. Perapalas Salonu'nda, Türkiye Yazarlar Birliği'nin İkinci Başkanı Şükran Kurdakul ile Romanya Yazarlar Birliği adına Larentlu Fulga'nın onayıyla yürürlüğe giren anlaşmanın amacı iki ülkenin kültürünü ve edebiyatını karşılıklı olarak tanıtmaktır. Bu tanıtım iki ülkenin yazarları tarafından verilen eserlerin Türkçe ve Romence'ye aktarılması, ziyaretlerin arttırılması, bir konu dahilinde meydana getirilecek açık oturum ve konferansların düzenlenmesi esasına dayanacaktır.²⁴⁸

²⁴³ "Romanyalı iki virtüöz İstanbul'da konser verecek" *Yeni ulus*, 2 Kasım 1974.

²⁴⁴ "Romanya Radyo Televizyon Çocuk Korosu Aya İrini'de", *Milliyet*, 15 Temmuz 1976.

²⁴⁵ "Romanyalı Çelist Radu Aldulescu Resitali", *Vatan*, 19 Mayıs 1974.

²⁴⁶ "Romanyalı Sendikacılar geldi", *Tercüman*, 6 Nisan 1974.

²⁴⁷ "Öykücü Y. Kenan Karacanlar Romanya gezisinden döndü", *Vatan*, 7 Mart 1975.

²⁴⁸ "TYS ile Romanya Yazarlar Birliği arasında bir kültür anlaşması imzalandı", *Cumhuriyet*, 26 Haziran 1978.

Nitekim Romence'ye aktarım kısmına örnek teşkil edecek gelişme 1978'de yaşanmıştır. Kültür Bakanı Ahmet Taner Kışlalı, gerçekleştirdiği resmi ziyaretin dönüşünde Türkiye ve Romanya arasında, eserlerin karşılıklı olarak tercüme edileceğini belirttikten sonra yakın bir zamanda Bülent Ecevit'in yazdığı şiir kitabının Romence'ye çevrileceğini söylemiştir.²⁴⁹ Edebiyat alanına ait sendikal anlamda görülen üçüncü gelişme, Türkiye Yazarlar Birliği'nin, 1979'da Balkan Ülkeleri Yazar Örgütleri Toplantısı'na Romanya'nın katılacak olmasıdır.²⁵⁰ 23 Mayıs 1979'da başlayan sempozyumda ilk konuşmayı Romen yazar Mircea Zicu yapmıştır. Zicu Türkiye ile Romanya arasında edebi ilişkileri konu aldığı sunumunda, Romanya'nın Türk Edebiyatı'nı tanıyabilmek adına çaba harcadığını ve bu nedenle kütüphane dahi kurduğunu söylemiştir. Hatta Romen halkının Türk Edebiyatı'nın çağdaş kısmına dair bir tanıma arzusu beslediklerini de eklemiştir.²⁵¹

Türk Basınında, edebiyat alanıyla ilgili sendikal anlamda kurulan ilişkilerden farklı olarak belirgin bir kültür alışverişinin varlığı mevcuttur. Vioreca Dinescu, Türk Edebiyatı'nın Romanya'daki izlerini konu alırken,²⁵² 1977'de Kemal Özer, Romen şair Söllner'i anlatan bir yazı kaleme almıştır.²⁵³ Bunun yanında 1978'de, Bükreş'in Minerya Yayınevi, *Yıldırım Padişahı* adıyla bir Türk masalları antolojisi yayımlamıştır. Antoloji 26 masal ve Eflatun Cem Güney, Tahsin Yücel, Aziz Nesin ve Tarık Dursun K tarafından kaleme alınmış beş öyküyü içermektedir. Bu vasıfları taşıyan eserin derleyicisi, Romanya'nın Doğu Dilleri bölümünde görev yapan uzman Viorica Dinescu'dur. Dinescu eserin önsöz kısmında Türk folklorunun zengin içeriğinden bahsederek, Romen Halk Edebiyatı ile sahip oluğu yakınlığı vurgulamıştır. Ayrıca araştırmacılara kolaylık sağlama gayesiyle Pertev Naili Boratav ve Tahir Alangu'yu kaynak göstermiştir.²⁵⁴

Çeviri faaliyetlerine gelindiğinde, Türkçe'den Romence'ye ve Romence'den Türkçe'ye yapılan eser tercümelerinin varlığı gözlenmektedir. Türkçe'den Romence'ye aktarılan eserlerle ilgili olarak Türk Basınında görülen ilk hareketlilik, Romanya'ya giden Yusuf Kemal Karacanlar'ın 1974 yılında yayımlanan *Yaymyamlar* adlı eserinin, Romen Türkolog Viorica Dinescu tarafından Romence'ye aktarılacağıdır.²⁵⁵ Türk Basını, 1978'de Türkçe'den Romence'ye çevrilen eserlerin, Bülent Ecevit'in şiirleri, Nazım Hikmet, Aziz Nesin, Yaşar

²⁴⁹ "Ecevit'in şiir kitabı Romence yayınlanacak", *Yeni Asır*, 20 Mart 1978.

²⁵⁰ "Balkan Ülkeleri Yazar Örgütleri Toplantısı İstanbul'da yapılıyor", *Milliyet*, 19 Mayıs 1979.

²⁵¹ "1979 Balkan Yazar Örgütleri Toplantısı Dün de Sürdü", *Milliyet*, 24 Mayıs 1979.

²⁵² "Romanya'da Türk Edebiyatı", *Akşam*, 16 Mayıs 1968.

²⁵³ "Genç Romen ozanı Söllner; Şiirin özelliği cesaret olmalı", *Cumhuriyet*, 5 Ocak 1977.

²⁵⁴ "Türk masalları Romanya'da yayınlandı", *Yeni Ulus*, 21 Aralık 1978.

²⁵⁵ "Öykücü Y. Kenan Karacanlar Romanya gezisinden döndü", *Vatan*, 7 Mart 1975.

Kemal ve Sabahattin Ali'nin kaleme aldığı eserlerden oluştuğunu ve Romence'den Türkçe'ye tercüme edilenlerin de Eugen Barbu, Veronica Parumbacu ve D. Carbea'nın eserleri olduğu belirtilmiştir. Eserler, yazarlarının Türkiye'ye düzenlemiş oldukları gezilerden edindikleri izlenimleri konu almaktadır.²⁵⁶

Türkiye ve Romanya arasında edebiyatın yanında tarih alanına dair var olan bağın da güçlendirilmesine hizmet eden kişi yine Romanya'dan çıkmıştır. Romen asıllı Türkolog Valeriu Veliman, 1973'ten itibaren her yıl Türkiye'ye, Türk kültür Tarihi'ni incelemek amacıyla, bir ay süreliğine kütüphane ve arşivlerde araştırma yapmak için gelmiştir. Yaşar Kemal'in *Sarı Sıcak Hikayeleri*'ni *Arşita Nuvele* ismiyle Romence'ye tercüme etmiştir. Valeriu Veliman'ın tarih alanına yönelik çalışmaları ise İstanbul Millet Kütüphanesi'nde bulunan *Vakâ-yı Eflâk* isimli el yazmasını Romence'ye çevirmesi ve pek çok dergide yayımlanan XVII ve XIX. Yüzyılda Türkiye-Romanya ilişkilerini konu alan makaleleridir.²⁵⁷ Nitekim Valeriu Veliman'dan sonra tarih alanında Türkçe eserlerin Romence'ye aktarılması prensibi, Ali Mustafa Mehmet tarafından kaleme alınan *Osmanlı Tarihi* ve Mehmet Ali Ekrem'e ait *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu* adlı eserlerle devam etmiştir.²⁵⁸

Türkiye-Romanya ilişkilerinin kültür ve sanat kısmında hareketlilik gösteren diğer bir alan kütüphaneciliktir. Romanya 1975 yılında Milli Kütüphane'ye farklı türde eserler bağışlamıştır. Romen Halk Sanatı ve Romen Edebiyatı gibi iki türün çoğunluğu meydana getirdiği eserler törenle sergilenmiştir. Ayrıca İsmet Parmaksızoglu Romanya'nın kültür tarihinden yola çıkarak Türkiye'yle bu alana ait ilişkilere değinirken; Romanya'nın Büyükelçisi George Marin Türkiye ve Romanya ilişkilerinden bahsederek kültürel yakınlığın altını çizmiştir.²⁵⁹

Türkiye ve Romanya arasında, tarihsel bağlamda yer teşkil eden bir diğer unsur ise Eflak ve Boğdan'dır. Türk Basını ayrıca Dimitri Kantemir'in yanında, Eflak ve Boğdan konusu üzerine kaleme alınan yazılara yer vermiştir. Türkiye-Romanya ilişkilerinin tarih kısmında, Türk Basını tarafından ele alınan bir konu olmuştur. Bunun örneği Eflak ve Boğdan hakkında *Tercüman* gazetesinde 1 Haziran 1967 tarihinde yayımlanan ektir.²⁶⁰ Aynı gazetenin 14 Haziran 1968 tarihli sayısında kaleme aldığı yazısıyla Reşat Ekrem Koçu, Bender'deki Eflak ve Boğdan'lı kitlelerden ve Özlü'de sayısı 500'ü bulan Eflak'lı ve Boğdan'lı evlerinden söz

²⁵⁶ "Türk masalları Romanya'da yayınlandı", *Yeni Ulus*, 21 Aralık 1978.

²⁵⁷ "Romen Türkolog: Edebiyatımız Romanya'da büyük ilgi görüyor", *Akşam*, 8 Ocak 1979.

²⁵⁸ "Türk masalları Romanya'da yayınladı", *Yeni Ulus*, 21 Aralık 1978.

²⁵⁹ "Romen hükümeti milli kütüphaneye çeşitli kitaplar armağan etti", *Yeni Ulus*, 22 Ocak 1975.

²⁶⁰ "Eflâk voyvodalığı", *Tercüman*, 1 Haziran 1967.

etmiştir.²⁶¹ Türk Basını Eflak ve Boğdan'dan başka Dimitri Kantemir'le ilgili kaleme alınan metinlere yer vermiştir. Bu metinlerin ilki tarihi açıdan arz ettiği önemin anlatılması olmuştur. 1673-1723 yılları arasında yaşamış olan Kantemir, Boğdan Voyvodası olması sebebiyle Romen ve Türk tarihinde önemli yere sahiptir. Ancak Kantemir'i Türk tarihi için önemli yapan iki sebep daha vardır. Bu sebepler onun tarih ve müzik alanına yaptığı katkılardan ileri gelmektedir. Tarih alanında Osmanlı Tarihi'yle ilgili çalışmalar yapmıştır. Müziğe gelince Türk Sanat Müziği'ne yeni bir nota sistemi getirmiş ve bu yeni sistemle besteler yapmıştır.²⁶² Dimitri Kantemir'le ilgili Türk Basınına yansıyan bir başka gelişme, Türk Tarih Kurumu'nun anısına düzenlediği etkinliktir. Etkinlikte Türk Tarih Kurumu Başkanı Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Unesco Türk Milli Komisyonu Başkanı Prof. Bedrettin Tuncel, Romanya'nın Ankara Büyükelçisi Dr. George Marin ve Prof. Adnan Erzi konuşma yapmıştır. Konuşmalardan sonra Dr. George Marin katılımcılara teşekkür ettikten sonra onlara anı madalyası takdim etmiştir. Etkinliğin son kısmında, Ankara Radyosu ve Türk Sanat Müziği dalında faaliyet gösteren isimlerden Selami Bertuğ'un ney; İhsan Özçen'in kemençe; Yılmaz Pakalınlar'ın Tambur icrasına dayanan dinletileriyle Kantemir'in musiki dalında verdiği eserleri sese dökmüştür.²⁶³ Dimitri Kantemir'in Türk Basınında uyandırdığı üçüncü yankı, hayatıyla ilgili Prof. Bedrettin Tuncel²⁶⁴ başta olmak üzere, Vildan Savaşır'ın çevirisiyle Mihai Berza²⁶⁵, İsmail Hakkı Süreksan²⁶⁶ ve Prof. Seha L. Meray²⁶⁷ tarafından kaleme alınan makalelerdir. Ayrıca 1975 yılında *Yeni Ulus* gazetesinde dizi halinde yazıya aktarılan Dimitri Kantemir'e Türk Basınında bir kez daha 1986'da rastlanmıştır. *Tercüman* gazetesinin kültür ve sanat haberleri için ayrılan bölümünde Kantemir'le ilgili kısa bir yazı yayımlanmıştır.²⁶⁸

Türkiye ve Romanya arasındaki sosyal ve kültürel ilişkilerin kültür ve sanat kısmına örnek teşkil eden bir diğer tür fıkradır. Fıkra kategorisi Türk Basınına iki türlü yansımıştır. İlk örnek Rauf Tamer'in kaleme aldığı Çavuşesku'nun radyo dinleyip dinlemediğini konu alan fıkradır. İstanbul Radyosu'nu dinlediği sırada 5 senedir radyo dinlemediğini söylemiştir. Karşı taraf da bir daha hiç radyo dinlememeniz için size TRT'yi dinletiyoruz demiştir.²⁶⁹ Fıkranın amacı Çavuşesku üzerinden TRT'yi eleştirmektir. Çavuşesku üzerinden yapılan TRT eleştirisi,

²⁶¹ "Kili, Akkirman, Bender, Özü", *Tercüman*, 14 Haziran 1968.

²⁶² "Dimitrie Cantemir ve Türkler", *Yeni Ulus*, 19 Mayıs 1975.

²⁶³ "Evrensel bilim adamı Cantemir'i anıyoruz", *Yeni Ulus*, 16 Mayıs 1975.

²⁶⁴ "Dimitri Cantemir ve Türkler", *Yeni Ulus*, 19 Mayıs 1975.

²⁶⁵ "Kantemir'e saygı", *Yeni Ulus*, 26 Mayıs 1975.

²⁶⁶ "Kantemiroğlu ve Türk Musikisi", *Yeni Ulus*, 30 Mayıs 1975.

²⁶⁷ "Ne sizindir ne bizim", *Yeni Ulus*, 3 Haziran 1975.

²⁶⁸ "İstanbul Festivali ve Batı Müziği", *Tercüman*, 9 Ağustos 1988.

²⁶⁹ "Battı balık...", *Tercüman*, 30 Mart 1969.

Romanya'nın kültürel açıdan farklı bir yansımasını teşkil etmesi bakımından önem arz etmektedir.

Romanya'ya mensup şahsiyetleri anlatan yazılar iki grupta toplanabilir. Birincisi Romanya'ya mensup şahsiyetlerin anlatıldığı yazılardır. İkincisi ise yaşadığı olaylar sonucu yolu Romanya topraklarına düşen kişilerle alakalıdır. İlk gruba ait örneği Mustafa Tarhalı *Tercüman*'da vermiştir. Tarhalı 5 Ağustos 1979 tarihli yazısında Romanya'ya ırk anlamında mensup bulunan diplomat Michel Valsan'ın ruhsal boşluğunu doldurmak amacıyla, önce Hristiyan, sonra Rene'nin tanıştırdığı bir hoca sayesinde Müslüman olmasını konu almıştır.²⁷⁰ İkinci gruba ait örneği veren ise *Hürriyet*'ten Cüneyt Arcayürek'tir. Arcayürek Safvet Lütfi'nin Macaristan'dan Romanya'ya kaçışını anlatmıştır.²⁷¹

Türkiye-Romanya ilişkilerinde resim alanına yönelik faaliyetlere örnek sergiler vasıtasıyla verilmiştir. 1975 yılının sonlarına doğru, Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde Romanya Çağdaş Resim Sanatları Sergisi açılmıştır. Serginin hayata geçirilmesi Romanya'nın Ankara'daki Büyükelçiliği, Dışişleri Bakanlığı Kültür İşleri Genel Müdürlüğü ve Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün girişimleriyle mümkün olmuştur. Açılış için düzenlenen törende Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Cahit Pınay ve Romanya'nın Ankara Büyükelçisi Dr. George Martin konuşmalarıyla yer almıştır. Öncelikle Pınay Romanya'nın resim sanatında gösterdiği başarıdan söz ederek iki ülkenin bu alanda yaptığı işbirliğine atıfta bulunmuştur. Ankara Büyükelçisi Dr. George Martin'se konuşmasında Türkiye ve Romanya arasında imzalanan Kültür Anlaşması'na atıf yapmıştır. Martin konuşmasının ilerleyen bölümlerinde sergiyle ilgili ayrıntıya inerek hangi resimlerin sergilendiğine dikkat çekerek sergilenen resimlerin, 10 Romen ressam tarafından yapıldığını söylemiştir. Üstüne üslup bakımında aralarında ayrılık bulunsa dahi, Çağdaş Romen Sanatı etrafında bir araya geldiklerini eklemiştir.²⁷²

Sergilerle ilgili diğer bir örneğe *Cumhuriyet* ve *Vatan* gazetesinde rastlanmaktadır. Her iki gazete Fındıklı Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde, Romanya'nın çağdaş resimle ilgili eserlerinin yer alacağı serginin 17 Mart 1976'da 12 sanatçının 52 adet yapıtla açılacağına dair bilgiyi okuyucuya sunmuştur.²⁷³ Sergilerle ilgili Türk Basınında yer alan üçüncü örneği Nurullah Berk'in Romanya'da açtığı sergi teşkil etmektedir. Berk, Romanya Kültür Bakanlığı

²⁷⁰ "Mustafa (Michel Valsan)", *Tercüman*, 5 Ağustos 1979.

²⁷¹ "Bükreş treni ve içindeki yalnız adam!", *Hürriyet*, 30 Mayıs 1970.

²⁷² "Romanya Çağdaş Resim Sergisi devam ediyor", *Yeni Ulus*, 1 Ocak 1976.

²⁷³ "Romanya Çağdaş resmi konulu sergi açıldı", *Cumhuriyet*, 19 Mart 1976; "Romanya çağdaş resim sergisi 17 martta açılıyor", *Vatan*, 14 Mart 1976.

Dış İlişkiler Dairesi'nin daveti üzerine Bükreş'e gitmiş ve 12 Ocak 1978'de Bükreş'te yer alan Yeni Tiyatro'nun sanat galerisinde, 24 resimle sergi açmıştır. Sergilediği resimler ise 1933-1947 yıllarına ait çizimler, sergi açılana kadar yaptığı çizimler ve Paris'teki öğrenciliği sırasında meydana getirdiği çizimler olmak üzere üç gruptan oluşmuştur. Nurullah Berk'in sergisi ziyaret edenler tarafından ilgiyle karşılanmış, hatta Çekoslovakya'nın Kültür Ateşesi, aynı serginin Prag'da da açılmasını önermiştir. Nurullah Berk'in ayrıca, Bükreş Üniversitesi Plastik Sanatlar Enstitüsü'nde İslam yazılarıyla ilgili vermiş olduğu projeksiyonlu konferans çoğunluğunu profesör ve öğrencilerin oluşturduğu kalabalık bir kitle tarafından izlenmiştir.²⁷⁴ Resmin yanında ayrıca fotoğrafçılığında Türk Basınında örnek teşkil ettiği, Mehmet Bayhan'ın 17 Aralık 1979'da düzenlenen fotoğraf yarışmasına sergilenmek üzere dia ve siyah-beyaz özelliğe sahip iki fotoğraf göndermiş olmasıyla anlaşılmaktadır. Bayhan'ın gönderdiği fotoğraflar yarışma kurulunca sergilenmeye değer bulunmuştur.²⁷⁵

Türkiye ile Romanya için 1967-1980 arasında, yoğun olmamakla birlikte, sinema alanında da ilişkilerin varlığı söz konusudur. Bunun birinci kanıtı Turgut N. Demirağ'ın 1969'da Romanya'ya giderek, ücret karşılığında yaptığı filmleri Romanya'da seyirci karşısına çıkarmış olmasıdır. *Bir Dağ Masalı*, *Ağaçlar Ayakta Ölüyor*, *Devlerin İntikamı* ve *Harun Reşid'in Gözdesi* Demirağ'ın Romanya'da gösterime soktuğu filmlerdendir.²⁷⁶ Türk Basınında sinemayla ilgili diğer bir gelişme, Romanya'nın, Balkan ülkeleri arasında düzenlenecek organizasyona katılmak amacıyla beş kişiden oluşan bir sanatçılar delegasyonunu Türkiye'ye göndermesiyle yaşanmıştır. Çünkü bu delegasyon Türkiye ve Romanya'nın sinema konusunda fazla bağ kuramadığını ve bu durumun Romanya'da seyredilen Türk filmlerinin sayıca az olmasından kaynaklandığını öne sürmüştür. Bu nedenle Türkiye'de sinema dalında faaliyet gösteren insanlarla tanışıp ortak filmlerin yapılması ve iki ülkenin birbirlerinin filmlerini satın alarak kendi vatandaşlarına seyrettirmesi önerilmiştir. Amaç, iki ülke halkının birbirini daha fazla tanıyabilmesine olanak sağlamaktır.²⁷⁷

Türkiye ve Romanya arasında kültür ve sanatın yanında varlık gösteren diğer alan spordur. 1967-1980 arası dönemde spor söz konusu olduğunda futbol öne çıkmıştır.

²⁷⁴ "Nurullah berk, çağrılı gittiği Romanya'da resim sergisi açtı", *Yeni Asır*, 12 Şubat 1978.

²⁷⁵ "Mehmet Beyhan'ın iki çalışması Romanya'daki bir sergide yer alıyor", *Cumhuriyet*, 23 Aralık 1979.

²⁷⁶ "Romanya'da satılan Türk filmleri", *Cumhuriyet*, 13 Ağustos 1969.

²⁷⁷ "Romen Dışbakanı'nın eşi, Ben önce sanatçıyım diyor", *Milliyet*, 15 Nisan 1979.

Fenerbahçe’de İonescu’nun²⁷⁸ ve Altayspor’da Teodorescu²⁷⁹ görev almıştır. Daha sonra Kayserispor Romanya’dan George Constantin ve Yenei Aleksandr’ı transfer etmiştir.²⁸⁰

²⁷⁸ “İonescu: Söz Verdiğim İçin Geldim”, *Hürriyet*, 24 Temmuz 1969.

²⁷⁹ “İonescu F.Bahçe’ye faydalı olamaz”, *Milliyet*, 19 Kasım 1969.

²⁸⁰ “İki Ünlü Romen Kayserisporda”, *Akşam*, 11 Temmuz 1969.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASININDA ÇAVUŞESKU ROMANYASI (1980-1989)

2.1.1980-1989 ARASI TÜRKİYE-ROMANYA İLİŞKİLERİ

1980-1989 arası dönemde Türkiye-Romanya ilişkilerinin siyasi ve ekonomik kısmı, ilişkilerin sorunsuz şekilde devam ettiği ve her iki tarafın var olan ilişkileri daha da geliştirme konusunda istekli davrandığı bir zaman dilimi olmuştur. Bunun en belirgin kanıtı 1982 yılına gelindiğinde Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya'ya gidişiyle yürüttüğü diplomasi ve iki ülke arasında imzalanan anlaşmalarla görülecektir.

2.1.1. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya'ya Düzenlediği İlk Ziyaret

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e, Romanya Dışişleri Bakanı Stefan Andrei aracılığıyla, bir mesaj göndermiştir. Çavuşesku mesajında Türkiye-Romanya ilişkilerinin daha fazla geliştirilmesini isteyerek, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'i Romanya'ya davet ediyordu. Evren bunun üzerine, mesajın içeriğini onaylayan cümlelerle karşı tarafa, iki ülke arasındaki ilişkilerin iyiye gitmekle beraber kaydetmiş olduğu gelişmenin de üstüne çıkarılmasından yana olduğunu ilettili.²⁸¹ Evren ortaya koyduğu tavrın ispatını ise ilgili tarihte gerçekleştirdiği ziyaretle eyleme geçirmiştir. Türk Basını, Kenan Evren'in ziyareti sırasında ele alınacak konuları Orta Anadolu Petrol Rafinerisi, Kapılıköy Barajı, Köstence ve Trabzon arasındaki Ro-Ro seferleri, yine Köstence olmak üzere bu kentle Samsun arasında düzenlenecek feribot seferleri ve ticari ilişkiler olarak okuyucuya duyurmuştur²⁸²

Türk Basınında, Romanya'yla yürütülecek diplomasiyle ilgili köşe yazarlarının Romanya ziyareti hakkında öne sürdüğü görüş ve düşünceler Türk Basınında göze çarpan unsurlar arasındadır. *Cumhuriyet*, ve *Tercüman*'da Romanya gezisinin neden yapıldığı, nasıl süreceği ve ne şekilde sonuçlanacağına dair fikirlerin öne sürüldüğü metinler kaleme alınmıştır. *Cumhuriyet*'te Sedat Ergin, Devlet Başkanı Kenan Evren'in Romanya'ya gidecek olmasının iki anlama işaret ettiğini vurgulamıştır. İlk anlam, 12 Eylül dönemi dış politikasının şimdiye kadar sürdürdüğü çizgiden sapmayacağı yönündedir. Bundan dolayı, Balkan ülkeleriyle kurulacak ilişkilerde herhangi bir değişikliğe gidilmeyecektir. Diğer anlam dış politikanın geldiği nokta itibarıyla oluşmuştur. Doğu ile Batı arasındaki çatışmaların gerginlik halini aldığı bir dönemde,

²⁸¹ "Romanya Dışişleri Bakanı Türkiye'ye geldi", *Tercüman*, 14 Nisan 1981.

²⁸² "Evren'in 5 Nisandaki Romanya Gezisine 3 Bakan da Katılıyor", *Cumhuriyet*, 2 Nisan 1982.

Romanya'yla olan ilişkileri ihmal etmeyerek, iki ülke arasındaki ilişkileri bu olumsuz havanın dışında tutma çabasıdır. Ergin dikkat çektiği iki anlamdan başka, Romanya açısından değerlendirme yapmış ve bu ülkenin bir “dengeleme” siyaseti yürüttüğünü söylemiştir. Romanya bir Varşova Paktı üyesi olarak, Sovyet Rusya'nın askeri birliklerini toprağında barındırmayan bir ülkedir. Buna binaen Romanya dış politikasını Sovyet Rusya'nın karşı çıktığı bir çizgiyle yönetmektedir. NATO üyesi ülkelerle ve Çin Halk Cumhuriyeti'yle ilişki kurmaktadır. Bu durum bir denge siyasetinin varlığını işaret ettiğinden, Ergin bu siyaset tarzını “dengeleme” adıyla nitelemeyi tercih etmiştir. Buradan hareketle Romanya'nın Türkiye'yle kurduğu ilişkilerin “dengeleme” siyasetinin bir parçası olduğunu belirtmiştir.²⁸³ Sedat Ergin'in yazısından başka Prof. Dr. Nazif Kuyucuklu Türk-Romen ilişkilerinin tarihiyle başlayıp, ekonomik yönden iki ülke arasında atılmış olan adımları anlattığı yazısı da örnek olarak verilebilir.²⁸⁴

Türkiye'den Romanya'ya düzenlenecek gezi hakkında oluşan beklentileri konu alan bir başka örnek yazı *Milliyet* gazetesinde yer almaktadır. *Milliyet* gazetesinden Sami Kohen, ziyaretin her aşamasını köşesine aktarmıştır. Kohen, 4 Nisan 1982 tarihinde yayımlanan yazısında Romanya gezisine dair oluşan beklentilerden söz etmiştir. Ancak sözünü ettiği kendi görüş ve düşüncelerine dayanan tespitlerine göre oluşturduğu beklentileri değil, Romanya'nın ne beklediğidir. Kohen'e göre Romanya, iki ülke arasındaki ilişkilerin seyri ve uluslararası arenada cereyan eden sorunlar için Türkiye'den gayret ve yardım beklemektedir. Romanya ilk olarak, iki ülke arasında, ekonomi başta olmak üzere pek çok alanda iş birliği yapıldığını, ancak bunların yeterli olmadığını vurgulamıştır. Çünkü Türkiye ve Romanya ülke olarak büyük bir potansiyel güce sahiptir. Bu yüzden ticari ilişkilere daha fazla ağırlık vererek, bu alandaki faaliyetleri birkaç yılda iki misli bir rakama ulaştırılabilir ve ekonomik ilişkiler bazında daha fazla iş birliği yapılabilir. Bu beklentiden hareketle, Romenlerin ekonomiye öncelik verdiğini söylemek mümkündür. İkili ilişkilerin dışında konu alınan bir diğer beklenti uluslararası alana ait sorunlarda toplanmaktadır. Romanya, dünya siyasetinde artan sorunların karşılıklı çatışmalar şeklinde kendini göstermiş olmasından duyduğu kaygıyla, dış politika ilkelerini yeniden söze dökmüştür. Silahsızlanma ve Avrupa Güvenlik Konferansı'nın yeniden toplanmasını istemiştir. Bu konuda Türkiye'den beklenenin ne olduğu sorusunun yanıtı ise Kohen'in Çavuşesku'nun ne yapacağına dair vermiş olduğu bilgide saklıdır. Çavuşesku, Türkiye'ye barış ve güvenlik meselesinin sadece büyük devletlerin değil, Türkiye ve Romanya

²⁸³ “Türk dış politikasında Balkan boyutu yine ön plana çıkıyor”, *Cumhuriyet*, 3 Nisan 1982.

²⁸⁴ “Türk-Romen ilişkileri”, *Cumhuriyet*, 4 Nisan 1982.

gibi devletlerin de göstereceği çabalar sayesinde hayata geçirilebileceğini söyleyerek, bu konuda Türkiye'nin kendisine destek olmasını isteyecektir. Bunun yanında Balkan coğrafyasının barış ve güvenliği hususundaki taleplerini bir kez daha tekrarladıktan sonra, Türkiye'nin Yunanistan'la yaşadığı sorunları, Evren'den dinleyecektir.²⁸⁵

Sami Kohen, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya'ya gideceği gün yayımlanan yazısında ise, Evren dönemindeki Türk Dış Politikası üzerinden değerlendirme yaparak, Romanya gezisinin “Balkanlara açılma” politikasının bir ürünü olduğunu belirtmiştir. Bulgaristan gezisini örnek gösteren Kohen'e göre, bu dönemde Balkanlar için uygulanan politika Atatürk dönemindeki Balkan politikası gibidir.²⁸⁶

Devlet Başkanı Kenan Evren'in Romanya gezisi için Kohen'in yaptığı yorumun benzeri bir başka yorum, *Tercüman* gazetesi yazarlarından Prof. Dr. Fahir Armaoğlu'nun kaleminden gelmiştir. Armaoğlu yazısında, Türkiye-Romanya ilişkilerini tarihsel bağlamda ele aldığı yazısında, ziyaretin bir süreden beri göze çarpan “açılma” siyasetinin ürünü olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle Romanya ziyareti Türkiye-Romanya ilişkileri için “yeni bir takviye” özelliği taşımaktadır. Bu özellik aynı zamanda, Ortadoğu'dan sonra Balkan politikası için iş birliği alanına işaret etmektedir. Evren'in önce Bulgaristan'a gitmesi ve Romanya'dan sonra Yugoslavya'ya gidecek olması Balkan politikasına yeni bir nitelik kazandırmakla beraber işlerlik kazandıracaktır. Bu yanı sıra Evren dönemindeki politika Atatürk dönemindeki Balkan politikasıyla aynı çizgide yürüyecektir. Atatürk, Avrupa'da savaş ihtimali ikinci kez patlak verince hem İngiltere'yle ilişkilerini geliştirmiş, hem de Ortadoğu ülkeleriyle Sadabad Paktı'nı imzalamıştır. Aynı şekilde Balkanlar için de bir pakt oluşturma ihtiyacı hissetmiştir. Bu süreçte Romanya Türkiye'nin politikasına destek vererek barıştan yana tavır takınmıştır. Bu da Türkiye açısından Romanya'yı önemli bir nokta hüviyetine sokmuştur. Sonraki süreçte de değişen bir şey olmamakla birlikte Romanya'nın farklı bir siyasi sisteme geçmiş olması, Türkiye'yle ilişkilerini etkilememiştir. Üstelik iki ülke arasında ilişkileri zedeleyecek problem veya problemler yaşanmamıştır. Nitekim 1967'de Çavuşesku'nun iktidara gelmesiyle Türkiye ve Romanya arasındaki ilişkiler yeniden aktif hale gelmiştir. Çavuşesku'da tıpkı Atatürk'ün yapmak istediği gibi Balkan coğrafyasını barışın hakim olduğu bir coğrafya haline getirmeyi hedeflemektedir. Bu durum Türkiye ve Romanya'yı sadece siyasette değil, ekonomide de iş

²⁸⁵ “Romenler görüşmelerden önemli sonuçlar bekliyor”, *Milliyet*, 4 Nisan 1982.

²⁸⁶ “Romanya Evren'i Bekliyor”, *Milliyet*, 5 Nisan 1982.

birliği yapmaya itmektedir. Türkiye ve Romanya ilişkileri karşılıklı ziyaretler devam ettikçe daha da fazla gelişecektir.²⁸⁷

Cumhurbaşkanı Kenan Evren 5 Nisan 1982’de Romanya’ya gitmiştir.²⁸⁸ İlk olarak Çavuşesku’yla birlikte, kendisi için tahsis edilen Villa Floresca’ya gitmiştir. Burada mevkidaşıyla iki saat süren bir sohbet gerçekleştirmiştir.²⁸⁹ Öğleden sonra heyetler bazında toplantılar başlamış ve her iki lider temsil ettikleri ülkenin heyetlerine başkanlık yapmışlardır. Heyetler bazında süren toplantıda öncelikle Türkiye ve Romanya arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Sıra ekonomik ilişkilere gelince iki ülke arasındaki ticaretin denge unsurunun daha fazla öne çıktığı bir seviyede yürütülmesi gerektiği dile getirilmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 310 milyon dolar tutarında olmakla birlikte, bunun 250 milyon dolarlık kısmını Romanya’nın ihracat gelirleri oluşturmaktadır. Romen heyetine göre bu denge unsuru Romanya’nın Türkiye’den daha fazla mal ithal etmesi ve iki ülkenin Ticaret bakanları arasında daha fazla iş birliği yapılması gibi çözümlerle sağlanabilir. Türk Heyeti bu çözüme sıcak bakmış ve aynı iş birliğinin petrol ve madencilikte de geçerli olmasını istemiştir. Bunun üzerine Çavuşesku, tarım alanını da işin içine katarak, ilgili bakanların en kısa sürede bir araya gelmesini fikir olarak öne sürmüş ve öne sürdüğü fikir Evren tarafından kabul edilmiştir. Ardından heyetler sözü ulaşımaya getirerek imzalanacak Ro-Ro anlaşmasının önemini vurgulamışlardır. Sonra ekonomik ilişkilerin daha geniş alanlara yayılabileceği de eklenmiştir. Liderler, heyetlerin beraberce katıldıkları toplantının üzerine ek olarak iki toplantı daha düzenlenmiştir. Bu toplantıların ilki, her iki ülkenin Sanayi ve Ticaret Bakanları arasında yapılırken; ikincisi, Evren, Çavuşesku ve Andrei’nin toplanmasıyla başlamıştır. İkinci toplantıda Evren Avrupa ve Ortadoğu coğrafyasında yaşananlar, Kıbrıs meselesi ve Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin son durumu hakkında görüşlerini dile getirmiştir.²⁹⁰

İki ülke arasındaki ilişkilerin liderlerce görüş alışverişi içerisinde değerlendirilmesi, akşam yemeğinde de devam etmiştir. Akşam Evren’in onuruna verilen yemekte Türkiye-Romanya ilişkileri, dış politika sorunları, özellikle Türkiye’yi doğrudan ilgilendiren sorunlar başlıca konular olarak dikkat çekmiştir. Evren Türkiye-Romanya ilişkileri hakkında konuşmaya başlayarak özel ve önemli sözleriyle ikili ilişkilerin mahiyetini kaşı tarafa aktarmak istemiştir. Ekonomik ilişkiler içinse yapılacak çok şeyin olduğunu belirtmiştir. Evren sözü Kıbrıs’a getirmiş ve burada yaşayan iki halkın birbiriyle kurduğu temasın önem arz eder hale geldiğini

²⁸⁷ “Türkiye ve Romanya”, *Tercüman*, 4 Nisan 1982.

²⁸⁸ “Çavuşesku Balkan Zirvesi Önerdi”, *Milliyet*, 6 Nisan 1982.

²⁸⁹ “Evren’in uçağının inmesiyle Bükreş’te sağanak yağmur da dindi”, *Milliyet*, 6 Nisan 1982.

²⁹⁰ “Çavuşesku Balkan Zirvesi Önerdi”, *Milliyet*, 6 Nisan 1982.

dile getirerek, her türlü engele karşın, bu durumu Türkiye olarak desteklediklerini ifade etmiştir. Balkanların barış ve iş birliği açısından etkin bir konuma yükseltilmesi gerektiğini savunmuştur. Siyasal sistemleri birbirinden farklı olan ülkelerin iş birliği yapmasının, hem bir örnek teşkil edeceğini, hem de Balkan coğrafyasına yarar sağlayacağını görüş olarak açıklamıştır. Çavuşesku ise Balkan coğrafyasındaki devletlerin barış ve güvenliği sağlayabilmeleri amacıyla bir toplantı yapmaları gerektiğini söylemiştir. Daha sonra Balkanların nükleer silahlardan arındırılmasına değinmiştir. Kıbrıs hakkında da başından beri savunduğu görüşleri bir kez daha tekrarlayarak, Ada'da yaşayan iki halkın menfaatleri doğrultusunda bir çözüm bulunmasını önermiştir. Konuşmasının sonuna geldiğinde Dünya siyasetinde yaşanan ayrımın keskin şekilde hissedilmesi ve bunun yumuşama siyasetiyle sona erdirilmesi için Romanya'nın Türkiye'nin haricinde Birleşmiş Milletler'le dahi çalışma yürüttüğünü bildirmiştir. Konuşmasını Türkiye-Romanya arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesinden memnun olduğunu ve bu ilişkilerin daha ileriye taşınması konusunda bulunduğu temenniye ifade ederek bitirmiştir.²⁹¹

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya ziyaretine ilişkin programın ertesi günkü kısmı, Çavuşesku'nun görüşmeleri ve heyetler arasında yapılan toplantılar sonucunda hazırlanan belgeden oluşmaktadır. Evren, Çavuşesku'yla görüşmeden önce, niteliği bakımından anıt ziyaretleri olarak adlandırabilecek iki ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretlerin ilki Gherogoi Dej'in mezarının yer aldığı Romen Hürriyet Kahramanları Anıtı'na olmuştur. Ziyareti sebebiyle düzenlenen törende Türk ve Romen milli marşlarının eşliğinde saygı duruşunda bulunulan törenden sonra Evren, anıta çelenk bırakmıştır.²⁹² Şehitliğe gidildiği sırada yollar trafiğe kapatıldığı için halk, Evren'i selamlama imkanına sahip olmuştur. Evren ilk olarak bir görevli tarafından Şehitlik hakkında verilen beyanatları dinlemiştir. Ardından Evren liderlerin duygu ve düşüncelerini yazılı olarak ifade edebilmeleri amacıyla buraya konulan defter vasıtasıyla şehit olan askerlere hitap etmiştir. Kenan Evren'in ziyaretleri sürerken heyetler arasında başlayan toplantılara devam edilmiş ve burada ekonomik iş birliği adına yeni ve geliştirici kararlar üzerinde mutabık kalınmıştır. Ekonomik iş birliği adına yeni ve daha geliştirici kararlar üzerinde mutabık kalınmıştır. Bu kararların ilki "İşbirliği programı" adıyla hazırlanan yeni belgedir. Ulaştırma ve Enerji Bakanları tarafından onaylanan belgenin içeriğinde ekonomik iş birliği için gerekli esaslar, önceden imzalanmış anlaşmalar, madencilik, termik santral ve linyit yataklarının işletilmesi yer almaktadır. Bunun yanında ekonomik açıdan

²⁹¹ "Çavuşesku Balkan Zirvesi Önerdi", *Milliyet*, 6 Nisan 1982.

²⁹² "Bükreş'te Türk Şehitliği", *Cumhuriyet*, 7 Nisan 1982.

iki ülke arasındaki iş birliğine yeni bir çalışma alanı eklenmiştir. Bu alan hidroelektrik santralidir. Santral projeleri için seçilen alanlar Ankara ve Denizli civarındadır. Ankara civarında Kapulukaya adını taşıyacak santral 3x18 megavat gücüne sahip olacaktır. Denizli taraflarında Adıgüzel olarak isimlendirilecek santralin gücü 2x30 olarak planlanmıştır. Santraller için gerekli anlaşmalarsa mayıs ayında imzalanacaktır. İthalat ve ihracatla ilgili yapılan düzenlemeye gelince Romanya'nın Türkiye'den mal alma talebi burada belirginlik kazanmıştır. Buna göre Romanya Türkiye'den boraks, asidborik, penta-deka, barit ve manyezit alacaktır. Romanya'nın ithal edeceği ürünlerin belirlenmesinin ardından hidroelektrik santralinin yanında yeni bir çalışma alanı olarak müteahhitlik, Türkiye ve Romanya arasındaki ekonomik iş birliğine dahil edilmiştir. Bunun nedeni Türkiye ve Romanya'nın üçüncü dünya ülkelerine yönelik iş birliğini müteahhitlik alanıyla gerçekleştirmek istemeleridir. Bu amaçla her iki ülkenin heyetleri ilerleyen zamanlarda bir araya gelecektir. Petrol konusunda ise önemli bir değişiklik olmamıştır. Uzmanlar petrolün var olduğu alanları tespit edebilmek amacıyla TPAO'yla çalışma yürütecektir. Türkiye, önceki yıllarda olduğu gibi Romanya'dan 26 adet petrol sondaj kulesi için yedek parça alacaktır. Evren ve Çavuşesku arasındaki konuşmalara gelince, önce Çavuşesku Romanya'nın dış politikasını anlatmış, Kıbrıs sorununun çözümünde görüşmelerin etkin hale getirilmesinin esas olarak alınmasını ve aynı şeyin Türkiye-Yunanistan ilişkileri için de yapılmasını belirtmiştir. Ancak Balkan Coğrafyası için yeni sayılabilecek bir çözüm önerisi getirmiştir. Bu öneri "Balkan zirvesi"dir. Çavuşesku, bunu Evren'e önerdikten sonra eski talebini tekrarlayarak Balkanların nükleer silahlardan arındırılması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Helsinki Konferansı'nın getirdiği barış ortamının bozulmasından ve silahlanmanın yeniden işlev kazanacak hale gelmesinden dolayı duyduğu kaygıyı dillendirmiş ve Türkiye'de aynı kaygıyı taşıdığını ifade eden sözcükler kullanmıştır.²⁹³

Kenan Evren, 7 Nisan'a gelindiği vakit, ziyaret programının geri klan bölümünü tatbik etmek üzere yönünü, Romanya'da turistik ve tarihi açıdan değer taşıyan yerlere çevirmiştir. Bu nedenle Evren ilk olarak sabah saatlerinde Predeal'den Braşov'a gelmiştir.²⁹⁴ Ardından 17. Yüzyılda inşa edilmiş, içerisinde 137 antik Türk halısının yer aldığı ve sıralarında taştan yapılmış ufak kara tahtalar bulunan ilkokulu ziyaret etmiştir. Hatta ilkokulu gezerken kara tahtaları görünce kendisinin de çocukluğunda bu tahtalardan kullandığını söyleyerek gülmüştür. Ancak gezi programına dahil olduğu halde tadilata alındığı için "Kara Kilise"yi ziyaret edememiştir.²⁹⁵ Bu nedenle gezi programına dahil olan fabrikaya gitmek için yola

²⁹³ "Romanya ile her alanda işbirliği geliştirilecek", *Milliyet*, 7 Nisan 1982.

²⁹⁴ "Türk-Romen İşbirliği Protokolü Bugün İmzalanıyor", *Yeni Asır*, 8 Nisan 1982.

²⁹⁵ "Ekonomik işbirliği programı imzalanacak", *Cumhuriyet*, 8 Nisan 1982.

çıkmiştir. Fabrikaya giderken caddeleri dolduran halk tarafından sevgiyle karşılanmıştır. Kendisini sevgiyle karşılayan halkı arabasını ara ara durdurarak selamlamıştır. Sevgi gösterileri eşliğinde “Steagul Rosul-Kızıl Bayrak” ismini taşıyan kamyon fabrikasına gelmiştir. Fabrikaya geldiğinde sevgi gösterilerine fabrika işçileri de dahil olmuştur. Evren işçilerin de aralarına dahil olduğu sevgi gösteren grubun selamlamaları eşliğinde fabrikayı gezmiştir. Kendisine burada üretimin nasıl yapıldığı ve büyük tonajlı kamyonların nasıl çalıştığı gösterilmiştir. Gerek caddelerde, gerekse fabrikada bulunduğu sırada ona karşı gösterilen sevgi seli fabrikadan çıktığı sırada da dinmemiştir. Evren, halkın kendisine karşı gösterdiği oluşturduğu sevgiye, halkı selamlamak suretiyle karşılık vermiştir. Fabrika gezisini tamamladıktan sonra Braşov yaylasını da gezmiştir.²⁹⁶ Daha sonra Braşov’un Halk Konseyi Başkanı’nın Sport Oteli’nde şerefine düzenlediği ziyafete katılmıştır. Braşov için hazırlanan gezi programı tamamlanınca yeniden Bükreş’e dönmüş ve önce Büyükelçi mensuplarıyla görüşmüştür.²⁹⁷ Sonra Bükreş’teki askeri müzeyi ziyaret etmiştir.²⁹⁸

Ziyaretin son günü sabah saatlerinde yapılan törenle de ortak bildiri, “Ekonomik İşbirliği Programı”, “Ro-Ro Anlaşması” ve “Sağlık Protokolü” imzalanmıştır.²⁹⁹ Ortak Bildiri Ankara ve Bükreş’te aynı anda yayımlanmıştır.³⁰⁰ Türkiye-Romanya ilişkileri ve dünya siyasetinde yaşanan sorunlar üzerine yapılan değerlendirmelerden oluşmuştur. İlk kısımda Türkiye-Romanya ilişkileri incelenmiş, iş birliği ve komşuluk ilişkilerinin daha ileri düzeye erişmesi için her alanda ilişkilerin daha sıkı hale getirilmesi gerektiği hususu etrafında birleşilmiştir. Özellikle ekonomik ilişkilerin geldiği son durum iki ülkenin öncelik verdiği bir mesele olarak, ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. “dengeli ve karşılıklı çıkarlara uygun” kuralına riayet edilerek ticari faaliyetlerin yürütülmesi ve faaliyetlerin yeni ürünleri de içine alacak şekilde genişlemesi maksadıyla gereken çalışmaların yapılacağı söylenmiştir. Ekonomik iş birliğine yeni bir kol olarak giren enerjiyle, devam etmekte olan demir-çelik ve petrolde iş birliğiyle ilgili olarak garanti verilmiştir.³⁰¹ Bildirinin ikinci kısmında Evren ve Çavuşesku’nun dünya siyasetinde yaşanan gelişmeler hakkında aynı düşünceye sahip olduğunu belirten cümleler yazıya dökülmüştür. Buradan hareketle Avrupa’nın güvenliği, Helsinki Konferansı’nda alınan kararlardan söz edilmiştir. Yine Balkan coğrafyasının barış ve komşuluk

²⁹⁶ “Türk-Romen İşbirliği Protokolü Bugün İmzalanıyor”, *Yeni Asır*, 8 Nisan 1982.

²⁹⁷ “Ekonomik işbirliği Programı İmzalanacak”, *Cumhuriyet*, 8 Nisan 1982.

²⁹⁸ “Romanya ile Daha Çok Alış-Veriş Yapacağız”, *Yeni Asır*, 9 Nisan 1982.

²⁹⁹ “Romenlerle 4 alanda anlaşma oldu”, *Milliyet*, 9 Nisan 1982.

³⁰⁰ “Romanya’ya İhracatımız Üç Kat Artıyor”, *Hürriyet*, 9 Nisan 1982.

³⁰¹ “Romenlerle 4 Alanda Anlaşma Oldu”, *Milliyet*, 9 Nisan 1982.

ilişkileri bakımından iyi durumda olması için iş birliğinin daha da geliştirilmesi istenmiştir.³⁰² Ayrıca tüm bu hususlar kaleme alındıktan sonra Kenan Evren, Nikolay Çavuşesku'yu Türkiye'ye davet etmiştir.³⁰³

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ziyareti sırasında imzalanan anlaşmaların içeriği oldukça geniştir. Bunun ilk örneği heyetler arası görüşmelerin toplamını yansıtan “Ekonomik İşbirliği Programı” oluşturmaktadır. Enerji Bakanı Fahir İlkel tarafından imzalanan, ekonomik iş birliğinin daha kapsamlı şekilde düzenlemeye tabi tutulduğu belgede, göze çarpan ilk bilgi, 1985 yılında ticaret hacminin 700 milyon dolara yükseltilmek istendiğini açıklayan cümledir. Madencilik, petrol ve doğalgaz arama, demir-çelik tesislerinin geliştirilmesi yinelenen hususlar arasında yer alırken, enerji, tarım, ulaşım, haberleşme, bilim ve kültür, iş birliği programına dahil edilen yeni alanlar içerisine dahil edilmiştir. Bu bağlamda ilk kez Türkiye ve Romanya arasında nükleer enerjide iş birliği yapılması karara bağlanmıştır. Ancak ekonomik iş birliğine getirilen yeniliklerin yanında, uluslararası alana hitap eden bir eylem olarak müteahhitlik dikkat çekici özellik arz eden yapıdadır. Üçüncü Dünya Ülkeleri'yle ekonomik iş birliğini geliştirme planıyla işlerlik kazandırılmaya çalışılan müteahhitlik müessesesi, Ortadoğu ülkeleriyle başlayıp, buradan diğer ülkelere ulaşmayı sağlayabilme gayesini yerini getirme misyonunu taşımaktadır. Bu yönüyle, gerek Türkiye, gerekse Romanya açısından hedef bazında en yüksek seviyeyi işaret eden bir işbirliği organizasyonudur. İkinci anlaşma “Ro-Ro Anlaşması”dır. Ulaştırma Bakanı Prof. Mustafa Aysan'ın imzaladığı anlaşma Köstence'yi merkez alarak Samsun ile feribot, Trabzon ile Ro-Ro seferlerini düzenleyen kararlardan oluşmaktadır. Bu kararlara göre feribot seferlerinin başlaması 2-3 yıl; Ro-ro seferlerinin başlaması 6 aylık sürede mümkün olacaktır. Ro-Ro seferlerinin anlaşmaya adını vermesi ve ticari iş birliğine doğrudan katkı sunacak olması dikkate alınırsa, feribot seferlerine nazaran neden daha erken başladığı sorusu açıklığa kavuşmuş olur.³⁰⁴ “Sağlık Protokolü”, Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Romanya Büyükelçisi Oktay işcen'in imzasıyla iş birliği faaliyetleri arasında yerini almıştır. Protokolün amacı karşılıklı olarak Türkiye'de bulunan Romenlerle, Romanya'da bulunan Türklerin sağlık hizmetlerinden faydalanabilme şartlarını belirleyebilmektir. İşcen'in imzasıyla hayata geçen protokolün, söz konusu durumda olan vatandaşlara uygulayacağı yönetmelik şu şekilde olacaktır. Türkiye'de bulunan bir Romen veya Romanya'da bulunan bir Türk hastalandığı zaman, sağlık hizmetlerinden faydalanması sonucu doğacak masraflar, vatandaşı

³⁰² “Evren'le Uçakta Diyalog”, *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1982; “Romenlerle 4 Alanda Anlaşma Oldu”, *Milliyet*, 9 Nisan 1982.

³⁰³ “Romanya ile Daha Çok Alış-Veriş Yapacağız”, *Yeni Asır*, 9 Nisan 1982.

³⁰⁴ “Romenlerle 4 Alanda Anlaşma Oldu”, *Milliyet*, 9 Nisan 1982.

olduğu ülke tarafından ödenecektir. Cumhurbaşkanı Kenan Evren ise ilgili anlaşmalar imzalandıktan sonra Türkiye'ye dönmüştür.³⁰⁵

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ziyareti sırasında üzerinde anlaşılan bir başka konu Independenta meselesi olmuştur. Independenta gemisinin enkaz haline gelen parçalarının İstanbul Boğazı'ndan kaldırılması işinin kesin olarak sonuçlandırılmadığı bu anlaşma, sonuca ulaşabilmek için Mayıs ayında Romanya'dan gelecek heyetle yapılacak toplantıyı öngörmektedir. Gelecek olan Romen Heyeti'nin amacı ise gemi enkazını kaldırmak için önceden ödediği 18 milyon doların takibini yapmak ve kazada ölen mürettebatın ailelerine ödenecek tazminatın miktarını açıklığa kavuşturmasıdır.³⁰⁶

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya ziyaretinin ortaya koyduğu diplomasi, Türk Basınında, Sami Kohen tarafından yorumlanmıştır. Kohen geziye dair oluşan her beklentinin gerçekleştiğini belirtmiştir. Gerek ulaşım ve ekonomide imzalanan anlaşmalar, gerekse liderler bazında, uluslararası alanda barış ortamının sağlanması konusunda mutabık kalınan hususların yazıya aktarıldığı ortak bildiri açısından, istenen başarının fazlasıyla elde edildiğini söylemiştir.³⁰⁷

2.1.2. Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'yi Dördüncü Ziyareti

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya'ya düzenlediği ziyaretten bir yıl sonra Çavuşesku, bu ziyareti iade etmek amacıyla, 20 Mayıs'ta Türkiye'ye gelecektir. Üç gün sürecek bu ziyaret³⁰⁸ Çavuşesku'nun dördüncü ziyareti olacaktır. Ziyaretin plan ve programına dair bilgiyi ise *Milliyet*, *Yeni Asır* ve *Yeni İstanbul* gazetelerinden almak mümkündür. *Milliyet*, 17 Mayıs 1983'teki sayısında Çavuşesku'nun Türkiye'ye gelişi hakkında daha ayrıntılı bilgi vermiştir. Yine 20 Mayıs'ta Türkiye'ye geleceğini söylemiş, ancak gezi sırasında takip edilecek programı da sıralamıştır. Öncelikle, Çavuşesku geldiği zaman iki ülke arasındaki ilişkilerin, Balkan coğrafyasının içinde bulunduğu durumun, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların liderler düzeyinde konuşulacağını bildirmiştir.³⁰⁹ Daha sonra gezinin ayrıntılarına dair bilgi vererek, söz konusu tarihte 11:30'da Esenboğa Havaalanı'na ineceği, 16:45'te resmi görüşmelere başlayacağı, ertesi gün Kenan Evren'le heyetlerden ayrı olarak görüşeceğini ve

³⁰⁵ "Evren'le Uçakta Diyalog", *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1982.

³⁰⁶ "Romenlerle 4 Alanda Anlaşma Oldu", *Milliyet*, 9 Nisan 1982.

³⁰⁷ "Türk-Romen ilişkilerinde yeni bir aşama", *Milliyet*, 9 Nisan 1982.

³⁰⁸ "Ceausescu Ankara'ya geliyor", *Yeni Asır*, 14 Mayıs 1983.

³⁰⁹ "Çavuşesku ile Kıbrıs sorunu konuşulacak", *Milliyet*, 17 Mayıs 1983.

görüşmeden sonra Antalya'ya gideceğini bilgi olarak okuyucuya aktarmıştır.³¹⁰ *Milliyet*'in belirttiği programa ek olarak *Yeni Asır*, 19 Mayıs günü yayımlanan sayısında da Çavuşesku'nun Federal Almanya'nın Ekonomi Bakanı Otto Graff Lambsdroff'la aynı gün Türkiye'ye geleceğini bildirirken, üzerine Elena Çavuşesku'ya ODTÜ tarafından ödül verileceğini yazıya geçirmiştir. *Yeni İstanbul*, 20 Mayıs tarihli sayısında sadece 21 Mayıs'ta Anıtkabir'e gideceği ve 23 Mayıs'ta Türkiye'den ayrılacağını okuyucuya aktarmıştır.³¹¹

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku, eşi ve 14 kişiden oluşan Romen Heyetiyle³¹² 20 Mayıs 1983'te Esenboğa'ya inmiş ve Devlet Başkanı Kenan Evren'le kızı Şenay Gürvit tarafından karşılanmıştır. Görüşmeler, Çavuşesku'nun Anıtkabir'i ziyaretinden sonra Çankaya Köşkü'ne gitmesiyle başlamıştır. Akşam onuruna verilen yemeğe katılmıştır. Yemekte Kıbrıs Sorunu ele alınmıştır. Evren Kıbrıs'la ilgili olarak Çavuşesku'yla aynı fikri paylaştıklarını savunan cümleler kurmuş, bu fikrin son zamanlarda yaşanan gelişmeler yüzünden hayata geçirilemediğini dile getirmiştir.³¹³ 21 Mayıs 1983'te Evren ve Çavuşesku arasında düzenlenen ikinci toplantıdaysa, Balkanlarda yaşanan siyasi sorunlara yönelik bulunması gereken çözümler üzerine konuşulmuştur. Çavuşesku Balkan coğrafyasının nükleer silahlardan arındırılması gerektiğini söylerken, Evren iş birliği hususunu tekrarlamıştır. Ardından söz Türkiye-Yunanistan ilişkilerine gelmiştir. Görüşmelerin geri kalan bölümünde, her iki lider Türkiye ve Romanya arasındaki ticari ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği hususunun altı çizdikten sonra Çavuşesku, Atatürk Barajı ile ilgili teklifte bulunmuştur. Bunun üzerine Evren, barajın inşaatı için gerçekleştirilecek ihaleye, Romanya'nın şirket yoluyla katılabileceğini dile getirmiştir.³¹⁴

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku ve eşi Ankara'daki temaslarını tamamladıktan sonra Türkiye'nin turistik ve tarihi yerlerini ziyaret etmek üzere Antalya'ya gelmiştir. Burada ilgili bürokratlar tarafından karşılandıktan sonra Karayoluyla Alanya'ya geçmiştir.³¹⁵ Alanya'ya geçtiklerindeyse, halkın arasına karışmış ve Atatürk Anıtı'nda hatıra fotoğrafı çekirmiştir.³¹⁶ Önceden sokakların temizlenip, Türk-Romen bayraklarıyla süslendiği şehirde kendilerine Alan-Tur Otel'i'nin 99 odadan oluşan kral dairesi tahsis edilmiştir. Hem

³¹⁰ "Çavuşesku, Ankara'ya "Balkan Silahsızlanma Zirvesi" önerecek", *Milliyet*, 17 Mayıs 1983.

³¹¹ "Çavuşesku bugün geliyor", *Yeni İstanbul*, 20 Mayıs 1983.

³¹² "Evren ve Ceausescu bugün Antalya'ya gidiyorlar", *Yeni Asır*, 21 Mayıs 1983.

³¹³ "Çavuşesku Ankara'da", *Milliyet*, 21 Mayıs 1983.

³¹⁴ "Evren ile Çavuşesku, Balkanların silahsızlandırılmasını görüştü", *Milliyet*, 23 Mayıs 1983.

³¹⁵ "99 odalı Alan-Tur'un Kral Dairesi Çavuşesku'ya ayrıldı", *Milliyet*, 22 Mayıs 1983.

³¹⁶ "Çavuşesku Alanya'da turist gibi dolaştı", *Hürriyet*, 23 Mayıs 1983.

Çavuşesku ve eşi, hem de Romen Heyeti otelde dinlenmiştir.³¹⁷ 22 Mayıs'a gelindiğinde Çavuşesku, önceden belirlenmiş program çerçevesinde Aspendos'a gidecek iken, sabah rahatsızlandığını ileri sürerek buraya gitmemiştir. Ancak Aspendos yerine kendi isteğini yerine getirerek Alanya Kalesi'ne gitmiştir. Bunun haricinde eşiyle birlikte 30 derece kadar olan havada yürüyüş yapmış ve Alanya Müzesi'ni de ziyaret etmiştir. Ziyareti bitince otomobiline binmiştir. Ancak Atatürk Bulvarı'na gelince otomobilden inip ona eşlik edenlerle birlikte yürümeye başlamıştır.³¹⁸ Romanya Cumhurbaşkanı'nın kendi isteği doğrultusunda değiştirdiği gezi programının yanında, programın Devlet Başkanı Kenan Evren'le ilgili bölümü belirlendiği gibi devam etmiştir. Öncelikle Alanya'ya gelmiş ve halk tarafından sevgiyle, coşkuyla karşılanmıştır. Hatta renkli giysiler giymiş bir grup öğrenci onu çiçek yağmuruna tutmuştur.³¹⁹

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'ye düzenlediği dördüncü ziyaretin sonunda, Türkiye ve Romanya arasında, kültürel ilişkilerin geliştirilmesi adına, 22 Mayıs 1983'te, 1983-1985 yıllarını kapsayan zaman diliminde iki ülke arasında kültürel faaliyetlerin yürütülebilmesi için bir "Kültürel ve bilimsel değişim programı" iki ülkenin dışişleri bakanları tarafından imzalanmıştır.³²⁰ Söz konusu belgenin imzalanmasıyla Nikolay Çavuşesku, Kenan Evren'i Romanya'ya davet etmiştir. Tören bittikten sonra da Romanya'ya dönmek üzere Türkiye'den ayrılmıştır.³²¹ Ertesi gün, Romanya'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen ziyaretle yürütülen Türkiye-Romanya diplomasisiyle ilgili ertesi gün ortak bildiride iki ülkenin ekonomide, bilimde, kültürde, teknolojiye, eğitimde, sporda ve turizmde iş birliği yapması karara bağlanmıştır.³²²

Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'ye gelişi, eşi Elena Çavuşesku açısından da önem arz etmiştir. *Yeni Asır*'ın 19 Mayıs 1983 tarihinde aktardığı gibi Elena Çavuşesku'ya ödül verilmiştir. Kimya doktoru olan, özellikle kendi ülkesinde TÜBİTAK'a karşılık gelebilecek bir kurumda görev yapmasından hareketle, ODTÜ tarafından verilen ödül "onur doktorluğu" payesi olmuştur.³²³ Elena Çavuşesku ayrıca, ödülün üzerine kendisine verilen Fen Edebiyat Fakültesi'nin "akademik cübbesi"ni de giymiştir.³²⁴

³¹⁷ "99 odalı Alan-Tur'un Kral Dairesi Çavuşesku'ya ayrıldı", *Milliyet*, 22 Mayıs 1983.

³¹⁸ "Çavuşesku Alanya'da turist gibi dolaştı", *Hürriyet*, 23 Mayıs 1983.

³¹⁹ "Balkan Zirvesi İçin Olanak Araştırılacak", *Milliyet*, 23 Mayıs 1983.

³²⁰ "Balkan Zirvesi İçin Olanak Araştırılacak", *Milliyet*, 23 Mayıs 1983.

³²¹ "Türkiye ve Romanya Her Türlü Balkan Toplantılarını Destekleyecek", *Milliyet*, 24 Mayıs 1983.

³²² "Türk-Romen diyalogu", *Cumhuriyet*, 24 Mayıs 1983.

³²³ *gös.yer.*

³²⁴ "Çavuşesku Alanya'da", *Hürriyet*, 22 Mayıs 1983.

2.1.3. Başbakan Bülent Ulusu'nun Romanya'ya Ziyareti

Başbakan Bülent Ulusu, 1 Temmuz'da Romanya'ya gitmiştir. Onu Otopeni Havaalanı'nda Romanya Başbakanı Dascalescu ve önceden ticari ilişkileri düzenlemek amacıyla oraya gelen Ticaret Bakanı Kemal Cantürk karşılamıştır. Ulusu Havaalanından ayrıldıktan sonra Hürriyet Kahramanları Anıtı'nı ziyaret etmiştir. Sonra resmi görüşmelere katılmış, mevkidaşı Dascalescu'yla görüşmüştür. Akşam saatlerinde Romanya Başbakanı Konstantin Dascalescu Ulusu'nun şerefine akşam yemeğinde liderler, karşılıklı konuşma çerçevesinde silahsızlanma, Balkanlar ve Kıbrıs hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Ulusu silahsızlanmayla ilgili olarak, devletlerin birbirine duyduğu güvensizliğin tedirginliği yükselttiğini ve yükselen tedirginliğin hem çözüm arayışları için birleşmeye, hem de silah donatımı konusunda mesai harcanmasına giden bir süreci yaşattığını dile getirmiştir. Çözüm uluslararası hukukun esas alınması suretiyle, devletlerin birbiriyle olan ilişkilerinde geçerli kurallara bağlı kalınmasıyla hayata geçirilebilir. Ulusu bu noktadan sonra Balkanlar'a değinmiş ve sözü Türkiye'nin Balkan coğrafyasında iş birliği hususunun tatbik edilmesi konusunda aktif davrandığına parmak basmıştır. Sözlerine Kıbrıs Sorunu hakkındaki görüşlerini beyan ederek son vermiştir.³²⁵

Başbakan Bülent Ulusu, Romanya gezisinin ertesi günü kısmında Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku tarafından kabul edilmiştir. Ulusu Çavuşesku'ya Evren'in mesajını iletmiştir. Çavuşesku, iletilen mesaja teşekkürle yanıt vermiş, ve Türk halkına iyi niyetlerini sunmuştur. Bülent Ulusu, cumhurbaşkanlığı makamındaki görüşmelerin bitiminde Ploesti'ye gitmiş ve burada faaliyet gösteren Brazi petrol sanayi tesislerini gezmiştir. Ardından 1 Mayıs Petrol Makineleri Fabrikası'na yönelmiştir.³²⁶Burada ziyaretçilerin duygu ve düşüncelerini yazılı olarak ifade edebilmeleri amacıyla konulan deftere yazı yazmıştır. Ulusu kaleme aldığı yazısında, Romanya'yla petrol sondaj kulelerinin üretiminde iş birliği yapmayı dilemiştir. Böylelikle yıllardır üzerinde görüşülen ve Romanya'dan alınan petrol sondaj kulelerinin, artık Romanya'yla yapılacak olan iş birliğiyle Türkiye'de de üretilmesine dair isteğini kağıda dökmüştür.³²⁷

Daha sonra Romanya'nın turizm şehirlerini gezmiştir. Önce Prahova'ya giden Ulusu, bu kentin İl Halk Konseyi Yürütme Kurulu Üyesi Başkanı'nın onuruna verdiği öğle yemeğine

³²⁵ "Başbakan Ulusu Romanya'ya geçti", *Tercüman*, 2 Temmuz 1983.

³²⁶ "Ulus, Dün Çavuşesku Tarafından Kabul Edildi", *Tercüman*, 3 Temmuz 1983.

³²⁷ "Türkiye Her Zaman Barıştan Yanadır", *Hürriyet*, 3 Temmuz 1983.

katılmıştır.³²⁸Yemekte uluslararası alanda yaşanan sorunlar tartışılmıştır. Bunun yanında Ulusu, Türkiye'nin daima barışı savunan taraf olduğunu vurgulayarak Balkan coğrafyasının bu konuda ne derece önem arz ettiğini dile getirmiştir. Buradan hareketle Ortadoğu sorununa da değinerek İsrail'in işgal altına aldığı toprakları terk etmesinin bölgede barışı getirebilecek tek unsur olduğunu söylemiştir.³²⁹

Yemekten sonra yönünü Braşov civarında yer alan Predenl'e çeviren Ulusu, turizm şehirlerine yönelik gezine devam edebilmek amacıyla, gece bu kentte kalmıştır. Bülent Ulusu, 3 Mart günü gezinin geri kalan kısmını tamamlamak üzere Prejme'ye giderek, bu kentteki tarım tesislerini incelemiştir. Sonra Braşov'a gelerek, Poina Yaylası'nda faaliyet gösteren sosyal ve kültürel kuruluşları gezmiştir. Böylece gezinin bu kısmını tamamlamış ve Bükreş'e geri dönmüştür. Akşam da şerefine verilen yemekte bulunmuştur.³³⁰

Bülent Ulusu gezinin son gününde ise, ismini Romanya'nın kuruluş tarihinden alan 23 Ağustos Fabrikaları'nı gezmiştir. Ağır sanayi alanında hizmet veren fabrikalarda çalışan işçiler Ulusu'ya ilgi ve sevgi göstermişlerdir. Fabrikalardan sonra, Malta Alba'ya giderek, burada kurulan yeni yerleşim merkezlerini ziyaret etmiş ve bu yerleşim merkezlerinden biri olan 200 bin konuttan meydana gelen tesislerle ilgili bilgi edinmiştir. Ardından yolunu Bükreş'teki termik santrale çevirmiştir.³³¹ Şehir içindeki incelemelerden sonra gezinin son kısmını nihayete erdirmek üzere, Victoria Sarayı'na gelmiştir. Victoria Sarayı'nda yapılan görüşmeler, Türkiye ve Romanya arasında "Türk-Romen işbirliği protokolü" asını taşıyan belgenin imzalanmasıyla sona ermiştir. Belge "Ticaret ve ekonomi", "sanayi ve teknik" olmak üzere iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Ancak içerik bakımından bu protokol, hedefler, ithalat-ihracat dengesi ve proje olarak üç kısma ayrılabilir. İlk kısımda, Türkiye ve Romanya'nın ticaret hacmine yönelik hedefler konmuştur. 1983 için 500 milyon dolara çıkarılması gereken ticaret hacmi, 1984'te 700 milyon ve 1985'te 1 milyar dolara ulaştırılacaktır. İthalat-ihracat dengesinde, her iki ülkenin birbiriyle olan ithalatı ve ihracatı tek bir hesapta birleştirilerek, her üç ayın sonunda olmak üzere 30 milyon dolar tutarında bir fon iki ülkenin kullanımına sunulacaktır. Hangi ürünlerin ithalat ve ihracat dengesine gireceğine ait bilgiyi içeren husus ise Türkiye'nin Romanya'ya neler satacağının belirlenmesiyle açıklığa kavuşmuştur. Buna göre Türkiye,

³²⁸ "Ulus, Dün Çavuşesku Tarafından Kabul Edildi", *Tercüman*, 3 Temmuz 1983.

³²⁹ "Türkiye her zaman barıştan yanadır", *Hürriyet*, 3 Temmuz 1983.

³³⁰ "Romanya Kredili", *Tercüman*, 4 Temmuz 1983.

³³¹ "Romanya ile Ekonomik İşbirliği Protokolünü Bülent Ulusu imzaladı", *Yeni Asır*, 5 Temmuz 1983.

Romanya'ya tavuk, maden ve gıda maddeleri satacaktır. Ancak üretilen miktarın azlığı sebebiyle buğday, satışı yapılacak gıda maddelerinin dışında tutulacaktır. Projelerle ilgili olarak Karabük Demir-Çelik Fabrikası'nın modern araçlarla donatılması kapsamında bu proje içinde yer alan haddehaneyi de Romenler yapacaktır. Bu üç kısma ek olarak barit madeninin işlenmesinde de iş birliği yapılması da karara bağlanmıştır.³³²

2.1.4. Romanya Başbakanı Constantin Dascalescu'nun Türkiye'yi Ziyareti

Romanya Başbakanı Constantin Dascalescu, Başbakan Turgut Özal'ın resmi daveti üzerine³³³ 1984 yılının temmuz ayında Türkiye'ye gelecek olan Dascalescu düzenleyeceği ziyaretle hem Bülent Ulusu'nun Romanya'ya gelişinin iade edecek, hem de Çavuşesku'nun mesajını Kenan Evren'e iletecektir. Söz konusu misyona sahip temas esnasında konuşulacak olan konular ise Türkiye ve Romanya arasındaki ticari iş birliğiyle, bölgesel ve uluslararası sorunlar olacaktır.³³⁴

Constantin Dascalescu, 4 Temmuz 1984'te Türkiye'ye gelmiştir. Başbakan Turgut Özal tarafından karşılanan³³⁵ Dascalescu, onunla sonra salonuna geçerek karşılıklı açıklamalarda bulunmuştur. Dascalescu Türkiye ve Romanya arasındaki ilişkilerin sosyal ve kültürel anlamda da gelişeceğini belirtirken,³³⁶ Turgut Özal'da ziyaretten dolayı memnun olduğunu ifade etmiştir.³³⁷ Liderlerin karşılıklı konuşmalarla Türkiye-Romanya ilişkileri üzerine fikir beyan etmesi akşam yemeğinde de sürmüştür. Bu kez söze ilk olarak Özal başlamıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin geliştiğini ve güçlendiğini söylemiştir. Hatta başında bulunduğu hükümetin bu konuda gerekli yükümlülükleri yerine getirebileceğinin garantisini de vermiştir. Dascalescu ise Türkiye ve Romanya ilişkilerinin geliştiğini belirttikten sonra Cumhurbaşkanı Kenan Evren'i Romanya'ya beklediklerini dile getirmiştir.³³⁸

Dascalescu, Kırıkkale'de inşaatı sürdürülen Orta Anadolu Rafinerisi'ni gezmiştir. Projenin bitmesi gereken zamanda nihayete erdirilmesi gerektiğini söylemiştir. Dascalescu'ya eşlik eden Devlet Bakanı Ahmet Kurtcebe Alptemoçin, Türkiye-Romanya ilişkileri açısından ifade ettiği anlama değinerek Orta Anadolu Rafinerisinin yeni projelere öncülük etmesini

³³² “Romanya ile Ticaret Hacmi 2 Yıl İçinde 1 Milyar Dolara Çıkarılacak”, *Tercüman*, 5 Temmuz 1983.

³³³ “Türkiye-Romanya Resmi Görüşmeleri Başlıyor”, *Yeni İstanbul*, 4 Temmuz 1984.

³³⁴ “Romanya Başbakanı yarın, İspanya Genel Kurmay Başkanı ise bugün geliyor”, *Yeni İstanbul*, 3 Temmuz 1984.

³³⁵ “Dost ve komşu olarak ortak duyguya sahibiz”, *Yeni İstanbul*, 5 Temmuz 1984.

³³⁶ “Dascalescu'nun Açıklaması”, *Yeni İstanbul*, 5 Temmuz 1984.

³³⁷ “Başbakan Özal'ın Açıklaması”, *Yeni İstanbul*, 5 Temmuz 1984.

³³⁸ “Romanya, Türkiye'ye daha çok makine aksamı satma çabasında”, *Hürriyet*, 5 Temmuz 1984.

dilemiştir.³³⁹Ziyaretinin diğer kısmında Dascalescu, Türkiye’deki üç firmayla anlaşma imzalamıştır. Bu firmalar Süzer Şirketler Grubu, Mepa ve Anadolu Eksport’tur. Tutarı 40 milyon dolar olan anlaşmalar, müteahhitlik, tekstil, elektronik mamuller, demir-çelik ve kimyevi maddelerin ithalat ve ihracatını belirlemiştir. *Yeni Asır*, belirlenen ithalat ve ihracat dengesine göre, Romanya’dan tekstil, makine ve ilgili teçhizatlar ithal edilirken, aynı ülkeye tekstil mamulleri ihraç edilecektir.³⁴⁰Söz konusu anlaşmalar imzalandıktan sonra Dascalescu 6 Temmuz 1984’te İstanbul’a gelerek, Topkapı Sarayı’nı, Ayasofya Müzesi’ni ve Sultanahmet Cami’ni ziyaret ettikten sonra Florya Köşkü’ne giderek Kenan Evren’le görüşmüştür. Görüşmede Evren’e Çavuşesku’nun mesajını iletmıştır. Mesaj Türkiye-Romanya ilişkilerinin, gelişerek güçlenmesinden duyulan memnuniyeti dile getirmektedir.³⁴¹

2.1.5. Romanya Turizm Bakanı Nicola Gavrilesu’nun Türkiye’yi Ziyareti

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku’nun ziyareti sırasında imzalanan kültürel mübadeleyi öngören anlaşmadan sonra, Türkiye ve Romanya, sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirmeye yönelik olarak turizm alanında iş birliği yapmaya karar vermişti. Bunun ilk emaresi Romanya’nın Turizm ve Kültür Bakanı Nicola Gavrilesu’nu Türkiye’ye gelecek olmasıdır. Türk Basını Gavrilesu’nun Türkiye’ye geleceği tarihi 9 Eylül 1983 olarak açıklamıştır.³⁴² Basın ayrıca Gavrilesu’nun 10 Eylül’de İzmir’e gideceğini, İzmir’den sonra İstanbul ve Nevşehir’i de ziyaret edeceğini de söylemiştir.³⁴³ Gavrilesu daha sonra Ankara’ya gidecek ve 12 Eylül günü önce mevkidaşıyla görüşecektir. Mevkidaşıyla yapacağı görüşmelerin devamını getirmek için temasa geçeceği diğer bakanlarsa Gençlik ve Spor Bakanı Vecdi Gönül ve Ulaştırma Bakanı Mustafa Aysan olacaktır. Türk Basını Gavrilesu’nun Türkiye’ye geleceği tarihi 9 Eylül 1983 olarak açıklamıştır.³⁴⁴Gavrilesu’nun gerçekleştirdiği görüşmelerin sonucunda üç konu üzerinde anlaşılmıştır. Bu konular, seyahatlerin arttırılması, üçüncü dünya ülkelerinden gelecek turistlerin ağırlanması ve yapılmakta olan iş birliğinin daha da geliştirilmesidir.³⁴⁵

³³⁹ “Romanya Başbakanı Dascalescu, Orta Anadolu Rafinerisi’nin zamanında bitirilmesi için talimat verdi”, *Milliyet*, 6 Temmuz 1984.

³⁴⁰ “Romanya, üç Türk firması ile takas anlaşması imzaladı”, *Yeni Asır*, 7 Temmuz 1984.

³⁴¹ “Evren, Romanya Başbakanı Dascalescu’yu kabul etti”, *Milliyet*, 7 Temmuz 1984.

³⁴² “Romanya Turizm Bakanı yarın Türkiye’ye geliyor”, *Tercüman*, 8 Eylül 1983.

³⁴³ “Türkiye ile Romanya Arasındaki Turizm İşbirliği Geliştirilecek”, *Yeni İstanbul*, 17 Eylül 1983.

³⁴⁴ “Romanya Turizm Bakanı yarın Türkiye’ye geliyor”, *Tercüman*, 8 Eylül 1983.

³⁴⁵ “Türkiye ile Romanya arasındaki turizm işbirliği geliştirilecek”, *Yeni İstanbul*, 17 Eylül 1983.

2.1.6. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya'ya İkinci Ziyareti

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Çavuşesku yönetimindeki Romanya'ya ikinci kez 1985'in haziran ayında gitmiştir. Bu ziyaret, benzerinin ilk kez 1982'de gerçekleştirilmiş olması sebebiyle ikinci; Kenan Evren'in 1989'un sonuna kadar olan sürede üçüncü kez Romanya'ya gitmeyeceği için son olma özelliğine sahiptir. Evren'in Romanya'ya yönelik gerçekleştireceği ikinci ve son ziyaretin temeli Romanya Dışişleri Bakanlığı Siyasal Müsteşarı Aurel Duma'nın Evren'e ilettiği mesajla atılmıştır. Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu'yla Kenan Evren'in makamına çıkan müsteşar, Çavuşesku'nun Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na hitaben kaleme aldığı mesajı yerine ulaştırmıştır. Çavuşesku mesajında Kenan Evren'i Romanya'ya davet ettiğini söylemiştir. Evren bunun üzerine Romanya'ya gelmekten mutlu olacağını ifade etmiştir.³⁴⁶

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya ziyareti sırasında, iki ülke arasındaki ekonomik iş birliği ve uluslararası alana ait sorunlar gündeme gelecek hususlardan olacaktır. Ekonomik ilişkilerde iki ülke arasındaki ulaşım alanındaki iş birliği önemlidir. Çünkü Evren Romanya'ya gitmeden yaklaşık bir ay önce, ulaşım için atılan adımların devam ettirilmesinin sonucu alınmıştır. 15 Mayıs 1985 tarihinde imzalanan Köstence ve Trabzon arasındaki Ro Ro seferlerini başlatan anlaşma sayesinde, Köstence'yle İstanbul arasında da Ro Ro ve feribot seferini başlatabilme imkanı doğmuştur. Bu imkan, Evren'in Romanya'ya gidişiyle anlaşma metnine dönüşecektir. Ziyaretin uluslararası alana ait sorunlar bölümünde konuşulmak üzere yine uluslar Balkan Coğrafyası'nın içinde bulunduğu durum yer alırken Türkiye'yi birebir ilgilendiren dış politika sorunları kısmında, bu ziyarete kadar Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar ve bunların ikili görüşme yöntemiyle çözülmesi ele alınmakla beraber bu kısma yeni bir sorun eklenecektir. Bu sorun, Bulgaristan'ın, kendi sınırları dahilinde yaşayan Türk nüfusa, Bulgarlaştırma politikası olarak tanımlanan Türk Nüfusunu Bulgar Kimliği içerisinde eritme politikasıdır.³⁴⁷

Türk Basını Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Romanya'ya gidişini Romen Basınında uyandırdığı intiba ile de değerlendirmiştir. "Scienta" gazetesi Kenan Evren'in büyük boy fotoğrafını yayımlamış ve iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştiğini ifade etmiştir. Bükreş

³⁴⁶ "Çavuşesku'dan Evren'e mesaj", *Milliyet*, 15 Şubat 1985.

³⁴⁷ "Evren'in çalışma gündemi yüklü", *Cumhuriyet*, 11 Haziran 1985.

Televizyonu ise, Evren'in Romanya'ya gelecek olmasını ilk haber olarak izleyiciye duyurmuş ve Türkiye'yle ilgili program yayınlamayı da ihmal etmemiştir.³⁴⁸

Cumhurbaşkanı Kenan Evren 11 Haziran 1985'te Romanya'ya hareket etmeden evvel, gezinin amacına yönelik verdiği demeçte cümlesini kurarak gezi sayesinde, ilişkilerin yeni bir seviyeye erişmesini dilek olarak belirtmiştir.³⁴⁹ Daha sonra ilgili tarihte Romanya'ya gitmiştir.³⁵⁰ Çavuşesku'yla birlikte Floresca Sarayı'na geçerek, kısa süreli olarak ilk görüşmesini yapmıştır. Ardından Devlet Konseyi Sarayı'na giderek görüşmenin kalan kısmını tamamlamıştır. Bunu heyetler arası toplantılar takip etmiştir. Evren heyetler arası toplantıda Turgut Özal'ın başında bulunduğu hükümetin, Türkiye-Romanya ilişkilerini geliştirme hususunda kararlı bir tutum sergilediğini vurgulamıştır. Evren, konuşmasını bitirdikten sonra, sadece tercümanların bulunduğu ayrı bir odada toplantıya devam etmiştir. Görüşmelerin heyetler arası bölümü, iki kısma ayrılmıştır. İlk kısımda Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu ve Romanya'nın Dışişleri Bakanı Stefan Andrei başkanlığında siyasi konular tartışılmıştır. Heyetler arası görüşmelerin İkinci kısmına gelindiğinde Devlet Bakanı Ahmet Karaevli'nin başkanlığında ekonomik iş birliğinin ele alındığı görülmektedir. Ekonomik işbirliği dahilinde anlaşmaya varılması hedeflenen konu ise Köstence'yle Trabzon ve İstanbul arasındaki Ro Ro seferleridir. Ro-Ro seferlerinin işler hale getirilmesi amacıyla imzalanan anlaşmayla 17 bin Türk tırı Romanya'dan Ro-Ro seferleriyle geçebilecektir. Başlangıç olarak da Romanya'ya ait 6 ve Türkiye'ye ait 2 geminin sefere çıkarılması kararlaştırılmıştır. İki ülkenin seferlerde kullanacağı gemilerin kapasitesi ise birbirlerinden çok az bir farkla ayrılmaktadır. Bu fark, Romanya'nın gemileri için 65; Türkiye'nin elinde bulunan gemilerde de 52 tırı taşıyabilecek güce sahip olmasından ibarettir. Hatta tır şoförlerinin dahi bu gemilerle geçiş yapabileceği de eklenmiştir. Ancak asıl farklılık Türkiye'den Köstence'ye ulaşılan iller üzerinden cereyan etmiştir. Buna göre Köstence- İstanbul arasında her tır 200 dolar ödeyecektir. Köstence-Trabzon arasına gelince bu miktar 400 dolara çıkacaktır. İstanbul üzerinden yapılacak dönüş 125 dolar; Trabzon'dan yapılacak dönüş de 275 dolar ödenecektir. Seferler için gerekli olan para hazineden karşılanacaktır. Ayrıca nakliyenin Romanya'ya yönlendirilmesi için nakliyeciler teşvik edilecektir.³⁵¹

³⁴⁸ "Evren'in Romanya Ziyareti Büyük İlgi Topluyor", *Yeni İstanbul*, 13 Haziran 1985.

³⁴⁹ "Kenan Evren Romanyada Türk-Romen görüşmeleri dün başladı", *Yeni İstanbul*, 12 Haziran 1985.

³⁵⁰ Metin, *a.g.e*; 892.

³⁵¹ "Ro-Ro anlaşması", *Hürriyet*, 12 Haziran 1985.

Ro-Ro anlaşmasında dikkati çeken bir başka husus, Bulgaristan'la ilgilidir. Daha önce imzalanan anlaşmalar çerçevesinde tırlar Bulgaristan üzerinden Romanya'ya geçiyordu. Üstelik Ortadoğu'ya yönelik ulaşım da bu yolla sağlanıyordu. Ancak son yıllarda Bulgaristan üzerinden yapılan geçişlerde yaşanan sıkıntı, söz konusu ulaşım ağında zorluklar yaşanmasına sebep olmuştur. Bu noktada devreye, zorluğun yenilebilmesi için deniz ulaşımının sokulması çare olarak düşünülmüştür. İşte Ro Ro anlaşması da bu çarenin ürünüdür. Anlaşma sayesinde Bulgaristan toprakları kullanılmadan Ro Ro seferleriyle Romanya'nın Agiga Limanı'na ulaşım mümkün olacaktır. Böylelikle hem Ortadoğu'ya yönelik ticaret için, hem de Ortadoğu ve Yunanistan arasındaki ticari ulaşımın bu yeni ulaşım alanına dahil olacağı ihtimal kapsamına alınmıştır.³⁵²

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, görüşmelerin hem cumhurbaşkanlığı, hem de dışişleri ve ekonomi kısmı sona erince, Bükreş'teki Türk Büyükelçiliği'ne yönelmiş ve burada elçilikteki diplomatlar ve onların eşlerinin de dahil olduğu bir görüşme daha yapmıştır. Evren, Büyükelçilik'teki temaslarını da tamamladıktan sonra, şerefine düzenlenen yemeğe katılmıştır. Yemekte Türkiye'nin ilişkiler bazında sorun yaşadığı Balkan ülkeleri hakkında görüş bildirmiştir. Evren'e göre Yunanistan ve Bulgaristan'ın Türkiye'ye yönelik tavrı dolayısıyla, ikili görüşme yöntemi, bu ülkelerle yaşanan sorunları çözme hususunda yarar sağlamayacaktır. Evren'den sonra söz alan Çavuşesku iş birliği esasının sadece Balkan ülkeleri arasında değil, diğer ülkeler arasında da yaygın olması gerektiğinin altını çizmiştir. Evren'in ikili görüşme yönteminin etkisiz kalacağına dair öne sürdüğü düşünceye karşılık olarak, ülkeler arası problemlerin siyaset kanalıyla çözülmesi ve Romanya'nın bu konuda taviz vermeden emek harcamaya devam ettiğini söylemiştir. Çavuşesku konuşmasının ilerleyen bölümünde yine silahsızlanma ve nükleer silahların olmadığı bölgelerin yaratılması gibi konulara değinmiştir. Konu Ortadoğu sorununa gelince, Liderler ortak görüş etrafında birleşmiştir. Akşam yemeğinde Türkiye-Romanya arasında dikkat çeken yer ise Kenan Evren'in Bulgaristan'la yaşanan sorununu Türkiye'nin nasıl bir yöntemle çözmek istediğini, Romanya Cumhurbaşkanı'na aktarmıştır. İkili görüşmelerin sonuç vermeyeceği yönündeki açıklamasının aksine, Bulgaristan'la yaşanan sorunun yine bu vasıtayla çözülebileceğini görüş olarak dile getirmiştir.³⁵³

Evren 12 Haziran 1985'te gezinin geri kalan bölümüne ait programı tatbik edebilme amacıyla, önce Kahramanlar Anıtı'na giderek çelenk bırakmıştır. Sonra Türk Şehitliği'ne

³⁵² Metin, a.g.e; 892-893.

³⁵³ "Ro-Ro anlaşması", *Hürriyet*, 12 Haziran 1985.

giderek buradaki deftere duygu ve düşüncelerini yazmıştır.³⁵⁴ Anıt ziyaretlerini tamamlayınca Köstence'ye geçerek burada faaliyet gösteren Grivita Roşe adlı fabrikada inceleme yapmıştır.³⁵⁵ Sonra Köstence'ye gitmiş ve buradan Besarabya'ya yönelerek, Tuna Nehri'ni Karadeniz'e bağlamak amacıyla açılan kanalı tekne ile gezmiştir. Sonra Çavușesku'nun Neptün'deki yazlık sitesine giderek dün başlayan görüşmelere devam etmiştir.³⁵⁶ Neptün'deki görüşmelerin bitiminde ziyaretle ilgili ortak bildiri imzalanmıştır.³⁵⁷ Evren tarafından düzenlenen ikinci ziyaretin sonunda, imzalanan ortak bildiride iki ülke arasındaki dostluk, komşuluk ve işbirliği hakkında beyan edilen görüşler öne çıkmıştır.³⁵⁸ Özellikle ekonomik işbirliğinin ağırlıklı yer bulmuş; enerji, metalürji ve petrol sanayi alanlarında devam etmekte olan işbirliğinin gelişmesi ve Köstence'yle Trabzon ve İstanbul seferlerinin başlamasından ötürü duyulan mutluluk bildiride kendine yer bulmuştur. Ayrıca Kenan Evren bu bildiri vasıtasıyla Nikolay Çavușesku'yu Türkiye'ye davet etmiş ve daveti onaylanmıştır.³⁵⁹ Evren'in ziyaretiyle ilgili imzalanan ortak bildirinin yanında, "Türkiye-Romanya Ekonomik ve Teknik Programı" da onaylandıktan³⁶⁰ sonra Evren Romanya'dan ayrılmıştır.³⁶¹

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ziyaretinden sonra Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavușesku, hem Türkiye'yle sürdürdüğü diplomatik ilişkileri daha da geliştirmek, hem de uluslararası alanda barışın sağlanabilmesi için gereklilik arz eden Balkan Coğrafyası'nın barış ve güven ortamına kavuşturulması amacıyla, Bulgaristan'ın Türk nüfusuna yönelik uyguladığı Bulgar Kimliği içerisinde eritme politikası yüzünden problemli bir şekle bürünen Türkiye-Bulgaristan ilişkilerinin düzeltilmesi için harekete geçmeye karar vermiştir. Bu kararını, 1986 yılının başlarında, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e hitaben bir mektup yazarak hayata geçirmiştir. Bu mektubu Romanya Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Aurel Duma, 2 Ocak 1986'da Türkiye'ye gelerek, Kenan Evren'e iletmiştir.³⁶² Mektupta Bulgaristan Cumhurbaşkanı Todor Jivkov'un Kenan Evren'le Türkiye-Bulgaristan sınırına yakın bir köyde görüşmek istediği yazılıdır. Kenan Evren ise beklenen cevabı verebilmek amacıyla

³⁵⁴ "Romanya'da her şey toz pembe", *Milliyet*, 13 Haziran 1985.

³⁵⁵ "Çavușesku arabuluculuk teklif etti", *Yeni Asır*, 13 Haziran 1985.

³⁵⁶ "Romanya'da her şey toz pembe", *Milliyet*, 13 Haziran 1985.

³⁵⁷ "3 Mutabakat, 1 görüş farkı", *Hürriyet*, 14 Haziran 1985.

³⁵⁸ "Evren yurda döndü, Türk Romen ortak bildirisi yayınlandı", *Yeni İstanbul*, 14 Haziran 1985.

³⁵⁹ "Evren ve Çavușesku görüş birliği içinde", *Milliyet*, 13 Haziran 1985.

³⁶⁰ "Evren yurda döndü, Türk Romen ortak bildirisi yayınlandı", *Yeni İstanbul*, 14 Haziran 1985.

³⁶¹ "Evren ve Çavușesku görüş birliği içinde", *Milliyet*, 13 Haziran 1985.

³⁶² "Çavușesku'dan Evren'e mesaj", *Milliyet*, 3 Ocak 1986.

değerlendirme yapmıştır.³⁶³Yaptığı değerlendirme sonucunda beklenen cevabı 17 gün sonra, 19 Ocak 1986'da vermiştir. Evren yazılı ve sözlü olmak üzere iki şekilde hazırladığı cevabı, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Necdet Tezel aracılığıyla Çavuşesku'ya ulaştırmıştır. Cevabın sözlü kısmında Todor Jivkov'un bu görüşmeyi gerçekten isteyip istemediğini ve istiyorsa bile nedeni hakkında daha fazla ayrıntı vermesi gerektiğini dile getirmiştir.³⁶⁴

2.1.7. Başbakan Turgut Özal'ın Romanya'yı Ziyareti

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku, Evren'in davetine icabet etmeden evvel, Başbakan Turgut Özal, 29 Haziran 1986'da Romanya Başbakanı Constantin Dascalescu'nun davetiyle Romanya'yı ziyaret etmiştir.³⁶⁵ Türk Basını ziyaret sırasında gündeme gelecek konuları, Bulgaristan'ın ülkesinde yaşayan Türklere yönelik uyguladığı politika, Kıbrıs Sorunu Ro-Ro seferleri ve ticaret hacminin artırılması için iş birliğine yeni alanların eklenmek istenmesi şeklinde okuyucuya duyurmuştur.³⁶⁶

Başbakan Turgut Özal, 29 Haziran 1986'da Romanya'ya gitmiştir. Otopeni Havaalanı'nda Romanya'nın Başbakanı Constantin Dascalescu tarafından karşılanmıştır. İki Başbakan karşılama töreninin bitiminde tarım sorunlarından söz ederek Havaalanı'ndan çıkmıştır.³⁶⁷ Sonra ikametine verilen Herastra Gölü'nün yakınında yer alan Devlet Konseyi Sarayı'na yönelmiştir.³⁶⁸ Burada Dascalescu'yla kısa süren bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşme sırasında Dascalescu Özal'ı Romanya'nın dostu olarak gördüğünü söylemiştir. Özal ise mevkidaşının sözlerine karşılık olarak ilk kez bir Doğu Bloku ülkesine geldiğini söyleyerek, üstüne sorunların kolaylıkla çözülebileceğini dile getirmiştir.³⁶⁹Özal, Dascalescu'yla gerçekleştirdiği görüşmenin yanında, Tarih Müzesi'ni gitmiştir.³⁷⁰Sonra Bükreş'te yeni kurulan mahallerini gezmiş ve burada yapımı tamamlanan Bükreş metrosunu incelemiştir.³⁷¹Akşam Romanya'nın Türk Büyükelçiliği'nde verilen akşam yemeğine katılmıştır.³⁷²

Ertesi gün önce Türk Şehitliği'ni ziyaret etmiştir. Ardından Dışişleri Bakanlığı'na giderek Dascalescu'yla 40 dakika süren bir görüşme yapmıştır. Görüşmeden sonra iki ülke

³⁶³ "Evren, "sınırdaki buluşmayı" değerlendiriyor", *Milliyet*, 8 Ocak 1986.

³⁶⁴ "Evren'den Çavuşesku'ya özel temsilci", *Milliyet*, 20 Ocak 1986.

³⁶⁵ "Turgut Özal'ın Romanya ziyareti dün başladı", *Yeni İstanbul*, 30 Haziran 1986.

³⁶⁶ "Bükreş'ten Sofya'ya örtülü mesaj", *Cumhuriyet*, 26 Haziran 1986.

³⁶⁷ "Özal, Romanya'yla pazarlıkta", *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1986.

³⁶⁸ "Sofya'ya sessiz mesaj", *Tercüman*, 30 Haziran 1986.

³⁶⁹ "Özal, Romanya'yla pazarlıkta", *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1986.

³⁷⁰ "Sofya'ya sessiz mesaj", *Tercüman*, 30 Haziran 1986.

³⁷¹ "Özal, Romanya'yla pazarlıkta", *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1986.

³⁷² "Bulgarlara mesaj yok", *Milliyet*, 30 Haziran 1986.

arasındaki ekonomik meselelerin görüşüleceği ve toplantısı daha önce yapılan Karma-Ekonomik Komisyonu'yla ilgili imzalanması planlanan anlaşmanın içeriğiyle ilgili heyetler arasında sürdürülecek yeni toplantıya başkanlık etmek üzere katılmıştır. Heyetler bazında sürdürülen temaslarda, ekonomik iş birliğinin geliştirilmesi amacıyla, Romen heyeti, petrol ve enerji alanında teklifler sunmuştur. Petrolle ilgili olarak, Orta Anadolu Rafinerisi'nin fueloilden motorin üretecek donanımına sahip olması için gerekli teçhizatı sağlamayı teklif etmiş, TPAO ve MTA'nın ürettiği petrol sondaj makinelerini de gündeme getirmiştir. Enerji alanına gelince, Kapulukaya ve Kılıçkaya adlarını taşıyacak hidroelektrik santrallerinin mekanik kısımlarını inşa eden heyet, Temsan'a, Kralkızı hidroelektrik santralini inşa etme isteğinde bulunmuştur. Bunun üzerine Ortasakarya ve Yenice isimleriyle faaliyet gösterecek yeni hidroelektrik santralleri inşası için de DSİ ile bir Romen şirketinin görüşme yapması kararlaştırılmıştır. Ulaşımda, Ro Ro seferleri için alınan çifte vergilendirme sistemi kaldırılmış olup, Şereflikoçhisar ve Tosya-Osmancık karayollarının yapılmasını öngören projenin hızlandırılması karara bağlanırken, Köstence-Samsun arası Ro Ro seferleriyle ilgili temaların devam etmesi konusunda görüş birliği sağlanmıştır. Tüm bu kararlardan sonra Türkiye ve Romanya arasındaki ticaret sistemini köklü şekilde değiştirecek yeni bir adım atılmıştır. Bu adım iki ülke arasında 1970'ten beri geçerli olan bankacılık sistemini yerine 31 Aralık 1986'da yürürlüğe girmesi amacıyla, üzerinde uzlaşa sağlanan serbest döviz sistemidir. Sistem değişikliğine gidilmesinin nedeni ticaret hacminde Türkiye aleyhine görülen eşitsizliktir.³⁷³ Bu eşitsizliğin nedeni, Türkiye'nin 1974'ten itibaren Romanya'dan petrole dayalı ürünleri ithal etmesidir.³⁷⁴ Bundan dolayı var olan ticari eşitsizliğin dengelenmesi yeni sistemle mümkün olacaktır. Yeni sisteme göre borcu olan ülke, ilk iki ay borcunu mal karşılığı kapatabilecektir. Borcun tamamı kapatılamadığı takdirde kalan kısım dövizle ödenecektir.³⁷⁵

Ziyaretinin ileriki kısmında Başbakan Turgut Özal, Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavușesku ile görüşmüştür. Başbakan Turgut Özal, mevkidaşı Dascalescu'nun düzenlediği akşam yemeğinde Bulgaristan'da Türklere yönelik uygulanan politikayı gündeme getirerek, böyle bir politikanın Türkiye tarafından asla kabul edilemeyeceğini söyleyerek, bu sorunun ancak ikili görüşmelerle çözülebileceğini ifade etmiştir. Özal'ın söyledikleri üzerine Dascalescu dış politika ilkelerini tekrarlamak suretiyle, konuşmasına silahsızlanma konusuna

³⁷³ "Romanya'ya daha fazla ihracat", *Tercüman*, 1 Temmuz 1986.

³⁷⁴ Meltem Keskin Köylü, "Türkiye ve Romanya Karşılaştırmalı Dış Ticareti: 1923-2917", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 2, Ankara 2019, s. 1499.

³⁷⁵ "Romanya'ya daha fazla ihracat", *Tercüman*, 1 Temmuz 1986.

girerek başlamıştır. Arkasından askeri paktların kaldırılması, birleşik Avrupa'nın kurulması gibi hedeflerden söz etmiştir.³⁷⁶

Turgut Özal Siyasi gelişmelerle ilgili görüş teatisi ve ekonomik ilişkilerin düzenlenmesi adına yapılan görüşmelerin ertesinde, gezi programının son kısmını tatbik etmek üzere Otopeni Havaalanı'ndan askeri törenle Köstence'ye geçmiştir. Burada Komünist Partisi Birinci Sekreteri Mihail Marina ve Köstence Belediye Başkanı Marialka Gogi tarafından karşılanmıştır. Özal, Köstence programına Tuna Kanal'ını ziyaret ederek başlamış, Romen yetkililerden kanalın yapımı hakkında bilgi almıştır. Kanal yoluyla şehrin liman ve tersanelerinin yer aldığı bölüme gelmiştir. Buralarda inceleme yaparken kendisine, deniz ulaşımında hizmete sokulması planlanan Köstence-Samsun arası seferlerde kullanılacak feribotlardan birinin maketi hediye edilmiştir. Ekonomik gelişmelerle ilgili olarak ele alınan hususlar, anlaşma metni haline getirilmiş ve Türkiye-Romanya Karma Ekonomik Komisyonu dönem toplantısına ilişkin protokol adıyla, Devlet Bakanı Abdullah Tenekeci ve Romanya Enerji Bakanı İon Avram'ın onayıyla yürürlüğe girmiştir. Bunun yanında ticari ilişkilerde vergilendirmenin kaldırılmasına yönelik olarak, Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması imzalanmıştır. Köstence gezisinden sonra anlaşmaların imzalanmasını takip eden süreçte Turgut Özal ve Türk Heyeti akşam saatlerinde Romanya'dan ayrılmıştır.³⁷⁷

2.1.8. Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku'nun Türkiye'yi Beşinci Ziyareti

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku 1987 yılında Türkiye'yi beşinci ve son kez ziyaret etmiştir. Bunun nedeni, Romanya Cumhurbaşkanı'nın 1989'un sonuna kadar olan sürede bir kez daha Türkiye'ye diplomatik amaçla temas kurmak amacıyla gelmeyecek olmasından kaynaklanmaktadır. Çavuşesku'nun 1987'deki ziyaretiyle ilgili Türk Basınında kayda geçen ilk bilgi, 19 Ekim 1987'de Türkiye'ye gelecek olmasıdır. Çavuşesku'nun beşinci Türkiye ziyaretinde ele alınacak meseleler Balkan Zirvesi³⁷⁸ ve Türkiye ile Romanya arasındaki ekonomik iş birliğidir. Ekonomik iş birliğinde ticaret hacminin imzalanan anlaşmalara karşın, dengeye oturtulamaması ve bu yüzden Romanya'nın daha kazançlı olmasıyla, Türkiye'nin daha zayıf bir kazanç payı elde etmesi sorununa çözüm aranacaktır. Bunun yanında, ulaşım alanında atılan adımlar değerlendirilecek ve Köstence'yle Samsun arasında başlayacak feribot seferleri

³⁷⁶ gös.yer.

³⁷⁷ "Romanya ile ticaret, serbest döviz esasına göre yapılacaktır", *Milliyet*, 2 Temmuz 1986.

³⁷⁸ "Çavuşesku geliyor", *Milliyet*, 7 Ekim 1987.

konusulacaktır.³⁷⁹ Yine ekonomik meseleler dahilinde değerlendirilebilecek bir husus ise, Çavuşesku'nun 1970'lerin sonunda üzerinde anlaşmaya varılıp, yapımına başlanan ancak tamamlanamayan Orta Anadolu Rafinerisini gezecek olmasıdır.³⁸⁰ Ayrıca Çavuşesku'nun bu ziyaretinde de Elena Çavuşesku kendisine yer bulacaktır. Çünkü ziyaret sırasında Elena Çavuşesku'nun kendi alanında yaptığı çalışmanın bir ürünü olan kitabının Türkçeye çevrilmiş hali, TÜBİTAK'ın düzenlediği bir törenle kendisine verilecektir.³⁸¹

Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku, 19 Ekim 1987'de Türkiye'ye gelmiştir. Ardından Cumhurbaşkanı Kenan Evren'le heyetler bazında düzenlenen toplantıya katılmıştır.³⁸² Toplantının sonunda 5 yıl geçerli olmak üzere, ekonomik ve teknik işbirliğini öngören yeni bir ticaret anlaşması imzalanmıştır.³⁸³ Toplantı bittikten sonra Çavuşesku, onuruna verilen akşam yemeğine katılmıştır. Düzenlemiştir Yemekte, Türkiye ve Romanya arasındaki iş birliği konuşulmuş, ayrı bloklara mensup bulunduğu halde iş birliğinin devam ettiği ve bunun Balkan Coğrafyası için örnek teşkil etmesi gerektiği yinelenmiştir. Kenan Evren, önce iki ülke arasındaki ithalat ve ihracat dengesinde yaşanan eşitsizliğin giderilmesi amacıyla, ticari seçeneklerin artırılması gerektiğini söyledikten sonra, konuşmasına Balkan Coğrafyası'nın durumuyla devam ederek, sözü Türkiye'nin Bulgaristan'la yaşadığı sorundan söz ederek, Bulgaristan'ın, sınırları içerisinde yaşayan Türklere karşı uyguladığı politikayı eleştirmiştir. Daha sonra İran ve Irak arasında yaşanan Körfez Savaşı'yla ilgili olarak da birkaç cümle kurarak, Türkiye'nin bu konuda tarafsızlığa bağlı kalarak çözüm yolları arayabileceğini belirtmiştir. Kenan Evren'den sonra Nikolay Çavuşesku'da söze iki ülke arasındaki ilişkilerin değerlendirmesiyle başlayarak, iki ülkenin ekonomik durumlarının iki ülke açısından da kazanç sağlayacak yapıda olduğunu dile getirmiştir. Ardından ABD'nin Sovyet Rusya'yla imzaladığı orta menzilli füzelerin kullanımını düzenleyen anlaşmadan bahsetmiştir. Balkanlar konusuna gelince Türkiye'nin Bulgaristan'la yaşadığı soruna değinmeyerek, bu bölgenin silahlardan arındırılmasından söz ederek, konuyu Balkan zirvesine getirmiştir. Balkanlarda devletlerin yöneticileri arasında düzenlenecek konferans şeklinde tatbik etmek istediği Balkan Zirvesi'ni, öneri olarak sunmuştur.³⁸⁴

³⁷⁹ "Çavuşesku bugün geliyor", *Milliyet*, 19 Ekim 1987.

³⁸⁰ "Çavuşesku Türkiye'de", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1987.

³⁸¹ "Çavuşesku bugün geliyor", *Milliyet*, 19 Ekim 1987.

³⁸² "Çavuşesku Ankara'da", *Tercüman*, 20 Ekim 1987.

³⁸³ Metin, *a.g.e*; 894.

³⁸⁴ "Çavuşesku Ankara'da", *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1987.

Ertesi gün Çavuşesku, gezi programında yer aldığı üzere, Kenan Evren’le Orta Anadolu Rafinerisi’ne gitmiştir.³⁸⁵ Bunun yanında ziyaretin Elena Çavuşesku’yu ilgilendiren kısmı uygulanmış ve TÜBİTAK tarafından Camlı Köşk’te düzenlenen törenle, Elena Çavuşesku’ya çalışmasının Türkçe’ye tercüme edilmiş hali armağan olarak verilmiştir. Romence *İsoprenin Stereoseçimli Polimerleştirilmesi* adını taşıyan kitabın Türkçe’ye tercüme edilmiş haline önsöz yazan ve Elena Çavuşesku’ya kitabı bizzat takdim eden TÜBİTAK’ın Genel Sekreteri Prof. Dr. Sümer Şahin, tercüme yapıldıktan sonra yazarını da kutlamıştır. TÜBİTAK’ın yetkili kadrosu, öğretim görevlileri ve bilim insanlarından oluşan bir toplulukla yapılan tören karşısında Elena Çavuşesku, kendisine yapılan jestten duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.³⁸⁶

Çavuşesku, Evren’den sonra 21 Ekim 1987’de Başbakan Turgut Özal’la görüşmüştür. Çavuşesku, Özal’ın onuruna verdiği yemeğe katılmıştır. Yemekte Türkiye’nin dış politika sorunlarından bu kez Yunanistan’la yaşanan Ege Sorunu ve ABD’nin Körfez Savaşı’ndaki tavrı ele alınmıştır. İlk konuyu ele alan Özal, Türkiye’nin Yunanistan’la olan Ege Denizi’nin Paylaşımı Sorunu’nu Yunanistan’la sürdürülecek bir diyalogla çözmek istediğini söylerken, Bulgaristan’ın sınırlarında yaşayan Türklere uyguladığı politikayı eleştirmiştir. Özal’dan sonra söz alan Çavuşesku ise, Evren’le yaptığı görüşmede olduğu gibi Bulgaristan’la ilgili konuşmayarak, ABD’nin Körfez Savaşı’nda İran’a karşılık vermesiyle, dünyada üçüncü kez olmak üzere büyük bir savaşın meydana gelebileceğini söyleyerek, Milli egemenlik, iç işlere karışmama, blokların kaldırılması ve silahsızlanma ilkelerini sıralamıştır.³⁸⁷

Çavuşesku’nun Türkiye’ye düzenlediği son ziyaret 22 Ekim 1987’de Ankara’dan ayrılmasıyla sona ermiştir.³⁸⁸ Bu ziyaretle ilgili Türk Basını köşe yazarları bazında değerlendirilebilecek iki yazıya yer vermiştir. Bu yazılardan ilki *Milliyet*’ten Nazif Kuyucuklu’ya aittir. Kuyucuklu yazısında Çavuşesku’nun iktidara geldiği günden bu yana dış politikada izlediği rotayı, Türkiye’yle olan ilişkileri ve özellikle ekonomik alanda gerçekleştirilen iş birliği çerçevesinde hayata geçirilen projeleri belirtmiştir.³⁸⁹ Yılmaz Öztuna ise, tarihsel bağlama ağırlık vermekle beraber, benzeri bir bakış açısını *Tercüman*’da okuyucuya sunmuştur. Yazısına Çavuşesku’nun kısa hayatıyla başlayan Öztuna, Romanya’nın coğrafi ve milli yapısından Osmanlı Devleti’nin idaresindeki durumuna, bağımsız olduğu

³⁸⁵ Metin, *a.g.m.*; 894.

³⁸⁶ “Armağan’ın Türkçe’si”, *Tercüman*, 21 Ekim 1987.

³⁸⁷ “Özal: Hiçbir sebep Bulgar’ı mazur göstermez”, *Tercüman*, 21 Ekim 1987.

³⁸⁸ “Çavuşesku’yu uğurladık”, *Hürriyet*, 22 Ekim 1987.

³⁸⁹ “Romanya ile ilişkilerimiz”, *Milliyet*, 19 Ekim 1987.

dönemden Türklerle kurduğu kültürel bağa kadar, ana unsurlar olarak değerlendirilebilecek bilgilerden oluşan bir metni meydana getirmiştir.³⁹⁰

1987'deki ziyaretten sonra Romanya Cumhurbaşkanı Nikolay Çavuşesku, bir kez daha Türkiye'ye gelmeyeceği gibi, Türkiye'den de cumhurbaşkanlığı düzeyinde gerçekleştirilecek bir ziyaretin varlığı söz konusu olmayacaktır. Ancak Çavuşesku'nun Evren'e, Afganistan'ın siyasi durumuyla ilgili olarak yazdığı 16 Eylül 1989 tarihli mektup, Türkiye ve Romanya arasındaki siyasi iş birliğinin daha aktif şekilde sürdürülmek istendiğine kanıt oluşturacaktır. Mektubun içeriği Afganistan'da yaşanan sorunun karşılıklı görüşmeyle çözülebilmesi için istenen yardımdır. Çavuşesku, Afganistan Cumhurbaşkanı Necibullah ile yaptığı görüşmeden sonra, burada yaşanan sorunun karşılıklı görüşmeyle çözülebileceğini öğrenmiştir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için de Kenan Evren'den yardım istemektedir.³⁹¹

2.1.9. Deniz Araçlarına Bağlı Olarak Gerçekleşen Kazalar

Deniz araçlarına bağlı olarak gerçekleşen kazalar bölümünde, 1980'li yıllara tekabül eden dönemde İndependante tankerinin durumuna çözüm bulma çabaları devam etmiştir. Tankerden sızan petrolün yarattığı tehlikeden sonra, tankerden kalan parçaların toplanması amacıyla girişimlerde bulunulmuştur. Denizcilik Bankası'nın enkazın kaldırılmasıyla ilgili olarak ilk çalışmayı 1981 yılında, parçaları Tuzla'ya götürmek suretiyle başlattığını duyurmuştur. Hatta gerektiğinde bir Japon firmasıyla da ortak hareket edeceği de bilgi olarak eklenmiştir.³⁹² 1982'de Kenan Evren'in Romanya'yı ziyaretinde de, gündeme konu olarak gelen tankerden kalan enkazın kaldırılması sorunu, 1986 yılında Gemi Söküm A.Ş.'nin girişimiyle yine Denizcilik Bankası'yla ortak hareket etme prensibine dayanarak, 1989 yılında tamamen çözülecektir. Ayrıca Romanya Türkiye'ye, Independenta Tankeri nedeniyle oluşan zarardan ötürü, Uluslararası Denizcilik Anlaşması gereği 30 Milyar dolar tazminat ödeyecektir.³⁹³

Ancak 1980'li yıllarda, Independenta'nın yanında deniz araçlarına bağlı olarak yeni kazalar da gerçekleşmeye devam etmiştir. Bunların ilki yine İstanbul Boğazı'nda olmak üzere, Boğaz'ın, Üsküdar'ın Kanlıca açıklarına denk gelen yerinde gerçekleşen kaza, iki deniz aracının birbirine çarpması değil, her iki aracın birbirine çarpmamak için geri gitmesiyle deniz kıyısındaki yalılara hasar vermesiyle sonucunda yaşanmıştır. Romen Bandırası taşıyan 5 bin

³⁹⁰ "Çavuşesku ülkemizde", *Tercüman*, 20 Ekim 1987.

³⁹¹ CA, Fon Kodu: 07002050, Gömlek no: 288518.

³⁹² "Deniz Kuvvetleri Romen tankerinin söküm işini ancak 1 yılda tamamlayacak", *Milliyet*, 15 Ağustos 1981.

³⁹³ "Independenta'dan kurtulduk", *Tercüman*, 6 Mart 1989.

grost ağırlığındaki Teius ile Türk Bandırası taşıyan kum motoru Şaban Reis, birbirlerine sürtününce rotalarından ayrılmış ve deniz kıyısındaki yalılara hasar vererek durmayı başarabilmişlerdir³⁹⁴. Şaban Reis'in kaptanı Erol Tandoğan, Romanya'ya ait şilebin yakınına geldiğini ve bu nedenle düdük çalarak uyarı yapması sebebiyle, çarpışmamak amacıyla geri gittiklerini ancak kaza yapmaya engel olamadıklarını söylemiştir. Ancak kazanın yaşandığı tarih 1981'in kış mevsimine denk geldiğinden yalılarda ikamet eden kimse olmadığı için can kaybı yaşanmamıştır.³⁹⁵

İkinci kaza 15 Ekim 1982 tarihinde Independenta'nın eşi olarak görülen Uniera'nın Karadeniz'de yanarak batması sonucu gerçekleşmiştir. İstanbul Boğazı'nın 60 mil açığında olan gemi, bünyesinde taşıdığı akaryakıtla yanmaya başlamıştır. Tanklardan veya makine dairesinden kaynaklanan bir nedenle çıktığı öngörülen yangının büyümesiyle mürettebat gemiden ayrılmıştır. 16 Ekim 1982'de ise bulunduğu yerde batmıştır.³⁹⁶Uniera'nın batmasıyla Türk Basınında, Boğaz'a sızan petrolün yaratabileceği tehlike yeniden gündeme gelmiş ve Uniera'dan sızan petrolün yanma özelliği taşımamasına karşın balık türleri üzerinde olumsuz etki yaratabileceği dile getirilmiştir.³⁹⁷

Deniz araçlarına bağlı kazaların üçüncüsü yine İstanbul Boğazı'na 35 mil mesafede, fırtına çıkması sonucu vuku bulmuştur. Türkiye ve Romanya'yı deniz araçlarından kaynaklı kazalarda yan yana getiren bu kez bir Ro-Ro gemisidir. Adı Bazias olan Ro-Ro gemisi 6' Türkten oluşan 11 Tırı taşıyan gemide, Türkler arasından Ersan Firması'nın şoförlerinden İhsan Nalkıran hayatını kaybetmiştir. Kazayla ilgili olarak Tür tır şoförlerinin açıklaması yılbaşı olması sebebiyle Romen mürettebatının ihmalkar davrandığı yönündedir. İhmalkarlığın nedeni ise, tırlara altı tane bağ vurulması gerekirken iki tane vurulmasıdır.³⁹⁸

2.1.10. Ödül, Belediyecilik ve Tıp

Türkiye ve Romanya arasındaki sosyal ve kültürel ilişkilerin bir başka tezahürü ödül ve belediyeciliktir. Romanya Kültür Bakanlığı, dünya çapında ilk kez Türkiye'de düzenlenen uluslararası yemek kongresinde, Konya Kültür ve Turizm Derneği'ni Şeref Madalyası ve

³⁹⁴ “Bir Rumen şilebi, iki yalıda hasara yol açtı”, *Tercüman*, 13 Mart 1981.

³⁹⁵ “Çarpışan Romen Şilebi ile Kum Motoru 2 Yalıya Bindirdi”, *Cumhuriyet*, 13 Mart 1981.

³⁹⁶ “Karadeniz'de Yanan Romen Uniera Şilebi Battı”, *Milliyet*, 17 Ekim 1982.

³⁹⁷ “Karadeniz'den akan mazotun Boğaz'a girmemesine çalışılıyor”, *Milliyet*, 26 Ekim 1982.

³⁹⁸ “Romen mürettebat içkiliydi”, *Milliyet*, 29 Aralık 1986.

Berat'la ödüllendirmiştir. Ancak bu ödülle ilgili Türk Basınında başka bir bilginin varlığına rastlanmamaktadır.³⁹⁹

Türkiye ve Romanya arasında belediyeçiliğe ilişkin sergilenmiş iki örnek mevcuttur. İlki Bükreş Belediye Başkanı'nın daveti üzerine, İstanbul Belediye Başkanı Abdullah Tırtıl'ın 26 Kasım 1983'te Romanya'ya gitmesidir. Türk Basınında yer alan bilgiye göre, İstanbul Belediye Başkanı Abdullah Tırtıl, Romanya'daki çöp arıtma sistemi, metroya dayanan ulaşım, hava kirliliğini önleyici sistemler ve merkezi ısıtma sistemlerini inceleyecektir. 7 günlük bir program etrafında şekillendirilmiş olan ziyaret sırasında Abdullah Tırtıl'a eşlik edecek kadro Mithat Çalık, Nejat Gündoğdu ve danışmanı Nejat Özal'dan oluşmaktadır.⁴⁰⁰ İkinci örnek 1984 yılında, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Burhan Özfatura'nın, Çeşme'nin Altunzade tesislerinde düzenlenen Avrupa İskan Fonu'na katılan dış ticaret ataşesi ve yanındaki bir yetkili tarafından Romanya'ya davet edilmesidir. Özfatura yapılan davete olumlu cevap vermekle birlikte, belediye başkanlığına yeni seçildiği için, bu makamın gerektirdiği işlerin halledilmesi gerektiği yönünde bir açıklama yaparak, bu dönemde Romanya'ya gelmesinin mümkün olamayacağını davet eden tarafa aktarmıştır. Ancak kendine karşı yapılan bu davete cevap vermek adına Bükreş Belediye Başkanı'nı İzmir'e davet etmiştir.⁴⁰¹

Tıp alanına giren tek örnek, 18. Balkan Tıp Kongresi'yle ilgilidir. Romanya kongreye katılmış olmakla beraber, Romanya'nın tıpta Türk Basını için taşıdığı asıl dikkat çekici yan, Balkan tıp Birliği'ne başkanlık edecek olan Romanya'nın tıp alanındaki akademisyenlerinden Prof. Dr. M. Popescu Bojev'in 29 Ağustos 1984'te Türkiye'ye gelirken felç geçirmesidir. Bunun üzerine Bujev, İstanbul'a getirildiğinde Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ne yatırılmıştır.⁴⁰² Kongre, 31 Ağustos'ta İstanbul Üniversitesi'nde Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in himayesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mustafa Kalemli'nin konuşmasıyla başlamıştır. Türk Basınına göre, Bujev'in yaşadığı sağlık sorunu burada da yankı bulmuş ve katılımcılar üzüntülerini ifade etmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı Kenan Evren'de geçmiş olsun dileklerini iletmiştir. Basın, doğrudan Bujev'in yaşadığı sağlık sorunu hakkında da bilgi vermiş ve Romanya'lı profesörün beyin ameliyatı geçirdiğini ve de sağlık durumunun iyi yönde olduğuna dair bilgiyi okuyucuyla paylaşmıştır.⁴⁰³

³⁹⁹ "Romanya'dan şeref madalyası", *Ulus*, 15 Mart 1987.

⁴⁰⁰ "Tırtıl, bugün Romanya'ya gidecek", *Millî Gazete*, 26 Kasım 1983.

⁴⁰¹ "Özfatura'yı, Bükreş Belediye Başkanı Romanya'ya davet etti", *Yeni Asır*, 8 Haziran 1984.

⁴⁰² "Balkan Tıp Kongresi'ni yönetmek için geldi, felç geçirdi", *Milliyet*, 31 Ağustos 1984.

⁴⁰³ "İstanbul, ünlü tıp otoritelerini ağırlıyor", *Milliyet*, 1 Eylül 1984.

2.1.11. Kültür, Sanat ve Spor

Türkiye ve Romanya arasındaki sosyal ve kültürel ilişkilerin, kültür ve sanata dair olan bölümünde tarih, dans, edebiyat, müzik, resim, fotoğrafçılık ve sinemadır. Türkiye ve Romanya arasında tarih alanına yönelik kültürel iz düşümlere örnek teşkil edecek olan unsur *Tercüman* gazetesi tarafından 12 Aralık 1980’de yayımlanan tarih ekidir. Türk ve İslam Ansiklopedisi tarafından hazırlanan bölümlerin yayımlanmasından oluşan bu ekin konusu Yıldırım Bayezid’dir. Bayezid’in anlatıldığı kısmın, Romanya’yla tarihsel bağlara vurgu yapan yanı ise Eflak ve Boğdan’ın anlatıldığı yerdir.⁴⁰⁴Eflak ve Boğdan’la ilgili Türk Basınına yansıyan ikinci örnek, yine *Tercüman*’dan gelmiş olup, 14 Nisan 1981 tarihinde yayımlanan sayıda yer alan, Türk ve İslam Ansiklopedisi yazarlarınca meydana getirilmiş bölüme aittir. Bu bölümde Eflak ve Boğdan’a dair anlatılan konu, bölgenin XIX. Yüzyılın ikinci yarısındaki siyasi durumuyla ilgilidir.⁴⁰⁵

Dans, 1980-1989 aralığında bu kez önce revüler ev folklor olmak üzere örneklerle öne çıkmıştır. Revüler, Türk Basınında kendisine Pastorel, Contiki Girls, ve revüler hakkında yayımlanan yazılarla yer bulmuştur. Pastorel, Bükreş Üniversitesi’ne bağlı konservatuarın bale bölümünde kurulmuş, 17-19 yaş arasındaki 8 kızdan oluşan bir revüdür. Pastorel, Türkiye’de 2 saatlik dans gösterisi yapmakta ve Türkçe skeçler sergilemektedir.⁴⁰⁶Contiki Girls ise tıpkı Pastorel gibi 8 kızdan oluşmakta ve haftanın yedi günü akşam saatlerinde sahneye çıkmaktadır.⁴⁰⁷ Türk Basınında Revüler hakkında yayımlanan yazı ise *Hürriyet*’te yayımlanmıştır.⁴⁰⁸ Revülerden sonra folklorla ilgili tek örnek 1987’de Pera Palas’ta Romen folklor ekibinin düzenlediği gösteriden ibarettir.⁴⁰⁹

Türk Basını, kültür ve sanata ait kısımlardan olan müzik hakkında verilen bilgilerin içeriğini operalar ve konserler oluşturmaktadır. Opera dalında Devlet Operası Sanatçısı Atilla Manizade, 1982 yılında Romanya’nın başkenti Bükreş’te sahnelenen Rellini’nin *Sevil Berberi* adlı operasında Don Bazilyo karakterini canlandırmıştır.⁴¹⁰ *Aida*’nın Romen yönetmen Anca Dorosenco tarafından sahnelenmesi üzerine Faruk Güvenç, bir yazı kaleme almıştır.⁴¹¹ İstanbul Devlet Opera ve Balesi Müdür ve Genel Sanat Yönetmeni Mesut İtku 5-11 Ekim 1988

⁴⁰⁴ “Yıldırım Bâyezid”, *Tercüman*, 12 Aralık 1980.

⁴⁰⁵ “Eflâk ve Boğdan”, *Tercüman*, 14 Nisan 1981.

⁴⁰⁶ “Boğazdaki Romen güzelleri”, *Milliyet*, 17 Kasım 1984.

⁴⁰⁷ “İşte Gerçek Yüzleri!”, *Sabah*, 20 Ocak 1986.

⁴⁰⁸ “Romanya’dan revü akını”, *Hürriyet*, 19 Şubat 1985.

⁴⁰⁹ “Romen turizmcilerin İstanbul çıkartması!”, *Sabah*, 27 Şubat 1987.

⁴¹⁰ “Atilla Manizade Bükreş Operasında Büyük Başarı Sağladı”, *Yeni İstanbul*, 27 Mart 1982.

⁴¹¹ “Rumen yönetmenin “Aida” yorumu”, *Cumhuriyet*, 20 Mayıs 1982.

tarihlerini kapsayan zaman aralığında Romanya'ya turneler düzenlemiştir. Düzenlediği turneler boyunca seslendirdiği eserlerden bir tanesi, Bükreş Radyo Televizyon Senfoni Orkestrası'nın eşliğiyle, Gustav Mahler'in *Lieder eines Fahrenden besellen'* dir. Sonra Cluj-Napocca ve Temeşvar'da Giuseppe verdi'ye ait *La Traviata*'da Germand rolünü canlandırmış ve bu canlandırmayı Romence değil Türkçe olarak yapmıştır.⁴¹² Konserler kısmına gelindiğindeyse Romanya'nın Cluj Napoca Filarmoni Orkestrası'nın, 20 Haziran 1984 akşamı Atatürk Kültür Merkezi'nde, İstanbul Kültür ve Sanat Festivali'nin açılışı amacıyla konser düzenlediği görülmektedir.⁴¹³ Piyanist Hülya Saydam, 1984 yılında Bükreş'te iki konser vermiştir.⁴¹⁴

Edebiyatın Türk Basınındaki tezahürüne tek örnek *Milliyet*'in 29 Ağustos 1986 tarihli sayısıyla kendisine yer bulmuştur. Şair ve yazar Ömer Faruk Toprak'ın *Tuz ve Ekmek* adlı romanı, Romence'ye çevrilmiştir. Tek parti döneminde, iktidarın aydınlar üzerinde kurduğu tahakkümü konu edinen romanın, Romen diline tercümesini Ağiemin Baubec gerçekleştirmiştir. Ardından Üniverse Yayınları tarafından 25 bin adet olarak basılmıştır. Basılan roman Romen halkı tarafından dikkat çekici bir eser olarak ilgi çekmeyi başarmıştır.⁴¹⁵

Sinema, Türkiye ve Romanya ilişkileri kapsamında kendisine iki farklı şekilde yer bulmuştur. Bunlar Balkan Film Festivali ve 1983'te iki ülke arasında imzalanan kültürel iş birliğini öngören anlaşmadan hareketle düzenlenen, iki ülkenin birbirlerine ait filmleri ülkelerinde gösterme prensibine dayanan film haftalarıdır. Kültürel iş birliğine zemin hazırlayan anlaşmanın gerektirdiği şekilde, birbirlerine ait filmlerin tarafların kendi ülkelerinde gösterebilmesini sağlayan gerekliliğin yansıması, ilk olarak 1984'te, Romanya'da düzenlenen film haftaları vasıtasıyla görülmüştür. Bu anlamda etkisi ilk kez Türkiye'den Romanya'ya doğru olarak yorumlanabilecek iş birliği, Bükreş ve Köstence'de düzenlenen Türk Filmleri Haftası sayesinde eyleme dökülebilmiştir. İlgili şehirlerde gösterilen Türk Filmleri ise *Selvi Boylum*, *Al Yazmalım*, *Herhangi Bir Kadın*, *Kırık Bir Aşk Hikayesi*, *Yedi Kocalı Hürmüz*, *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*, *Vahşi Gelin*, olarak belirlenmiştir. Bunun haricinde *Güneşin Sevdiği Ülke* ismini taşıyan bir belgesel de Romen halkına sunulacak hareketli görüntülerdendir.⁴¹⁶

Türk Filmlerinin Romanya'da gösterilmesinden iki yıl sonra, 1986'da bu kez Romen filmleri Türk seyircisinin karşısına çıkarılacaktır. 20-22 Ağustos tarihleri arasındaki zaman

⁴¹² "Mesut İtku'nun Romanya Turnesi", *Hürriyet*, 20 Ekim 1988.

⁴¹³ "12. İstanbul Kültür ve Sanat Festivali başladı", *Tercüman*, 21 Haziran 1984.

⁴¹⁴ "Piyanist Hülya Saydam'ın Romanya'daki konserleri", *Hürriyet*, 21 Ocak 1984.

⁴¹⁵ "Toprak'ın "Tuz ve Ekmek" adlı romanı Romence'de", *Milliyet*, 29 Ağustos 1986.

⁴¹⁶ "Romanya'da Türk Film Haftası", *Milliyet*, 10 Ekim 1984.

diliminde gösterimler, Ankara ve İstanbul'da gerçekleştirilecektir. Önce Ankara'da gösterilecek olan beş Romen filmi, *Cehennemde Dönüş*, *Gümüş Maske*, *Aşk İlanı*, *İran Beklerken* ve *Pasifikte Fırtına* şeklindedir. Filmler Ankara seyircisine sunulduktan sonra İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezi'nde İstanbul seyircisine gösterilecektir.⁴¹⁷ *Hürriyet*, İstanbul'da seyirciye gösterilecek filmlerin arasında *Kanat Çırpınışları* adlı belgesel ve *Büyük Yarış* adlı çocuk filminin de olduğunu okuyucunun bilgisine aktarmıştır.⁴¹⁸ Anlaşmanın sinema düzlemindeki üçüncü takibi yeniden Romanya'ya çevrilmiş ve 1987 yılında Bükreş ve Köstence'de Türk filmleri gösterilmeye başlanacağı, Türk Basınında bilgi olarak kamuoyuyla paylaşılmıştır. 25-31 Ekim 1987 tarihlerini kapsayacak olan zaman dilimi içerisinde on film gösterilecektir. Bunların yedisi bir konu etrafında seyreden filmlerden ve diğer üçü belgesellerden oluşacaktır. Konu etrafında şekillenen filmler Erdoğan Tokatlı'nın *Fidan*, Halit Refiğ'in *Teyzem Yavuz Turgul'un Fahriye Abla*, İsmail Güneş'in *Gün Doğmadan*, Nisan Akman'ın *Beyaz Bisiklet*, Yusuf Kurçenli'nin *Mertoğlu Ömer Bey* ve Zeki Ökten'in *Askerin Dönüşü*, ismine sahip eserlerden meydana gelmektedir. Belgesel olarak seçilenler de daha önce gösterilen *Güneşin Sevdığı Ülke*, *Sisler Kovulunca* ve *Altın Koylar* isimli bilgi verme gayesine sahip eserlerden ibaret olmuştur.⁴¹⁹

Türkiye ve Romanya arasındaki karşılıklı film takasına dayalı süreç, 1987'de özel bir sinema şirketinin devreye girmesiyle devam etmiştir. Türkiye'den Yılmaz Duru'nun yöneticisi olduğu Tuğra Film, Romanya'nın ödül almış 4 filmini yayınlama hakkını satın almıştır. İki ülke arasındaki karşılıklı film takasında, Türkiye'den Romanya'ya doğru seyreden süreçte, Tuğra Film tarafından hakları karşılanmış olan ödüllü Romen filmleri *Cehenemme Dönüş*, *Fedora*, *Felix ve otília*, *İon* isimleriyle anılan eserlerden oluşmuştur.⁴²⁰

Resim sanatına dair tek örnek, 1985 yılında verilmiştir. Bu yılda Atatürk Kültür Merkezi'nde Romanya Resim ve El Sanatları Sergisi'nin açılmıştır. 40 resim ve 20 eliş olmak üzere 60 eserin sergilenmek üzere, ziyaretçilere sunulduğu organizasyonda, Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Bölge Müdürü Cengiz Taner bir konuşma yapmıştır. Taner konuşmasında, Türkiye'nin Romanya'yla tarihi, sosyal ve kültürel ilişkilerinin bulunduğunu ve bu serginin iki ülke arasındaki dostluğu daha da pekiştireceğini söylemiştir.⁴²¹

⁴¹⁷ "Romen Filmleri Haftası", *Milliyet*, 16 Ağustos 1986.

⁴¹⁸ "Rumen filmleri haftası", *Hürriyet*, 22 Ağustos 1986.

⁴¹⁹ "Türk filmleri yurt dışında", *Milliyet*, 20 Ekim 1987.

⁴²⁰ "Doğu Bloku filmleri Türkiye'de", *Milliyet*, 30 Ağustos 1987.

⁴²¹ "Romanya Resim ve El Sanatları Sergisi açıldı", *Milliyet*, 20 Temmuz 1985.

Türkiye-Romanya ilişkilerinin sosyal ve kültürel kısmını oluşturan kültür ve sanatın bir diğer bölümünü televizyonculuk meydana getirmektedir. TRT'yle ilgili olarak, imzalanan anlaşmanın yanında Türk Basınına yansıyan diğer bilgi karşılıklı program değiş tokuşunun sağlanacağı şeklindedir. 1986'da TRT'nin Ankara Televizyon Müdürü Sabahattin Alpdoğan ve Çocuk Yayınları Müdür Yardımcısı Canan Arısoy, Romen televizyonunda yayımlanan programlar arasında seçim yapmıştır. Yapılan seçim sonucunda 23 program takas edilmek üzere TRT'de yayımlanacak programlar listesine girmiştir. Takas usulüyle alınan programların çoğunluğunu ise belgeseller teşkil etmektedir. Ancak TRT, çoğunluğun belgesel olan programlara karşılık, Romen televizyonuna *Çalıkuşu* ve *Bugünün Saraylısı* gibi dizileri yayınlanmak üzere verecektir.⁴²²

Türkiye ve Romanya'nın spor alanına yönelik ilişkileri voleybol ve futbol üzerine şekillenmiştir. Ailesiyle Romanya'dan Türkiye'ye iltica eden 15 yaşındaki Deniz Ali Eczacıbaşı'nın voleybol takımına girmiştir. Romanya'nın Köstence kentinde yaşayan Deniz Ali, burada yaşadığı dönemde Romen Genç Milli Takımı bünyesinde voleybol oynamaktaydı. Ancak Deniz Ali Türkiye'ye iltica vasıtasıyla gelmiş olmasına karşın, voleybol oynamayı bırakmamış ve bu spor dalında faaliyet göstermeye devam etmiştir.⁴²³

Futboldaysa 5 Nisan 1989'da Bükreş'te Galatasaray'la Bükreş-Steaua arasındaki futbol karşılaşmasıyla ilgili yaşanan bilet krizi öne çıkmıştır. Bunun nedeni Romanya'nın maçın seyredilebilmesi için gereken bilet üzerinde yaptığı miktar belirlemesi ve Romanya'ya giden Türklere karşı Romanya'nın aldığı önlemlerle başlamıştır. Romanya, bilet miktarını 1000 kişiyle sınırlamıştır. Bilet sayısına getirilen sınırlamanın yanında, stadyuma girişin başka alternatifler aracılığıyla mümkün hale gelememesi üzerine çoğu turizm şirketi maç münasebetiyle düzenleyeceği turlardan vazgeçmiştir. Hatta Devlet Demir Yolları, maç için düzenleyeceği özel tren seferlerini de programından çıkarma yoluna girmiştir. Türkiye'yi bu konuda asıl uyaran ise Romanya'daki Türk Büyükelçiliği olmuştur. Elçilik mensupları turlar üzerinden bilet temin edemeyenlerin Romanya'ya gelmemeleri gerektiğini bildirmiştir.⁴²⁴

Elçilik mensuplarınca yapılan uyarının gerekçesi, 4 Nisan 1989'da, Romanya'ya girmek isteyen Türklere ait özel otomobillerin ülkeye alınmaması sonucu açıklığa kavuşmuştur. *Cumhuriyet*'in Romanya'nın sınırından içeriye sokmadığı Türklere ait özel araç sayısı hakkında

⁴²² "Bugünün Saraylısı ve Çalıkuşu Romen TV'sinde", *Milliyet*, 5 Haziran 1986.

⁴²³ "Türkiye'ye iltica eden Romen Genç Millî Takımı'nın oyuncusu Deniz Eczacıbaşı oldu...", *Milliyet*, 9 Eylül 1981.

⁴²⁴ "Bükreş yolu yokuş", *Cumhuriyet*, 3 Nisan 1989.

verdiği miktar 500 civarındadır.⁴²⁵ *Milliyet* ise Romanya'ya ya giremeyenlerin Kapıkule'ye geri döndüğünü söylemiş ve ardından *Cumhuriyet*'in geri dönmek zorunda kalanlara ilişkin verdiği 500 sayısına karşılık olarak, 150 arabanın Romanya'nın Giurgiu'daki sınır kapısında beklediğini belirtmiştir.⁴²⁶ Hatta Romanya'dan içeriye girebilenlerin, dolar üzerinden satışı yapılan benzin kuponlarını bulamamasıyla, erken saatlerde kapanan lokantalardan ötürü yemek yiyememesi gibi sorunların üzerine bilet bulabilmek için karaborsadan dahi medet umdukları halde bunun da gerçekleşmemesi gibi baş gösteren sorunların altını çizmiştir. Ayrıca ilgili kişilerin cadde ve sokak gibi yerlerde yankesicilerin ve yol kenarlarındaki hayat kadınlarının tehlike oluşturabileceği ihtimalini göz önüne alarak halkı uyarmış olmasını da satırlar halinde okuyucuya aktarmıştır.⁴²⁷

Galatasaray-Bükreş-Steaua maçının Romanya'da Türkler tarafından izlenebilmesiyle ilgili olarak yine *Milliyet* gazetesi bilgi vermeyi sürdürmüştür. Gazetenin verdiği bilgiye göre Romanya'ya girebilenler arasından 1234 kişi maçı stadyumda seyretme imkanına sahip olacaktır. Buna karşın 1234 kişi yan yana oturma hakkından mahrum kalacaktır. Bu da Türk seyircilerin arasına polis ve askerden oluşan grupların yerleştirilmesi usulüyle sağlanacaktır.⁴²⁸ Romanya'nın Türk seyircilerine karşın takındığı bu tavrı, Türklerin toplu halde Romanya yönetimine tepki gösterebileceği endişesinin bir ürünü olarak yorumlanabilir.

Nitekim bu yorumu güçlendirecek adımlar, maç başlamadan evvel alınan önlemlerle de kendisini göstermiştir. Olağanüstü düzeyde alınan önlemlerden birkaçı, Romanya'ya gelen Türklerin gösteri veya toplu halde yürüyüş yapmasının yasaklanmasıyla, yüksek sesle tezahürata dahi izin vermemeleri şeklinde gözler önüne serilmiştir.⁴²⁹ Hatta Türkiye'nin Bükreş'teki Ticaret Ateşesi Oktay Engin'in Galatasaray'ın Steaua Stadı'nda gerçekleştirdiği antrenman faaliyetine katılmak istediği ve diplomat olduğunu söylediği halde Romanya'nın askerlerince geri çevrilmiştir.⁴³⁰ Romanya'nın Türklere karşı almış olduğu tedbirlerin köşe yazarları bağlamında yapılan eleştirisine, Kahraman Bapçum'un "Bal gibi Panikteler"⁴³¹ ve Metin Oktay'ın "Romen eziyeti"⁴³² isimli yazılarında rastlayabilmek mümkündür.

⁴²⁵ "Sınırdan geri çevirme", *Cumhuriyet*, 4 Nisan 1989.

⁴²⁶ "Türklere Romen dipçiği", *Milliyet*, 4 Nisan 1989.

⁴²⁷ "Bükreş'te benzin, bilet, yemek yok", *Milliyet*, 4 Nisan 1989.

⁴²⁸ "1234 Mutlu Türk", *Milliyet*, 5 Nisan 1989.

⁴²⁹ "Caddelerde Rüzgar Yasak", *Milliyet*, 5 Nisan 1989.

⁴³⁰ "Ticaret Ateşesi Antermana Alınmadı", *Milliyet*, 5 Nisan 1989.

⁴³¹ "Bal gibi panikteler", *Milliyet*, 5 Nisan 1989.

⁴³² "Romen eziyeti", *Milliyet*, 5 Nisan 1989.

SONUÇ

Çavuşesku döneminde Türkiye-Romanya ilişkileri, Çavuşesku'nun 1967'den 1989 yılında kadar geçen sürede, gerek siyasi ve ekonomik, gerekse sosyal ve kültürel temelde ciddi gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişmeler Türk Basınında, haberler ve köşe yazarları bazında yapılan değerlendirmelerle okuyucuya sunulmuştur.

1967-1980 arası Türkiye-Romanya ilişkileri, 1969 yılında Çavuşesku tarafından gerçekleştirilen ziyaretle birlikte siyasi ve ekonomik alanda iş birliğine gidilmesi yoluyla gelişmeye başlamıştır. Bu gelişmenin siyasi bölümünde, uluslararası siyaseti, barış ve güvenlik ortamının egemen olduğu bir yer haline dönüştürebilmek için liderler görüşlerini karşılıklı olarak ifade etmiş ve sözel olarak ifade ettikleri görüşlerini ortak bildiri vasıtasıyla dünya kamuoyuna duyurmuşlardır. Ancak barış ve güvenlik ortamının oluşturulmasına yönelik amaç, Türkiye ve Romanya'nın ABD ve Sovyet Rusya'nın etkisi yüzünden başarıya ulaşamamıştır. Bunun yanında, Çavuşesku'nun ortaya koyduğu önerilere karşın, bu öneriler fiiliyata dökülemediği için Türkiye'yi ilgilendiren dış politika sorunları da çözümsüz kalmıştır. Ancak heyetlerin görüşmeleri neticesinde imzalanan anlaşmalar dahilinde hayata geçirilen projeler sayesinde, Türkiye ve Romanya arasındaki ekonomik ilişkiler gelişebilmiştir. Bunda ekonomik ilişkilerin, sadece iki ülkeyi ilgilendiren bir mesele olması büyük rol oynamıştır. Sosyal ve kültürel temelli ilişkiler ise az sayıda anlaşmanın imzalanmasına karşın, diplomatik ziyaretlerin dışına çıkıldığı noktada daha fazla gelişmiştir.

1980-1989 yılları arasında da Türkiye ve Romanya arasındaki siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler, önceki dönemden farklı bir tablo çizememiştir. Siyasi anlamda sözlü ve yazılı talepler yinelenmiş olmakla birlikte, iki ülke bu talepleri gerçekleştirebilme imkanından yoksun kalmıştır. Çünkü Türkiye'yi ilgilendiren dış politika sorunları yine çözülememiştir. Hatta Çavuşesku, Türkiye ve Bulgaristan arasındaki sorunu çözebilmek için, iki ülkenin liderini buluşturmak istemişse bile bu konuda başarıya ulaşması mümkün olmamıştır. Fakat ekonomik ilişkiler yine tam tersi şekilde, iki ülkeyi ilgilendiren bir konu olması sebebiyle daha fazla gelişme göstermiş ve yapılmakta olan iş birliğine yeni alanlar eklenmiştir. Sosyal ve kültürel ilişkilerde de, önceki dönemle kıyaslandığı vakit, daha fazla anlaşma imzalanmıştır. Buna karşın asıl gelişmeyi önceki dönemden gelen ve bu dönemden gelenlerin üzerine yeni alanların eklenmesiyle göstermiştir. Diğer bir deyişle, diplomasinin dışında kalan alanlar, söz konusu ilişkilerin en çok geliştiği yerler olmuştur.

Türk Basını, Çavuşesku Romanya'sıyla ilgili olarak, 1967-1980 ve 1980-1989 yılları arasında yayın politikası anlamında herhangi bir değişiklik yapmamıştır. Diplomatik ziyaretler hususunda 1979 yılı hariç tutulduğunda, Çavuşesku'nun Türkiye'ye düzenlediği dört ziyaret ayrıntılı şekilde kamuoyuna duyurulmuştur. Bunu köşe yazarları destekleyici, eleştirici veya bilgi verici metinleri takip etmiştir. Türk Basını yoluyla, 1967-1989 arası döneme yönelik bütüncü bir sonucun yazıya dökülmesi gerekirse, Türkiye-Romanya ilişkilerinin ilgili dönemde iniş ve çıkış göstermeksizin, düz bir çizgide yürüdüğü söylenebilir. Bunda, Türkiye ve Romanya'nın kara sınırına sahip olmamaları ve Karadeniz'i paylaşmalarına karşın bu paylaşımın da sorun yaratmaması önemli ölçüde belirleyici olmuştur.

Türk Basınında Çavuşesku Romanyası, Türkiye-Romanya ilişkilerinin bir dönemine, basın yoluyla aydınlık getirerek, daha önce üzerinde çalışılmamış bir konuyu akademik ortama aktarmıştır. Ancak bu çalışma, konu bakımından geniş bir sahaya nüfuz ettiğinden, ileride bu yönde yapılabilecek çalışmalara da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1) ARŞİV*

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Cumhurbaşkanlığı Arşivi

2) GAZETELER**

Akşam
Cumhuriyet
Hürriyet
Milli Gazete
Milliyet
Sabah
Tercüman
Ulus
Vatan
Yeni Asır
Yeni İstanbul

3) KİTAP VE MAKALELER

Akandere, Osman, “Enver Paşa’nın Romanya Cephesi’ndeki Türk Birliklerini Teftişi Kapsamında Dobruca Köstence ve Bükreş’i Ziyareti”, *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019.
Akşin, Aptülâhat, *Atatürk’ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Ankara 1991.
Alpan, Necip, *Ceauşescu Dün, Bugün ve Yarın ki Romanya*, Ankara 1976, s. 16.
Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1980*, İstanbul 1994.
Birbudak, Togay Seçkin, *Romanya’nın Bağımsızlığını Kazanması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora tezi, 2014.
Bozkurt, Giray Saynur, “Geçmişten Günümüze Romanya’da Türk Varlığı”, *Karadeniz Araştırmaları*, C. 5, S. 17, 2008.
Butnariu, Cristian, *Nicolae Ceausescu The Last Romanian Dictator? Volume Two*.
Çatakçı, Ayşegül, *Atatürk Döneminde Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Programı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2018.
Çiftçi, Cafer, “Bâb-ı Âlî’nin Avrupaya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan’da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 7, S. 26, 2010.
İvgen, Ferhat, *1923-1960 Döneminde Türkiye’nin Balkan Politikası*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2007.

* Arşiv belgelerinin numaraları metin içerisinde dipnotlarda gösterilmiştir.

** Gazeteler metin içerisinde dipnotlarda gösterilmiştir.

Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Nilüfer Epçeli, C. 4, İstanbul 2009.

Kantemir, Dimitri, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Çev. Özdemir Çobanoğlu, C. 2, İstanbul 1999.

Karacakaya, Recep, "Ankara ve Bükreş'te Yeni Elçilikler Oluşturuluncaya Kadar Türkiye-Romanya Siyasi İlişkileri", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019.

Karasu, Cezmi, "XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri", *Türkler*, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca, C. 12, Ankara, 2002.

Karpat, Kemal, "Eflak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul 1994.

Kılınç, Selçuk, *İnönü Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1938-1950)*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kars 2013.

Köksal, Osman, "Elçiye Zeval Olmaz: Osmanlı Devleti'nin Romanya'da Diplomatik Misyon Tesisi ve Örgütü", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019.

Köylü, Meltem Keskin, "Türkiye ve Romanya Karşılaştırmalı Dış Ticareti: 1923-2917", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 2, Ankara 2019.

Kurşun, Zekeriya, "Avrupa'da Bir Türk İslam Diyarı: Dobruca'nın Demografik, Sosyal ve İdari Yapısı", *Türkler*, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca, C. 13, Ankara 2002.

Maxim, Mihail, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflâk-Buğdan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na Karşı İktisadî ve Malî Mükellefiyetleri Hakkında Bazı Düşünceler", *VII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. 2, Ankara 1973.

Meray, Seha L. , *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, C. 1, Ankara 1972.

Metin, Barış, "Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın 13-17 Nisan 1970 Tarihleri Arasındaki Romanya Ziyareti ve Bu Ziyaretin Sonuçları." *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 2, Ankara 2019.

Nasrattınoğlu, İrfan Ünver, *Barışçı Başkan Ceauşescu*, Ankara 1988.

Öksüz, Hikmet, "Atatürk Döneminde Balkan Politikası (1923-1938)", *Türkler*, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca, C. 17, Ankara, 2002.

Özcan, Abdülkadir, "Boğdan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1992.

Öztuna, Yılmaz, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 5, İstanbul 1994.

Serarslan, Halim, "Hamdullah Suphi'nin Bükreş Büyükelçiliği", *Uluslararası Ahmet Yesevi'den Günümüze İnsanlığa Yön Veren Türk Büyükleri Sempozyumu Bildirileri Romanya-Köstence 03-07 Eylül 2008*, Haz. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Ankara 2009.

Sofuoğlu, Adnan ve Seyfi Yıldırım, "Lozan Barış Görüşmelerinde Romanya", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019.

Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları Cilt II (1945-1990) Kesim A (Çok Taraflı Bağlılar)*, C. 2, Ankara 1991.

Şahin, Gürsoy, "I. Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Romanya ile İlişkilerinde Mukabele-i Bilmisil Uygulamaları", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, Haz. Duygu Türker Çelik, C. 1, Ankara 2019.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih*, Ankara 1979.

Ustabulut, Mete Yusuf ve Kürşad Kara, "Romanya'da Türk Dili Tarihi ve Dobruca'daki (Köstence) Türkoloji Eğitimi, *Aydın Tömer*, C. 1, S. 2, 2016.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonuna Kadar*, C. 4, Ankara 1988.

Yalçinkaya, M. Alaaddin, “Osmanlılar Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn), *Balkanlar El Kitabı*, Der. Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ, Karam Vadi, 2006.

Yılmaz, Veli, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1998.

Yücel, Yaşar ve Ali Sevim, *Türkiye Tarihi 2*, Anlara 1990.

EKLER

adeyle ayılır,,

Emniyetteki ifadesini
eden, mahkemede ise
Kıyönetim Komutanlığı
7 yıllık cezayı bozdu.

KARA. (Cumhuriyet
u) — Askeri Yargıtay
er Kurulu, «Bir itira-
ukuken varlığının ka-
lçin, hakim veya savcı
unda yapılmasının da-
erli sayılmayıp, tama-
erbest irade ile maddi
nevi cebir ve hileden
surette vukû bulmuş
gerektiğine» karar

ri Yargıtay Daireler
t, emniyette alınan i-
Arkası Sa. 9., Sü. 4 de)

Cuellar riyanu ile üştü

, (a.a.) — Kıbrıs Rum
i Lideri Spiros Kipri-
leşmiş Milletler Genel
i Perez de Cuellar ile
ma'da görüştü. Görüş-
«Yapıcı ve olumlu»
ıcıklandı. De Cuellar

Milli Güvenlik Konse-
yi üyesi Kara Kuvvet-
leri Komutanı Orgene-
ral Nurettin Ersin'in
vekalet edeceği bu zi-
yaret, Evren'in dördün
(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Kim Kimdir?

Resim 1: “Kim Kimdir?”, Cumhuriyet, 5 Nisan 1982.

Resim 2: “Türkiye-Romanya işbirliği anlaşması bugün imzalanıyor”, *Milliyet*, 29 Ağustos 1975.

Resim 3: “Çavuşesku ile Ecevit 5,5 saat görüştü”, *Hürriyet*, 15 Kasım 1978.

Resim 4: “Evren: Balkanlar barış bölgesi haline gelmeli”, Cumhuriyet, 6 Nisan 1982.

görüştü
et Başkanı Çavu-

rica, ilk kez sosyalist bir ülkeyi ziyaret ettiğini ve çok değişik bulduğunu” da sözlerine ekledi. Özal-Çavuşesku görüşmesinde Türkiye’nin Bükreş Büyükelçisi ile Romanya’nın Ankara Büyükelçisi de hazır bulundular.

Tuna’da gezinti

Başbakan Turgut Özal ve beraberindeki heyet, bu sabah Karma Ekonomik Komisyon tarafından ha-

zır ve vizam yapacağı ikili müzakerelerle soruna bir çözüm bulmaya çalışmasıdır” dedi.

Özal, söz konusu konuşması sırasında, Balkan ülkeleri arasında mevcut sorunların ikili düzeyde diyaloglarla çözümlenmesi ve bir güven ortamı yaratılması gerektiğinden söz ederek, isim vermeden de olsa, söz konusu çağrısının muhataplarından birinin de Atina olduğunu belirtti.

Çavuşesku kabul etti Romanya Devlet Başkanı Çavuşesku, Başbakan Özal’ı kabul ederek bir süre görüştü. Özal, “İlk kez sosyalist bir ülkeyi ziyaret ediyorum. Çok değişik ve yararlı bir görüşme oldu” dedi.

Notlar

Önce resepsiyon sonra Dünya Kupası

• Başbakan Özal’ın Romanya gezisi, oldukça hareketli geçiyor. Dün sabah Romen büyüklerinin yattığı Kahramanlar Anıtı’na çe-

ne a
çi o

defa
Atir
nu
üye
rekt
zerr

rinc
ke l
du.

süre
geç
mek
lik b
ettir

dem
kend
haki
lunu
E
riyle
hatç
lim..

Be

6Y

BU

yi

• Belçil
Yugo
mam
açısın
tehlik

Resim 5: “Bulgarları şikâyet ettik”, Milliyet, 1 Temmuz 1986.